

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**Vybrané kapitoly o hře a hračce v životě dítěte aneb
hra jako pomocník nejen při výchově**

Vedoucí práce: PhDr. Marie Bezečná

Autor práce: Olga Jakešová

Studijní obor: Pedagog volného času

Ročník: 5.

2006

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a veškerou literaturu, kterou jsem použila, jsem uvedla v závěru práce.

Jalilová Olga

Upřímně děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Marii Bezečné za její profesionální vedení práce, mnoho cenných rad a názorů, poskytovaných s laskavým osobním přístupem. Děkuji Mgr. Ireně Heřmánkové z Centra Kaňka v Táboře, za možnost konzultace a poskytnutí materiálů. Děkuji paní učitelce Marii Kočerové z MŠ Sluníčko v Táboře a paní ředitelce Serafině Bartůškové z církevní MŠ Lipenská v Českých Budějovicích za poskytnuté materiály a možnosti konzultací. Děkuji Mgr. Martině Papouškové ze Střediska rané péče za cenné rady, zkušenosti a poskytnuté materiály. Dále děkuji paní Růženě Máčové za konzultaci, poskytnuté fotografie a ušití speciálních hraček. Též velmi děkuji svým rodičům, příteli Mirkovi a bratrům Janovi a Jindřichovi s rodinami za psychickou podporu.

OBSAH:

<u>ÚVOD</u>	8-10
<u>TEORETICKÁ ČÁST</u>	
<u>1. CO JE TO VLASTNĚ HRA?</u>	11-12
1. 1 Charakteristika hry.....	12-14
1. 2 Dělení her.....	14-16
1. 3 Příprava her a organizátor hry.....	16-17
<u>2. HISTORIE HER A HRAČEK</u>	17
2. 1 Hra a hračka v minulosti.....	17
2. 1. 1 Hra ve Spartě a Aténách.....	18
2. 1. 2 Hra u Platóna a Aristotela.....	18
2. 1. 3 Výchovný duch olympijských her.....	18-19
2. 1. 4 Hra ve středověku.....	19
2. 1. 5 Hry v období renesance.....	19-20
2. 1. 6 Hra a hračka u J. A. Komenského.....	20-21
2. 1. 6. 1 Hra ve volném čase u J. A. Komenského.....	21
2. 1. 7 Hra v 17. a 18. století – hra a hračka u Johna Locka.....	22
2. 1. 8 Hra u Jeana Jacquese Rousseaua.....	22
2. 1. 9 Hra v období 19. století – hra a hračka u Helma Augusta Fröbela.....	22-23
2. 2 Hry a hračky v různých kulturách.....	23-25
2. 3 Hry a hračky v české lidové tradici.....	25-26
<u>3. HRA A HRAČKA VE VÝVOJI DÍTĚTE</u>	26
3. 1 Novorozenecké období.....	27
3. 2 Kojenecký věk.....	27-28
3. 2. 1 Hry a hračky kojenců.....	28-29
3. 2. 2 Příklady hříček dospělého s kojencem.....	30
3. 3 Batolecí věk.....	31
3. 3. 1 Hry a hračky batolat.....	31-32
3. 3. 2 Příklady říkadel, pohybových her, her s říkadly a zpěvem pro batolata.....	33
3. 3. 3 Hra jako „investice“ lásky.....	33-34
3. 4 Předškolní věk.....	34-35

3. 4. 1 Hry a hračky dětí předškolního věku.....	35-37
3. 4. 2 Příklady pohybových her, her s přírodninami a papírem, hádanek a her se zpěvem pro děti předškolního věku.....	37-38
3. 5 Mladší školní věk.....	38
3. 5. 1 Hry a hračky dětí mladšího školního věku – trávení volného času.....	39-40
3. 5. 2 Příklady hádanek, her se slovy, stolních her a příklad výroby textilního maňáska.....	40
<u>4. HRA A HRAČKA V ALTERNATIVNÍM ŠKOLSTVÍ – 20 A 21. STOLETÍ</u>	40
4. 1 Typy alternativních škol.....	41
4. 2 Hra a výchova u Marie Montessoriové.....	41-42
4. 2. 1 Základy pedagogiky Marie Montessoriové v raném věku dítěte.....	42
4. 2. 2 Montessori pedagogika v rodině a mateřské škole.....	43-44
4. 2. 3 Hračka u Marie Montessoriové.....	44
4. 2. 4 Centrum Kaňka – sdružení volnočasových a terapeutických aktivit - - Tábor – postřehy z praxe.....	45-46
4. 2. 5 Mateřská škola Sluníčko – Tábor – postřehy z praxe.....	46-49
4. 3 Církevní školy.....	49
4. 3. 1 Církevní školy ve světě.....	49-50
4. 3. 2 Hry a hračky v Církevní mateřské škole v Českých Budějovicích – - postřehy z praxe.....	50-51
4. 4 Program „Začít spolu“.....	51-52
4. 4. 1 Denní rozvrh v mateřské škole s programem „Začít spolu“.....	52-53
4. 4. 2 Hry a činnosti v centrech aktivit.....	53-54
4. 4. 3 Příklady dvou center aktivit – Centrum aktivit Dílna, Centrum aktivit Pokusy a objevy.....	54-55
<u>5. HRA A HRAČKA V PEDAGOGICE VOLNÉHO ČASU</u>	55-56
5. 1 Terapie hrou aneb hry pomáhají s problémy.....	57
5. 1. 1 Dítě uzavřené.....	57-58
5. 1. 1. 1 Příklad hry na vědomí vlastní identity, komunikace, kontakt.....	58
5. 1. 2 Dítě hyperaktivní, neklidné.....	58-59
5. 1. 2. 1 Příklad hry orientované na odreagování, rytmus, mimoslovní komunikaci a spolupráci.....	59

5. 1. 3 Dítě vzdorovité.....	59-60
5. 1. 3. 1 Příklad hry rozvíjející empatii, pozitivní sebepojetí, souhru s partnerem.....	60
5. 1. 4 Dítě agresivní.....	60-61
5. 1. 4. 1 Příklad hry rozvíjející schopnost kontaktu, empatie, komunikace, spolupráce a posilující důvěru.....	61
5. 2 Dětský svět hry.....	61-63
<u>6. HRA A HRAČKA DÍTĚTE NEMOCNÉHO, HERNÍ</u>	
<u>SPECIALISTA</u>	63-64
6. 1 Pomůcky herního specialisty.....	64
6. 2 Hra a hračka dítěte postiženého – děti s poruchami zraku.....	64-65
6. 2. 1 Středisko rané péče v Českých Budějovicích - postřehy z praxe.....	65-66
6. 3 Praktická ukázka výroby hraček.....	66-68
<u>EMPIRICKÁ ČÁST</u>	
<u>7. ILUSTRATIVNÍ PRŮZKUM</u>	69
7. 1 Charakteristika průzkumu a výběr respondentů.....	69
7. 2 Cíl průzkumu.....	69
7. 3 Metoda průzkumu.....	69-70
7. 4 Etapy a organizace průzkumu.....	70
7. 5 Interpretace a analýza získaných dat.....	70
7. 5. 1 Zpracování výsledků grafem a tabulkou z rozhovorů s dětmi.....	71-75
7. 5. 1. 1 Z výpovědi dětí.....	75-76
7. 5. 2 Zpracování výsledků grafem a tabulkou z dotazníků rodičů a srovnání odpovědí obou skupin respondentů.....	76-80
7. 5. 2. 1 Z výpovědi rodičů.....	81
7. 6 Shrnutí výsledků průzkumu a vyvození závěrů pro praxi.....	81-82
<u>ZÁVĚR</u>	82-83
ABSTRAKT.....	84
ABSTRACT.....	85
Seznam literatury.....	86-89
Seznam příloh.....	90
Přílohy.....	91

TO JE NÁDHERA

Být obyčejným člověkem,
prostě žít.

Dívat se do nebe,
vidět slunce,
pozorovat květiny
a hvězdy v noci.

**Přihlížet dětským hrám, smát se,
hrát si, dělat, co přináší radost,
snít, dovolit fantazii si hrát,
být spokojený:
pak je život – svátkem.**

(Phil Bosmans)

ÚVOD

Téma herních činností a hraček je mi velmi blízké. Zajímám se o něj již delší dobu, a proto jsem si ho zvolila jako téma své diplomové práce. Ve své diplomové práci jsem chtěla shrnout své dosavadní poznatky o hře a hračkách a zkušenosti při hře s dětmi, se kterými jsem měla možnost se seznámit v rámci studijního programu pedagogika volného času.

Hra je součástí života každého z nás. Nejdříve si hrajeme jako děti, později se stáváme rodiči a hrajeme si se svými dětmi a ještě později s vnoučaty. Pedagog volného času nebo vychovatel má to štěstí, že si může hrát vlastně celý život, protože hra je neoddelitelnou součástí výchovy už po celá staletí a tisíciletí. Člověk si hraje odjakživa, dobrovolně a rád. Od narození až do smrti je hráčem jedné velké hry, kterou je život. Ve hře nalézá zábavu, zkušenost, poučení, přátele, ale i odpočinek.

K dětem neodmyslitelně patří i hračka. Hračka patří k podstatným, těžko nahraditelným činitelům v životě dítěte. Pomocí her a hraček dítě poznává svět a rozšiřuje si informace o něm. Většina hraček totiž určitým způsobem modeluje skutečný svět. Panenky představují lidi, stejně tak autíčka a mašinky plní ve hře funkci skutečných dopravních prostředků a stavebnice jsou v menším měřítku stavební prvky našich domů. Hraní si s hračkou rozvíjí schopnosti dítěte a vytváří u něj celou řadu důležitých dovedností a psychických vlastností.

Stěžejním cílem diplomové práce je s použitím dostupné literatury a praktických zkušeností zpracovat po teoretické i empirické stránce problematiku hry a hračky, v rámci možností hru charakterizovat, popsat její historii; upozornit na význam hry a hračky ve vývoji dítěte, poukázat na poslání hry a hračky v alternativním školství (v pedagogice M. Montessoriové, církevním školství a v programu „Začít spolu“) i v pedagogice volného času, včetně objasnění úlohy herního specialisty a poukázat tak, mimo jiné, na její nezastupitelné místo v životě dětí nemocných či postižených. Po praktické stránce se pokusím zmapovat hru a hračku v různých zařízeních pro děti a ilustrovat tak diplomovou práci konkrétním průzkumem za účelem zjištění některých informací (jak si děti hrají, jaká je jejich nejoblíbenější hračka,...), týkajících se tohoto nesmírně rozmanitého a všudypřítomného fenoménu.

Diplomová práce je rozdělena do sedmi kapitol. V první kapitole se zabývám tím, co je to vlastně hra a její charakteristikou z pohledu různých autorů. Dělení her jsem popsala

podle autorů, kteří se intenzivně hrou zabývají – dělení her podle V. Spousty, J. Neumana a nejnovější publikace S. Kotátkové. Na závěr první kapitoly se věnuji přípravě her a osobě organizátora her.

V druhé kapitole se věnuji historii her a hraček. V této kapitole popisuji odlišnost her a hraček v různých kulturách a v české lidové tradici. V historickém přehledu, který popisuji, jsem chtěla ukázat, že hra a hračka je velmi důležitá a vyhledávaná už po celá staletí. V průběhu dějinného vývoje měla hra různé podoby, ale její podstata se neměnila. V této kapitole mi podkladem byly především knihy od J. Němce a V. Mišurcové.

Hra jako jedna z hlavních činností dítěte je účinným, generacemi ověřeným pomocníkem při jeho výchově a vzdělání. Dítě se formuje působením toho, co je mu vrozeno, vlivem prostředí výchovy a svou vlastní činností. Při hře se dítě nejen formuje, ale i projevuje. Proto je hra příležitostí, kdy je můžeme hlouběji poznat a na tomto základě lépe vychovávat. Při výchově je úkolem rodičů a pedagogů usměrňovat činnost dětí tak, abychom v nich rozvinuli a utvářeli vlastnosti, které jsou žádoucí a cenné z hlediska jednotlivce i společnosti.

Ve třetí kapitole popisuji hru a hračku ve vývoji dítěte. Téma hry a hračky v lidském životě je velmi široké, proto mým cílem bylo popsat hru a hračku pouze od období novorozeneckého až do období mladšího školního věku dítěte. U jednotlivých období dětského věku jsem popsala i příklady různých her, hříček, hádanek a hraček. V diplomové práci jsem chtěla na vývoji dítěte ukázat, jak se mění hry a hračky dětí v jednotlivých obdobích. Ne každá hračka je vhodná pro každé dítě. Častým prohřeškem rodičů bývá, že kupují dětem ty hračky, které se líbí jím samotným nebo s čím by si rádi hráli, kdyby byli dětmi. Běžně se stává, že vývojovou vyspělost dětí rodiče přeceňují a tak při výběru hraček leckdy nějakou vývojovou fázi předběhnou. Snažila jsem se shrnout co dítěti hra přináší, jak se v ní cítí a projevuje, jakou má potřebu hrát si se svými vrstevníky. Tato kapitola je tedy jakýmsi přehledem o vhodných hrách a hračkách v jednotlivých vývojových obdobích.

V diplomové práci jsem se snažila podat historický přehled o hrách a hračkách, proto jsem ve čtvrté kapitole pokračovala i 20. a 21. stoletím, kdy se do popředí zájmu společnosti dostalo alternativní školství. V alternativním školství jsem popsala metody práce, pomůcky, hry a hračky, které se v daných druzích škol používají. Z velkého množství alternativních škol, které dnes existují, jsem si vybrala metodu Marie Montessoriové, církevní školství a alternativní program s názvem „Začít spolu“. Kapitoly o Montessori metodě a církevním školství jsem doplnila o své postřehy z praxe.

V páté kapitole popisuji používání her a hraček v pedagogice volného času. V oblasti volného času má hra a hračka své nezastupitelné místo. Do této kapitoly jsem také zařadila terapii hrou a příklady her, které dětem pomáhají s různými problémy. Vybrala jsem si nejčastější problémy dnešních dětí (děti uzavřené, hyperaktivní, vzdorovité a agresivní) a obohatila tuto práci i konkrétními příklady her, které jsou pro tyto děti vhodné pro zmírnění jejich problémů. Na závěr této kapitoly jsem popsala dětský svět hry.

V šesté kapitole diplomové práce se věnuji hře a hračce dítěte nemocného a také profesi herního specialisty. Myslím si, že v dnešní době profese herního specialisty je také neodmyslitelně s hrou a hračkou spjata. Protože na tomto světě jsou i postižené děti, věnovala jsem se i jim. V mé práci bylo cílem poukázat na hry a hračky dítěte s poruchami zraku a také jsem tuto specifickou skupinu dětí delší dobu navštěvovala a mohla tak tuto kapitolu obohatit o své postřehy z praxe. Na konci této kapitoly je také zmíněná praktická ukázka výroby hraček.

V dnešní době děti mají po materiální stránce téměř všechno a ne jeden pokojíček dětí je plný nejmodernějších hraček, které příliš nerozvíjí tvořivost dítěte. Proto jsem provedla ilustrační průzkum s dětmi mladšího školního věku a jejich rodiči, ve kterém jsem si chtěla ověřit s čím a jak si děti hrají, zda jsou v oblibě stále klasické hračky nebo dávají přednost jiným hračkám. Tomuto ilustračnímu průzkumu se věnuji v empirické části v sedmé kapitole této práce.

„Hra je vážná věc a hračky nejsou jenom hračky. Jsou tak důležité, že stojí za chvíli zamýšlení.“¹

¹ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996, str. 111

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. CO JE TO VLASTNĚ HRA?

Samotný pojem hra je velmi široký a v našich představách zahrnuje nepřeberné množství odlišných aktivit, například od her sportovních, přes hry počítačové až po hry divadelní. Na pojem hra nejsou a asi ani nikdy nebudou ucelené názory, vychází to z obrovské rozmanitosti her. Např. J. A. Komenský před více než čtyřmi sty lety řekl, že: „hra je metoda libá.“²

Masarykův Slovník naučný z roku 1927 definuje hru jako: „Činnost, která se koná pro ni samu, pro libost z ní samé prýšticí, která není prostředkem k nějakému vzdálenému cíli jako práce.“³

M. Nakonečný charakterizuje hru jako: „Činnost, která přináší uspokojení sama o sobě, kterou lze pozorovat u dětí i zvířecích mláďat, ale i u dospělých lidí a zvířat.“⁴

J. Huizinga popisuje hru jako: „dobrovolnou činnosti, která je vykonávána uvnitř pevně stanovených časových a prostorových hranic, podle dobrovolně přijatých, ale bezpodmínečně závazných pravidel, která má svůj cíl v sobě samé a je doprovázena pocitem napětí a radosti a vědomím jiného bytí než je všední život.“⁵

M. Zapletal charakterizuje hru jako: „proces aktivní, dynamický, zaměstnávající v menší či větší míře duševní i tělesné schopnosti, které současně cvičí a rozvíjí.“⁶

Psychologický slovník z roku 2000 definuje hru jako: „Jednu ze základních lidských činností, k nimž dále patří učení a práce; u dítěte je smyslová činnost motivována především prožitky, u dospělých má hra závazná pravidla, cíl nikoliv pragmatický, ale ve hře samé.“⁷

J. Kuric ve své knize Ontogenetická psychologie popisuje hru takto: „Hra je základní činností dítěte raného dětství a významným prostředkem celkového psychického vývoje, je to přirozený projev aktivity dítěte. Hra nejen poukazuje na celkovou úroveň psychického vývoje, ale je v tomto období jeho podstatným faktorem.“⁸

²NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 10

³NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 13

⁴NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997, str. 47

⁵HUIZINGA, J. *Homo ludens o původu kultury ve hře*. Praha: Mladá fronta, 1971, str. 33

⁶ZAPLETAL, M. *Hry v klubovně*. Praha: Olympia, 1986, str. 12

⁷HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, str. 195

⁸KURIC, J. a kolektiv. *Ontogenetická psychologie*. Praha: SPN, 1986, str.127

J. Němec charakterizuje hru jako: „*Časově ohraničenou svobodnou činností skupiny nebo jednotlivce, dítěte i dospělého, která vychází ze zájmu subjektu a její smysl je buď obsažen v činnosti samé, anebo stojí mimo hru. Potom je hra prostředkem k získávání různých potřeb nebo naplňování různých cílů. Hra se od praktických životních činností odlišuje svými specifickými pravidly a uvnitř obsaženými herními prvky, jimiž je např. soupeření. Hráči obvykle hra přináší uspokojení potřeby, zábavu, poučení a prožitek.*“⁹

P. Hora o hře píše: „*Hra je dobrovolné jednání nebo zaměstnání, jež se koná uvnitř jistých, pevně stanovených hranic času a prostoru podle dobrovolně přijatých, avšak bezpodmínečně závazných pravidel, jež má svůj cíl samo v sobě a jež je doprovázeno pocitem radosti a vědomím „jiného bytí“, než je obyčejný život.*“¹⁰

Většina autorů se shoduje na tom, že hra je činnost duševní nebo tělesná. Rozcházejí se však v názoru, zda má tato činnost smysl sama o sobě, nebo zda její smysl stojí mimo vlastní hru. Většina autorů do svých definic také zařazují pojmy jako zábava, radost, libost, prožitek, které jsou považovány za součásti her.

1. 1 Charakteristika hry

1. Hra je zábava, ale i poučení – jakákoliv dobře vedená hra má tu moc, že i ty nejprotivnější povinnosti dokáže obrátit v radost a potěšení. Hra sama o sobě baví děti nejen ve školním prostředí, ale i v prostředí mimoškolním, kde nabývá různorodějších funkcí a podob.

2. Hra umožňuje prožívat – hra patří mezi prostředky tzv. zážitkové pedagogiky. Pedagogika zážitku podle Vážanského: „*Umožňuje v prostředí chudém na podněty, získávat bezprostřední zkušenosti, které jsou celistvé a obsahují racionální i emocionální prvky, ale současně prezentují i volnost v jednání. Cílem pedagogiky zážitku je vyzkoušet si pohotovost nebo připravenost zahájit aktivní život.*“¹¹ Jestliže se účastník rozhodne přistoupit na daná pravidla hry, stane se aktivním tvůrcem nového děje a řadu činností prožívá přímo a nezprostředkovaně. Je odkázán jen na své schopnosti a na schopnosti svých kamarádů uvnitř hry.

⁹ NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 15

¹⁰ HORA, P. a kolektiv. *Prázdniny se šlehačkou*. Praha: Illustratians, 1984, str. 167

¹¹ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print Typia, 2001, str. 135

3. Hra má smysl – v předškolním období bývá hra téměř jedinou činností, která je nezbytná pro zdravý, harmonický rozvoj osobnosti dítěte. Je to činnost, která děti baví a která vytváří základní pilíře smyslu života.

4. Hra je vystupování v rolích – vstoupíme-li do světa her, bereme na sebe i určitou roli. Každý jednotlivec může vyjadřovat rozdílné myšlenky, každý své role prožívá jinak a jedinečně. Dítě, ale i dospělý, si tak může vyzkoušet role, se kterými by se ve skutečnosti nikdy nesetkalo, nebo si je může cvičit záměrně do budoucnosti.

5. Hra je simulace – každá hra je svou povahou simulační, protože něco předstírá nebo napodobuje. Podstatou simulace je vytvoření modelu, který ve hře prezentuje skutečnost, má schopnost reagovat na chování hráčů i organizátora hry. Hráči se tak při hře mohou setkat se situací, která je ve skutečném světě jen ojedinělá, a může přinést i určité nebezpečí.

6. Hra umožňuje poznávat jiné i sebe sama – při hře se nabízí možnost poznat účastníky hry jinak, než jak je např. učitel zná ze školních lavic nebo jiných běžných situací. Při hře není důležitý její výsledek, ale její průběh, během kterého je možnost sledovat jak se hráči chovají, jak mezi sebou komunikují, kdo je dominantní a kompetentní v procesech rozhodování, kdo je považován za vůdce apod. Hráči se při hře otevírá velký prostor pro vlastní naplnění a prožití určité role. Pro pedagoga má hra význam diagnostický, dítěti otevírá prostor pro sebepoznání.

7. Hra prozrazuje charakter – herní svět má svůj prostor, ve kterém se odehrává a kde platí určitá pravidla. Pravidla mají i ve hře dominantní postavení a plní několik funkcí. Jednak říkají účastníkovi hry, co smí a nesmí dělat, aby naplnil podstatu hry, ale také tuto skutečnost komplikují. Pravidla tedy vytvářejí překážky, které mohou být fyzické (doběhnout někam) nebo psychické (podřídít se někomu). Hráč vlastně musí překonat nějakou překážku, aniž by porušil pravidla. Jestliže hráči dodržují pravidla ve hře, je pravděpodobné, že se hráči budou chovat charakterně i v běžném životě.

8. Hra je svoboda i řád – hra účastníka na jedné straně nějak omezuje, na druhé straně ho láká, například prostřednictvím dobré motivace. Hráč by měl mít možnost se sám rozhodnout zda se nějaké hry zúčastní nebo ne. Do hry by měli její účastníci vstupovat se

svobodou a dobrovolností. Kdyby byla tato zásada porušena, přestane onen krásný svět hry existovat, a žili bychom ve světě příkazů a nařízení.¹²

1.2 Dělení her

Existuje mnoho aspektů, podle kterých můžeme hry dělit. Každý dospělý se během svého života seznámí s celou řadou her. Jsou hry, které hrají stejně různé národy, ale jsou také hry specifické. Her je velké množství, každý autor je člení z různých hledisek a výchovných cílů, ke kterým směřují.

Z pedagogického hlediska je Spousta třídí na dvě základní skupiny:

1. Hry tvořivé – člověk určuje námět i průběh hry

- a) předmětové – manipulace s předměty, poznávání vlastností předmětů
- b) úlohové – nápodoba činností a vztahů mezi lidmi
- c) dramatizační – vytváření postav a určitého děje
- d) konstruktivní – manipulace s různým materiálem a předměty

2. Hry s pravidly – vyžadují většinou kontakt s jinými hráči

- a) pohybové – např. míčové hry, vodní sporty
- b) intelektuální – (didaktické), rozvíjejí především rozumové schopnosti¹³

Podle Neumana můžeme členit hry z různých hledisek:

- místo, prostředí a čas, kde a kdy se hry nejvíce hrají – hry v lese, hry ve vodě, táborové hry, hry ve městě, hry v klubovně, noční hry
- množství a uspořádání účastníků – hry pro jednotlivce nebo hry pro skupiny
- formy a zaměření činnosti – např. soutěživé hry, pohybové hry, zábavné hry, psychohry, didaktické hry
- použité pomůcky a materiály – stolní hry, výtvarné hry, hry s loutkami
- charakter a trvání činnosti – pomalé, napínavé, časově dlouhé či krátké

¹² srov. NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí: Poznámky k rozvoji tvořivosti žáků*. Brno: Paido, 2004, str.19-23

¹³ srov. SPOUSTA, V. a kolektiv. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1996, str. 23-24

- náročnost na přípravu a zkušenosti vedoucích – bez přípravy, dlouhodobá příprava, příprava vyžadují zkušenosti¹⁴

Hru vybíráme podle více kritérií s přihlédnutím k charakteru skupiny a programu.

V posledních letech se vytvořily tyto okruhy her a cvičení:

- seznamovací hry
- zahřívací a kontaktní hry
- hrátky a zábavná soutěžení
- hry na důvěru
- iniciativní a týmové hry
- hry na rozvoj komunikace a spolupráce
- hry s dramatizací
- hry v přírodě, ekohry a další¹⁵

Jiné okruhy her rozdělila Koťátková:

- hry aktivizující (jejich cílem je zvládnout jednoduchá pravidla postavená na společné reakci a aktivizovat děti pohybem, rozvíjet jejich postřeh)
- hry zlepšující koncentraci (jejich cílem je soustředit se na rytmus a jeho udržení, sjednotit skupinu prostřednictvím společného tvoření)
- hry na seznamování (cílem je uvědomit si, jak se děti jmenují, jak kdo vypadá, upevnit si znalost jmen, navodit přátelskou atmosféru ve skupině)
- hry kontaktní (cílem je přijmout dotykový kontakt, cítit se přirozeně při fyzickém kontaktu s druhými dětmi, vzájemná pomoc a spolupráce)
- hry procvičující artikulaci (cílem těchto her je procvičování a zdokonalování výslovnosti hlásek, které dětem dělají potíže)
- hry komunikační (cílem je uvědomit si vlastnosti druhého a umět je sdělit, rozvoj představitivosti, vcítění se do druhého)
- hry interakční (cílem je rychle reagovat na pokyny, soustředěnost dětí na jednotlivé výrazy, vzájemné poznání druhých dětí)
- hry pohybové (cílem je procvičení rychlé pohybové reakce, proběhnutí, procvičení těla v různých polohách, v běžném i zátěžovém pohybu)
- hry kooperativní (cílem je spolupráce dětí)

¹⁴ srov. NEUMAN, J. a kolektiv. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000, str. 146

¹⁵ srov. NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál, 1998, str. 5-11

- hry dramatické, průpravné (cílem je rozvoj představivosti a improvizace, tvořivosti, verbálního vyjádření, práce s rekvizitou)
- hry dramatické, strukturované (cílem je vžít se do příběhu, který děti hrají a spolupracovat na jeho dotváření, rozvoj fantazie)¹⁶
- hry počítačové: V dnešní době jsou počítače oblíbené již u dětí předškolního věku jako nástroj pro herní činnosti, zvláště u chlapců. Stupeň závislosti pozorovaný u některých dětí je ale důvodem k obavám. Současné obavy týkající se účinků těchto her na děti se soustřeďují na asociální povahu počítačových činností. Hraní na počítačích obecně působí na ztrátu kontaktu druhých lidí a dítěte. To může mít dopad nejen na sociální učení, na rozvíjení komunikačních dovedností, ale také na rozvíjení vnímavosti vůči citům a potřebám ostatních. Hraní na počítačích brání také rozvoji zrakové představivosti dítěte, neboť tuto schopnost vyžadují počítačové hry jen velice málo. I přes negativa počítačů mají však i pozitivní stránku. Kromě radosti, kterou dětem poskytují, přispívají k rozvíjení myšlenkových dovedností, zdokonalují reflexy a pomáhají ovládnout impulsy. Úspěšnost v počítačových hrách může také zvyšovat sebedůvěru a sebevědomí dítěte, ale přece jen by počítačové hry neměly zabírat čas dítěte na úkor jiných společensky založených činností.¹⁷ Hlavními druhy počítačových her jsou hry na přemýšlení, zápasnické hry, zábavné hry, sportovní hry a strategické hry. Příkladem her na přemýšlení jsou různé labyrinty, do zápasnických her patří různé bojové hry a přestřelky. Zábavné počítačové hry jsou různé komické a většinou kreslené hry. Ve sportovních počítačových hrách si můžeme vyzkoušet různé druhy sportů a při strategických hrách se odehrává většinou nějaký fantastický příběh z historie.¹⁸

1. 3 Příprava her a organizátor hry

Příprava na hru by neměla být podceňována. I když se možná bude skutečný průběh hry od našich představ odlišovat, včasná a odpovědná příprava pomůže mnoha problémům předcházet. Pedagog organizátor by měl mít v sobě velkou dávku intuice na atmosféru ve skupině. Měl by vycítit co je v daný okamžik vhodné, nebo zda-li ho

¹⁶ srov. KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005, str.82-178

¹⁷ srov. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997, str. 58-59

¹⁸ srov. FRITZ, J. *Spiele als Spiegel ihrer Zeit*. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag, 1992, str. 106-117

skupina dětí jako organizátora akceptuje, a neměl by v žádném případě někoho do hry nutit. Vyjadřovací schopnosti by u něho měly být samozřejmostí. Pochopení pravidel a smyslu hry záleží na tom jak to bylo účastníkům hry vysvětleno. Měl by také dohlížet na dodržování bezpečnostních zásad. V neposlední řadě by měl být citlivý k psychickému stavu dítěte.¹⁹

Příprava každé hry je tvořivý proces. Na počátku každé hry stojí námět, idea nebo motivace, které vytvoří celkový rámec hry. Vedoucí hry si musí uvědomit, že i když nehraje, je jeho chování hráči pozorováno a slouží často jako příklad. Měl by si zachovávat přehled o průběhu hry, reagovat pružně na herní situaci, být připraven hru přerušit, upřesnit pravidla, podpořit slabší hráče a tlumit rivalitu. Dobrý organizátor podpoří kontakty ve skupině a vynechá výrazně negativních hodnocení výkonů jednotlivých hráčů či skupiny.²⁰

2. HISTORIE HER A HRAČEK

Hra provází člověka již od vzniku dějin. Historie her a hraček je dlouhá a jejich vývoj se postupem doby měnil. Ráda bych poukázala na to, že hra a hračka se považovala za důležitou už v minulosti. V každé kultuře jsou hry a hračky jiné, stejně je tomu i v české lidové tradici.

2. 1 Hra a hračka v minulosti

Hra provází lidskou společnost již od vzniku dějin. Provází člověka po celý jeho život. Doklady o tom nacházíme v archeologických vykopávkách a také v literárních památkách. K prvním archeologickým nálezům patří hračky, které pocházejí ze starověkého Egypta: míč z papyru, dřevěný krokodýl s pohyblivou čelistí, hliněné figurky, jež mohly sloužit jako panenky i kultovní předměty. Zachovaly se doklady o hračkách, jako byly pro chlapce vozíky, figurky koníků a vojáčků a také trojský kůň, v němž bylo možné ukrýt olovené řecké bojovníky. Děvčata pak měla panenky zhotovované z textilu, dřeva, hlíny, ale i ze slonoviny a zlata.²¹

¹⁹ srov. NĚMEC, J. a kolektiv. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002, str. 91

²⁰ srov. NEUMAN, J. a kolektiv. *Turistika a sporty v přírodě*. Praha: Portál, 2000, str. 147-148

²¹ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 9

2. 1. 1 Hra ve Spartě a Aténách

Soutěživost je jedna z nejstarších a základních vlastností lidské společnosti. Ve Spartě a Aténách se zdůrazňovalo, že se významnou mírou podílí na formování osobnosti. Hry se ve Spartě objevovaly při přípravě mladých hochů, které měli vést ke zvýšení fyzické zdatnosti, k umění zacházet se zbraněmi a schopnosti boje. V Aténách nebyla hra brána jen jako prostředek získávání fyzické síly, odvahy a mrštnosti, ale měla především funkci didaktickou a mimo školu měla význam rekreační a zábavný.²²

2. 1. 2 Hra u Platóna a Aristotela

Podle Platóna má veškerému zaměstnání předcházet hra, která napodobuje budoucí povolání. Doporučoval, aby se děti z nejvyšších společenských tříd učily hravým způsobem. Dále zdůrazňoval potřebu her hlavně u dětí v nejmladším období života, kdy se děti ve věku od tří do šesti let mají scházet a pod dozorem chův být hravým způsobem vedeny k tělesné zdatnosti a bojovnosti. Hru řadil mezi prostředky napomáhající učení. Aristoteles se přiklání k domácí výchově od sedmi let, ale stejně jako Platón chápe hru jako přípravu na budoucí povolání. V Aristotelově výchovném systému je však hře přiřazena funkce rekreační.^{23, 24}

2. 1. 3 Výchovný duch olympijských her

Počátek celé řady olympijských her byl zpětně stanoven na rok 776. př.n.l. a konaly se pravidelně vždy po čtyřech letech až do roku 393. n. l. O rok později byl vydán zákaz všech her, tedy i olympijských. Úplný konec her přišel s povodněmi a zemětřeseními, které dějiště her Olympie pochovaly pod nánosy bahna a kamení. Ztratily se tak soutěžní seznamy a zápisy o průběhu her, ale myšlenka přátelství, tolerance, míru a soutěživosti zůstala zachována a stala se základem pro hry novodobé, uspořádané poprvé roku 1896 v Aténách. Při prvních hrách se soutěžilo pouze v jedné disciplíně – běhu v délce jednoho stadionu. Později se běh prodloužil ještě o jednu délku, ještě později se přidal běh

²² srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 25 - 28

²³ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 29 – 30

²⁴ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, str. 9 - 10

vytrvalostní. Zpočátku trvaly hry dva dny, s přibývajícimi disciplínami se však prodlužovaly. Po tradičním běhu následoval zápas – obdoba boxu, běh ve zbrani, kterým byl většinou uzavírán třetí den. Čtvrtý den ráno začal pětiboj složený ze skoku, běhu, vrhání oštěpem, diskem a zápasu. Olympijské hry uzavíraly závody vozů tažených koňskými čtyřpřežími a dostihy. Pátý den byl zasvěcen oslavám vítězů, kteří v překrásně zdobeném chrámu v Altisu přebírali olivové věnce – ten byl skutečným symbolem vítězství, jež bylo zaneseno i do seznamu olympioniků a vyryto do sloupu v Altisu.²⁵

2. 1. 4 Hra ve středověku

Zatímco život antického člověka byl zaměřen na vyhledávání nejrůznějších rozkoší, zábav, her a slavností, přichází křesťanská filozofie s požadavkem skromnosti, pokory a charity. V tomto období se rodí a vyniká pozdější výchovný ideál rytíře. V době vrcholného středověku se rytířské turnaje staly součástí kulturního života a také atraktivní sportovní záležitostí. Rytířské turnaje řešily např. spor dvou rytířů, z nichž jeden urazil rytířskou čest druhého. Rytíři předváděli obecně techniku a taktiku boje, pokračovalo se do doby, kdy se jeden z nich vzdal, nebo do jeho smrti. Ve 14. století rytířská sláva začala zanikat a objevil se nový typ her, založený na slavné legendě o králi Artušovi a jeho rytířích kruhového stolu. Sportovní charakter her byl nahrazen hraním různých Artušových dobrodružství. Staly se tak formou divadelních her, které se staly doplňkem královských hostin.²⁶

2. 1. 5 Hry v období renesance

Prvkem výchovy této doby bylo zušlechťování těla, které poukazovalo na souvislost mezi tělesnou a duševní povahou člověka. Zaváděly se hry, které byly znovu objeveným prostředkem k dosahování výchovných a vzdělávacích cílů. Hra se stejně jako dříve má stát prostředkem výchovy k budoucímu povolání. Hry v období renesance mají blíže k

²⁵ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 30 - 34

²⁶ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 39 - 43

samotné výchově, mají stále více funkci didaktickou a mnohdy i zábavnou. Hry se zde již výrazně strukturují a začínají se hlouběji chápat.²⁷

2. 1. 6 Hra a hračka u J. A. Komenského

V díle J. A. Komenského nacházíme různé názory na hru, kterou začlenil do své pedagogické soustavy a objasnil její mnohostranné využití při výchově dětí a mládeže. Komenský pokládal hru u nejmenších dětí za velmi důležitou pro jejich zdravý vývoj. U předškolních dětí viděl ve hře přirozený projev jejich činností, který jim přinášel hodně radosti. Hra má sloužit dětem k pobavení, k obohacení znalostí a rozvoji smyslů a myšlení. Pro předškolní věk je nejpřiměřenější hravý způsob učení - od spontánní hry mají být děti postupně převedeny k účelné práci. Rozvoj dětské hry vyžaduje styk s různými předměty denní potřeby, hračkami a nástroji. U větších dětí doporučoval pohybové a intelektuální hry pro tělesné zdraví a duševní čilost. Radost, typická pro hru, by měla najít místo i ve škole, aby také učení bylo pro děti zábavné, zajímavé a příjemné.²⁸

Komenský nechtěl pouze pasivní školu, ve které by se jen sedělo a poslouchalo. Podle Komenského můžeme charakterizovat hru obecně sedmi základními prvky, které jsou součástí každé hry:

1. Pohyb – Pohyb je přirozenou součástí všeho. Všechno živé potřebuje pohyb a děti dvakrát tolik. J. A. Komenský považoval za důležité aby se vnitřní energie dětí účelně využívala. Děti se mají do školy těšit, protože vědí, že je tam čeká něco zajímavého a radostného. Život ve škole i mimo školu má být naplňován hrami, vyprávěním, soutěžemi a procházením.

2. Dobrovolnost – V člověku je přirozená jeho svébytnost a svobodná vůle. Nemůžeme něco chtít po člověku, když sám nechce. Dobrovolnost ve škole má cíl školu udělat hrou.

3. Společnost – Ve společnosti člověk poznává nové kamarády se kterými se může pobavit, hrát si, najít v nich soupeře, ale i srovnání.

²⁷ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 43-48

²⁸ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 10

4. Zápas – Když je hra připravována jako soutěž, je zajímavější a kvalitnější. Soutěž motivuje děti, aby se umístily co nejlépe. Tím se utvrzují ve svých dovednostech a schopnostech a dodávají si odvahu pro další soutěže.

5. Řád – Pevná pravidla jsou důležitá pro zdárný průběh hry. Určuje jasné hranice, ve kterých se mohou hráči pohybovat a brání tak různým nesrovnalostem a hádkám.

6. Snadnost hru prováděti – Pravidla hry nemají být nikdy dlouhá a složitá na pochopení, mají být snadná a srozumitelná.

7. Příjemný konec – Nic netrvá věčně, ani hru nelze hrát do omrzení. Po hře má následovat oddech, protože po přestávce se k hrám děti opět rády vrátí. Přestávky se mají zařazovat i mezi vyučování. Úkolem hry není pouze bavit, ale také vzdělávat a poučovat. Vždy je třeba uvědomit si cíl hry, její průběh a také přínos. Tím, že si děti na něco hrají, se připravují na budoucí povolání, takže hra je pro ně určitou pracovní náplní.²⁹

2. 1. 6. 1 Hra ve volném čase u J. A. Komenského

Komenský dává prostor pro hru nejen při vyučování, ale i v pracovních dnech a v neděli. V díle *Velká didaktika* vyvrací častou námitku současného člověka, že život je krátký a nedá se v něm nic stihnout. Komenský o tom říká: „*Přirozený den má dvacet čtyři hodiny, když je rozdělíme pro potřebu života na tři části, osm hodin připadne spánku, tolikéž vnějšímu zaměstnání, konečně na vážné práce, které možno pak konati čile a bez nechuti, zbude osm hodin. Týdně tedy (když celý den sedmý necháme k odpočinku) bude hodin, určených ku práci 48, ročně 2469. Kdybychom se naučili každou hodinu jenom jedné větě nějaké vědy....., vzejde z toho poklad vzdělání.*“³⁰ V jednom dni se podle Komenského dá stihnout práce, vzdělávání, odpočinek i zábava.

²⁹ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 58-60

³⁰ NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 63

2. 1. 7 Hra v 17. a 18. století – hra a hračka u Johna Locka

J. Locke mluví o hračce jako o prostředku pro hru, ale také v ní vidí didaktickou pomůcku, která je prostředkem pro vlastní vzdělávací obsah. Podle Locka mají být hračky v opatrování vychovatele, který je dětem půjčuje postupně jen po jedné hračce, aby dítě hojností hraček nebylo vedeno k svévolnosti, rozmarnosti, ničivosti a plýtvání. J. Locke upřednostňuje vytváření hraček dítětem samotným, než hračky kupované. Když dítě samo nestačí na vymyšlení a výrobu hraček, vychovatel mu má pomoci. Dítě se pak zaměstnává jejich konstrukcí a vylepšováním. Hračky doporučuje J. Locke i u samotného čtení. Navrhoval na různé kostky nalepit jednotlivá písmenka abecedy. Když si pak dítě hraje s kostkami, nepozná, že se vzdělává. Vzdělávání a vyučování tak nemá charakter práce, ale hry.³¹

2. 1. 8 Hra u Jeana Jacquese Rousseaua

V díle J. J. Rousseaua „Emil čili o výchování“ má hra také své funkce. Emil byl až do dvanácti let uchráněn od veškerého vzdělávání rozumového a rozvíjen byl jen tělesně, cvičením smyslů, pozorováním věcí a hraním. Emil se neučil z knih, ale z přírody, učil se svobodně a sám, měl mnoho zkušeností. J. J. Rousseau poukazuje na výchovný význam her a doporučuje je i jako výchovný prostředek k rozvoji smyslů. V případě díla „Emil čili o výchování“ považoval za důležité, aby se Emil uměl pohybovat poslepu, měl dobře vyvinutý hmat a zároveň se nebál tmy. Proto doporučuje dětem hry v noci, které je však nemají děsit a vždy musí být spojeny s překvapením. Jakékoliv činnosti při výchově mají mít podobu hry.³²

2. 1. 9 Hra v období 19. století – hra a hračka u Helma Augusta Fröbela

V 19. století se začala více rozvíjet tovární výroba a zvyšovaly se požadavky na ženskou pracovní sílu. V důsledku toho začaly vznikat nejrůznější instituce pro děti předškolního věku. Počátek institucí pro výchovu předškolních dětí bývá spojen se jménem H. A. Fröbela, který v roce 1840 rozšiřuje Ústav dětských her o cvičnou školu

³¹ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 65-67

³² srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 67-68

pro vzdělávání opatrovnic dětí a zakládá tzv. dětskou zahrádku. Později zřizuje ještě další školku, kde až do své smrti propaguje myšlenku předškolní výchovy dětí. Hračka je pro Fröbela především názornou pomůckou k aktivnímu zaměstnání dětí a potřebou pro rozvoj vrozeného instinktu, který je podstatou dítěte. Nechává dále zřizovat dílnu na hračky, které mají mít podobu dárků, tzn. vhodně vybraná a účelná hračka, která odpovídá věku dítěte. Dosažením didaktického cíle, který má být ukrytý v dárku, získá dítě určitý poznatek nebo dovednost.³³

„Jednotlivé dárky jsou rozděleny podle věku dítěte, který Fröbel dělí na tři stupně. Prvnímu stupni, od narození do tří let, přísluší skříňka se šesti míči různé velikosti a barvy. Druhému stupni, od tří do pěti let, odpovídá skříňka s koulí, krychlí a válcem. Pro třetí stupeň, od pěti do sedmi let, vytváří skříňku s různým materiálem (hrachem, hůlkami, nitěmi apod.), která má sloužit ke skládání různých tvarů, proplétání a šňěrování.“³⁴

Největší účinek přisuzoval Fröbel míči, který má podle něj magický význam a je obrazem všeho. Je nejdůležitější hračkou v dětství a měl by být prvním dárkem, které má dítě dostat. Míč je jednoduchým celkem bez hrany, který se dá chytat rukama, je pohyblivý, a proto se může použít při nejrůznějších hrách. Děti by si při hrách neměly hrát samy, izolovány od dospělých, naopak vychovatel by měl být přítomen při dětské hře a ukazovat různé možnosti hry a manipulace s dárky. Ke každému dárku a hře vymýšlel Fröbel také různé básničky a říkadla, které má vychovatel při hře dítěti předříkávat, aby je dítě později mohlo samo opakovat. Dítě se má učit především vlastní činností, protože jen to, co dítě samo bere do ruky a zpracovává, trvale upoutává jeho pozornost.³⁵

2. 2 Hry a hračky v různých kulturách

Děti si hrají na celém světě. Jejich hry jsou velmi rozmanité. Existují hry, které vznikají v určité situaci a pak už se nikdy neopakují. Dále potom jsou hry, k nimž se dítě rádo vrací, opakuje je a učí je i své kamarády. Děti si s oblibou hrají i hry tradiční, které přecházejí z generace na generaci. Některé hry mají individuální rysy, určované věkem a prostředím, jiné se v různých obměnách hrají na různých místech světa. Hry dětí lze nalézt ve všech společnostech v různých světadílech, a to již v primitivní společnosti. Hra je

³³ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 69

³⁴ NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 70

³⁵ srov. NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002, str. 69-71

v mnohých kulturách nutným úvodem do života. Je tomu tak hlavně tehdy, když děti neprocházejí školou a jejich hlavním učitelem je život sociální skupiny, v níž žijí, slouží hra jako prostředek k učení a ke vzdělávání. Hračky si většinou tvoří děti samy. Buď si předměty potřebné pro hru vyhledají ve svém okolí (kamínky, provázky, ústřížky látek) nebo si hračky zhotoví, a to z materiálů, které jim poskytuje příroda: z hlíny, dřeva, bambusu, listů a různých plodů. I když tyto hračky bývají po technické stránce nedokonalé, vystihují znaky, které jsou z hlediska dítěte určitého věku podstatné a pro činnost při hře základní.³⁶

Nejuniverzálnější hračka, kterou nacházíme jak v minulosti, tak i dnes ve všech částech světa, je panenka. Panenky jsou velmi různorodé co do materiálu, výtvarného řešení i funkce. Jsou věrným obrazem doby a kulturního prostředí, v němž vznikly. Když se začala společnost rozdělovat na třídy, našla tato skutečnost odraz i v rozlišování panenek pro bohaté a chudé: pro jednu vrstvu existovaly panenky z hlíny, dřeva, listů, kukuřice, pro vrstvu druhou byly panenky vyráběny z drahých materiálů, jako perel, stříbra a slonoviny. Jak se rozvíjela výroba, měnil se i materiál, z něhož se panenky vyráběly – k přírodním materiálům se přidal porcelán, guma a umělé hmoty. Panenka jako miminko, o kterou se dítě stará a která vyvolává hru umožňující rozvinutí a procítění vztahu matka – dítě, je záležitostí teprve minulého století. Panenka však není pouze hračkou, v poslední době se stává upomínkovým předmětem a sběratelským objektem. Bývají to většinou panenky v krojích, které představují jednotlivé kraje a kulturní typy.³⁷

Vedle her s panenkou a hračkami si děti hrají s pravidly. Každý národ má své hry, které přecházejí z generace na generaci. Některé hry jsou rozšířené po celém světě – jsou to např. honičky, hra na zlatou bránu, kruhové hry apod. Jiné hry jsou typické pro určité skupiny národů. V současné době se ve výchově v důsledku prolínání různých kultur uplatňují hry a hračky cizích národů. Hodně z těchto her má jen cizokrajný název, ale ve skutečnosti se velmi podobají našim hrám. Tyto hry ale svým cizokrajným názvem na děti velmi působí a jsou jimi vyhledávány. Hry dětí cizích národů najdou uplatnění nejen v tělesné výchově, využívá se jich záměrně také v oblasti estetické výchovy, aby dětem přiblížily hudbu a tanec ostatních národů. Hry se uplatňují i při výuce cizích jazyků. Pomáhají nám procvičovat výslovnost, obohatit slovní zásobu a zvýšit zábavnost vyučování. Hračky jsou velmi často také exportovány z různých, často velmi vzdálených, částí světa a zájem o ně je veliký. Např. naše klasické dřevěné hračky jsou žádané

³⁶ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 23

³⁷ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 24

v cizině, u nás jsou naopak vyhledávány moderní mechanické hračky z Japonska. Širokou výměnu hraček umožňuje moderní výroba a mezinárodní obchod. Z původního stavu, kdy hračky pro své děti vyráběli jejich rodiče, se hračky začaly vyrábět průmyslově. Velkým kladem průmyslové výroby hraček je, že pokrývá potřeby širokého okruhu spotřebitelů, jsou cenově přístupnější a technicky dokonalejší, než když si je lidé vyráběli sami. I když existuje i nebezpečí, že uniformita průmyslově vyráběných hraček může potlačovat individualitu dítěte, které hračku může odmítat, nebo o ní ztrácí zájem. Hry a hračky cizích národů nám přibližují vzdálené země a jejich dávnou i současnou kulturu, přispívají k hlubšímu porozumění lidských vztahů a pomáhají pochopit svět, v němž žijeme.³⁸

Podle mého názoru, by dítě mělo mít k dispozici jak hračky průmyslově vyrobené, tak i zhotovené rodiči či příbuznými a jimi samými. Myslím si, že k hračkám doma vyrobeným bude mít určitě jiný vztah a bude si jich více vážit než hraček průmyslové výroby.

2. 3 Hry a hračky v české lidové tradici

V životě a výchově lidu měla a stále má hra významnou funkci – uplatňuje se ve výchově rodinné i institucionální, ve škole i v ostatních výchovných zařízeních. Je záměrně rozvíjena od nejútlejšího věku až do dospělosti. Bohatství her a hraček dětí je nepřeberné. V současné době si děti hrají a používají hračky, jež jsou společné dětem různých národů. To, co jejich hru ovlivňuje v rozhodující míře, je česká výchovná tradice. V té se od dob J. A. Komenského uplatňuje snaha záměrně ve výchově využívat a rozvíjet české lidové hry. Dokladem toho, že lidové hry odpovídají vynikajícím způsobem dětské mentalitě, je skutečnost, že se mezi dětmi uchovaly ústním podáním od dávných dob až do dneška a mají pro ně stále své kouzlo. Proto jsou stálým a osvědčeným prostředkem výchovy i současné generace.³⁹

Podobně jako dětské lidové hry mají svou historii také lidové hračky. Nejvíce dokladů o nich máme z 18. století. Lidové hračky byly vytvářeny dětmi, ale i dospělými. Z dětských hraček, kdy si dítě vytvořilo předmět ke hře z hlíny, dřeva, hadříčků, listů nebo kukuřičného šustí, se dochovalo málo. Hračky, které byly vytvářeny dospělými, ať již pro vlastní děti nebo na prodej, jsou pro českou lidovou tradici charakteristické dřevěné, pro moravskou hliněné. Hliněné hračky byly dílem hrnčírů, kteří vyráběli

³⁸ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 24 – 29

³⁹ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 17 – 18

nejčastěji dětské nádobíčko, které bylo přesnou kopií nádobí pro dospělé. Hliněným hračkám byly velmi blízké hračky z těsta, které se dělaly většinou podomácku v minulém století. Hračky hliněné i z těsta byly zdobeny peřím, provázky a kousky kožešiny. Dřevěné hračky byly původně vyřezávané, později soustružované. Z nich jsou nejznámější panenky, selky, koníčky nebo husaři na koních. Stále oblíbené jsou dřevěné hračky pohyblivé. Některé druhy lidových hraček se vyrábí dodnes - jako dekorativní předměty, ale i ke hře.⁴⁰

Lidová hračka prošla mnohými změnami a to jak po stránce materiální, tak po stránce výrobní. Nejdříve se hračky zhotovovaly v rodině a tak odpovídaly námětem i formou potřebám jednotlivce. Později se tato tvorba rozšířila z rodiny do rodiny a z generace na generaci, až se dospělo k relativně stálým hračkovým typům i jejich vyhraněné výtvarné koncepci. To umožnilo vyrábět více hraček, které byly úzce spojeny s prostředím, v němž se zrodily. Lidové hračky vznikaly původně jako užitkové předměty sloužící k výchově dětí. Postupem času se zvyšoval důraz na jejich estetickou funkci.⁴¹ „*Lidová hračka jako celek je bohatým zdrojem inspirace pro současné tvůrce a výrobce hraček, neboť v sobě uchovává velké estetické hodnoty a zpředměťuje psychologické zážitky a zkušenosti nesčetných generací, které ji vytvářely a používaly.*“⁴²

3. HRA A HRAČKA VE VÝVOJI DÍTĚTE

Hra nás provází po celý život, avšak v jednotlivých etapách vývoje se mění. V každém věkovém období se mění rysy a význam her. Každé dítě si hraje trochu jinak i když se nachází ve stejném vývojovém období, záleží na tom, jak dítě vyspívá a jak je vychováváno. Dobrá výchova vývoj dítěte podporuje, nevhodná výchova vývoj dítěte naopak narušuje. Hra je pro dítě přirozeným nástrojem učení. Jedním ze způsobů, jak můžou rodiče podporovat rozvoj svého dítěte, je pěstování tvůrčí hry v lákavém prostředí. Když jsou hračky v krabici nebo na hromadě, nejsou pro dítě lákavé, ale hezky uspořádané hračky ho stimulují ke hře.

⁴⁰ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 18 – 22

⁴¹ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 22

⁴² MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 22

3. 1 Novorozenecké období

Novorozenecké období trvá přibližně 1 měsíc po porodu. Je to doba adaptace, během níž se dítě přizpůsobuje podmínkám nového prostředí. Přirozený biorytmus novorozence je charakteristický krátkými časovými úseky bdění, které jsou zpočátku vyplněny především aktivitou spojenou s uspokojováním biologických potřeb. Potřeba spánku je veliká, asi 20-22 hodin denně. Dítě je při narození vybaveno řadou vrozených reflexů (např. hledací, sací, uchopovací, objímací). Rozvoj novorozence závisí na individuálním přísunu podnětů. Vhodná míra stimulace je podmínkou pro rozvoj potřeby orientace a smysluplného učení. Novorozenec je schopen vnímat objekty vzdálené cca 20-30 cm, který má ve svém zorném poli. Novorozenec má značný rozsah slyšení, dovede dobře rozlišovat vysoké tóny, dovede vnímat a rozlišovat dotek, teplotu a změny polohy. Nejvýznamnějším objektem pro novorozence je bezpochyby matka. Dítě si pamatuje její hlas a reaguje na něj.⁴³

3. 2 Kojenecký věk

Kojeneckým obdobím nazýváme dobu od konce novorozeneckého období do jednoho roku života dítěte. Charakteristickým rysem je rychlý růst do délky a zvětšování tělesné váhy dítěte. Průměrná výška dítěte na konci 1. roku života je 75 cm a průměrná hmotnost je 10 kg. Již v raném období kojeneckého života dochází k prodlužování bdění. Rozvíjejí se smyslové orgány, a to mnohem rychleji než motorické schopnosti. Na konci druhého měsíce je možno u kojence pozorovat úsměv, ve třech měsících udrží hlavičku v poloze na bříšku, ve čtvrtém měsíci začíná broukat, v šestém měsíci se posazuje, v osmém leze a začíná žvatlat, v desátém se pokouší o chůzi, kterou do dvanáctého měsíce zdokonalí. Ke konci prvního roku začíná také používat svá první slova, která mají nějaký význam, i když často nepřesný. V průběhu kojeneckého období se projeví individuální rozdíly jednotlivých dětí v chování, prožívání a celkovém vývoji. Kojenecké období je označováno jako fáze receptivity – otevřenosti k okolnímu světu. Základním úkolem kojeneckého věku je získání důvěry ve vztahu ke světu. Značný význam má v tomto věku stimulace a získávání zkušeností. Dítě může být stimulováno velmi málo a tím se vývoj dítěte zpomaluje a deformuje, nebo naopak, jestliže je stimulace nadměrná nebo

⁴³ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělosti, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 39-42

nepřiměřená, bývá dítě přetěžované. Výsledkem nepřiměřené stimulace je odlišné chápání sebe sama i okolí.⁴⁴

Vágnerová uvedla příklady několika variant rodičovského přístupu ke stimulaci prostřednictvím hraček:

- a) Chaotická stimulace – Rodiče mají tendenci předvádět dítěti více hraček najednou, aniž by dítěti ukázali, co se s hračkou dá dělat. Nenechají je, aby si hračku vyzkoušelo způsobem jakým potřebuje.
- b) Stimulace zahrnující převahu manipulace jinou osobou – Rodiče s hračkou před dítětem manipulují, ale nenechají je, aby s ní dělalo to, co by samo chtělo. Přerušují je a nutí je dělat s hračkou to, co považují za vhodné. Umožňují tak dítěti roli pouze pasivního příjemce.
- c) Stimulace s možností neřizené, spontánní aktivity – Rodiče nechávají hračky v dosahu dítěte libovolně dlouhou dobu, aby se s nimi zabývalo, jak chce.
- d) Variabilní stimulace s možností vlastní aktivity – Rodiče dítěti předvádějí hračku, ukazují mu, co se s ní dá dělat a podporují vlastní aktivitu dítěte.

Tyto a podobné zkušenosti ovlivňují obecný postoj ke světu. Jsou tedy podstatné některé základní zkušenosti, jako je např. jistota časové a prostorové dostupnosti. Když se např. hračka ztrácí z dosahu dítěte, fixuje se pocit obtížné dosažitelnosti okolního světa.⁴⁵

3. 2. 1 Hry a hračky kojenců

Prvky hry lze pozorovat již v kojeneckém období dětského života. Dítě se začíná učit od prvních dnů svého života. Kojenecký věk v sobě skrývá značné vývojové možnosti, které je žádoucí soustavně a cílevědomě hned od počátku rozvíjet. To se týká pohybů, smyslů, zvukových projevů i hry. Rozvoj herních činností je spojen s vývojem pohybovým a smyslovým. Od 2-3 měsíce dítě postupně vidí a rozeznává předměty, jejich tvar a barvy. Tříměsíční dítě dovede zaostřit vidění na předměty ve vzdálenosti 12-50 cm. Současně se rozvíjí jeho sluch. Dítě otáčí hlavičku ve směru zvuku, rozeznává je a hlasem na ně reaguje. Sluchové počítky jsou důležité pro první řeč dítěte. Velký význam ve vývoji dítěte má dotykový smysl, hmat. Kolem čtvrtého měsíce dovede koordinovat zrakové vnímání s pohyby rukou. Například kojeneček mává rukama a náhodou uhodí do

⁴⁴ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětsví, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 39-45

⁴⁵ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětsví, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 45-46

hraček, které nad ním visí na šňůrce. Hračky se rozhoupou a vydávají zvuk, který se dítěti líbí, a proto takovou činnost opakuje. Dítě si hraje se svými ručičkami, s předměty svého okolí i s osobami, které o ně pečují, sahá jim na obličej a vlasy – všechno se mu zdá zajímavé. Kolem 5-8 měsíce se v interakci mezi dítětem a dospělým začínají objevovat jednoduché sociální hry. Například dospělý se na dítě chvíli dívá, pak se odvrátí, ale vzápětí se na ně podívá znovu a to opakuje několikrát. Dítě projevuje radost, když se objeví známá tvář. Opakování hry mu tuto zkušenost potvrzuje a zvyšuje jeho uspokojení. Reaguje na slovní podněty, učí se různé hříčky, např. paci-paci, ukaž jak si veliký, atd.^{46, 47}

První hračky, které pro kojence připravíme, slouží zpočátku k zavěšování nad postýlkou a později k uchopování. Při koupi hraček musíme dbát na výběr hraček přiměřené věku dítěte. Je-li hračka pro mnohem pokročilejší věk, pak dítě nebude vědět, jak si s ní správně hrát, a bude pro něho málo zábavná. Je-li hračka naopak příliš primitivní, brzy ho začne nudit. Kojenec dává hračky do úst, což je pro něho přirozená cesta za poznáním – proto první hračky jsou většinou vyráběny z umělé hmoty. Základní požadavky na hračky kojenců jsou: jejich snadná omyvatelnost, bezpečný materiál a přizpůsobení velikosti dětské ruky (tvar, ale i váha hračky). Vedle hraček, které slouží k uchopování, mají mít děti i hračky na dívání. Bývají to hračky, s nimiž si děti budou hrát později, nyní slouží jako výzdoba jejich herního koutku. Mají být veselé a různorodé, aby poskytly dítěti co nejbohatší dojmy, ale nemá jich být příliš mnoho.⁴⁸

Jak dítě roste, dostává nové hračky. Do šestého měsíce jsou vhodné tyto hračky: závěsné hračky pohybující se prouděním vzduchu, kroužky z gumového materiálu, měkké hračky, chrastítka, rolničky a pískátka. Od sedmého měsíce dítěte do jednoho roku mu můžeme dát menší i velký míč, stojící chrastítka, knížky z tvrdého papíru nebo vinylu, velké měkké kostky, vycpaná zvířátka, kyblíčky, bábovičky, hračky s nimiž lze točit nebo je otvírat a hračky do vody. Pokud dítě chodí, je vhodné mu dát hračky, které tahá za sebou na provázku.⁴⁹

Myslím si, že v dnešní době je velké množství hraček a výrobci na nich velmi vydělávají. Ta „nej“ hračka, ale nemusí být nejdražší, aby byla nejlepší. Naopak nemusí stát vůbec nic, rodiče ji mohou svému dítěti sami vyrobit a třeba právě ta bude dítěti tou nejlepší hračkou a poskytne mu nejvíce zážitků.

⁴⁶ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 51-61

⁴⁷ srov. ŠIMÍČKOVÁ, ČÍŽKOVÁ, J. a kolektiv. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, str. 49-59

⁴⁸ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 48-49

⁴⁹ srov. STOPPARDOVÁ, M. *Učte své dítě: Jak objevit a rozvíjet schopnosti dítěte*. Praha: Ikar, 2005, str. 142-145

3. 2. 2 Příklady hříček dospělého s kojencem

Hraní s prsty (hrajeme si s dětskými prstíčky a říkáme):

1. To je táta,
to je máma,
to je děděk,
to je bába,
to je vnouček,
malý klouček.

2. Vařila myšička kašičku,
na zeleném rendlíčku,
přijde děti jako smetí,
každému dá koustíček,
až je prázdný rendlíček.

3. Hra „myška“ – dítě leží na zádech, dospělý se je snaží rozesmát tím, že mu dělá prsty drobné krůčky po tělíčku – „jako když běží myška“ a přitom říká: Běhala myška okolo břicha: šup do pupíčka.

4. Ukolébavky:
Halí belí,
koně v zeli,
kozička je,
v petrželi,
a kravěnky,
jak panenky,
šly se koupat,
do voděnky.

5. Houpání:
Houpy, houpy,
kočka snědla kroupy,
kocour hrách, na kamnách,
kořata se hněvala, že jim taky nedala.^{50 51}

⁵⁰ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 49-52

⁵¹ srov. SLÁMOVÁ, S. *Básničky, písničky, říkanky, povídaní, hry, nápady*. Havlíčkův Brod: SRP, 2004, str. 15

3. 3 Batolecí věk

Batolecí věk zahrnuje dobu od 1 do 3 let života dítěte. V tomto období dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě se v tomto věku stává samostatnějším a uvolňuje se z vazby na matku. V průběhu tohoto období dítě povyroste v průměru o 17 cm, jeho hmotnost se zvýší o 4 kg. Ovládá pohyby všech svalových oblastí, je obratnější. Dítě s chutí doleze nebo dojde tak daleko, jak potřebuje a je pro něho kdy zajímavé. Radostně manipuluje s čímkoliv, co najde. Jestliže není v jeho okolí nic, co by ho přitahovalo, bývá mnohem méně aktivní, protože mu chybí motiv. Důležitým vývojovým mezníkem v tomto období je schopnost ovládat vyměšování. Orientace v čase batolete je obtížná, dítě se soustředí jen na přítomnost, minulost a budoucnost pro něho nemá význam. V prostoru je odhad vzdálenosti stále nepřesný, stejně jako orientace v množství. V období batolecím si dítě osvojuje počátky řeči. Oblíbenou aktivitou batolat je hra s řečí. Dítě si pro sebe neustále opakuje různé varianty určitého slova či slovního spojení. Ve 14 měsících věku slouží jako verbální sdělení jeden slovní výraz – např. „ham“ dítě používá jako označení pro jídlo, pití a někdy i pro vše ostatní, co se dá strčit do úst. Po druhém roce života dítěte se dítě dostává na úroveň dvouslovných sdělení – např. mimi hají, velký pes. V tomto období přichází také první otázky typu: „Co je to?“ a rozvíjí se vědomí sebe sama: „Já sám“. Ve druhé polovině batolecího věku začínají děti též používat přivlastňovací zájmena můj a tvůj. Tyto děti mají tendenci považovat např. určité hračky za svoje a bránit si je před ostatními dětmi. V období batolete začíná také učení nápodobou a identifikací. Batole řídí svoje chování podle projevů druhého člověka a dovede se vcítit do jeho prožitků.⁵²

3. 3. 1 Hry a hračky batolat

Hra je důležitou sociální činností, na jejímž základě se dítě dostává do kontaktu se svým okolím, ale získává také nové poznatky o sobě. Od prvního do třetího roku života dítěte dochází k významnému obohacení herních činností. Dítě od raného dětství, pokud je v bdělém stavu, projevuje stálou, mnohostrannou a neúnavnou aktivitu, tzv. experimentuje. U kojenců vznikají postupně z nahodilých pohybů rukou pohyby koordinované, ale přibližně od jednoho a půl roku se stává experimentace složitější, např.

⁵² srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 74-99

dítě nabírá písek do autíčka a vysypává jej jinam. U malých dětí může experimentace přecházet ve hru a naopak hra se může změnit v experimentaci. Postupně se u dítěte objevují úkony, které jsou totožné s hrou, ale jsou svou podstatou zároveň prací – např. uklízení hraček.⁵³

Herní činnosti batolat jsou velmi rozmanité. Pohybové hry jsou zastoupeny chůzí, pobíháním, poskakováním a házením. Důležitou hračkou je v této činnosti míč, kuželky a kroužky, které přispívají k procvičování koordinace svalových pohybů na ruce, prstech a pažích a napomáhají k odstranění nejistoty dítěte v prostoru. Hry manipulační, kdy dítě zavírá a otvírá různé předměty, přispívají k vývoji jemné motoriky. Kolem druhého roku nabývá dítě schopnost sestavovat jednoduché tvary a skládat a rozkládat různé prvky, a to jak s hračkami, tak s předměty, které má v okolí k dispozici. Nejvhodnější jsou v tomto období různé stavebnice – kostky. Z intelektuálních her se u dětí objevují hry námětové, v nichž představují osoby a činnosti ze svého okolí. V těchto hrách se odráží většinou to, co děti vidí a slyší kolem sebe, ale velkou mírou zde přispívá i jejich fantazie a tvořivost. Období mezi prvním a třetím rokem je dobou nejintenzivnějšího vývoje řeči. Významným pomocníkem při tom je právě hra. Dítě si v ní osvojuje a zlepšuje výslovnost, intonaci a rytmus řeči, učí se správně vyjadřovat a získává chuť mluvit. Učí se jednoduchá říkadla a písničky. V tomto období je důležité, aby rodiče dětem často zpívali a předčítali. Řeč by měla být přirozená a po obsahové stránce dětem srozumitelná.⁵⁴

Při výběru hraček pro batolata klademe důraz na to, aby byly lehké, ale přitom pevné a bezpečné, protože musí vydržet i nešetrné zacházení. Nejvhodnější hračky v tomto období jsou hudební hračky, které při pohybu cinkají. Dále knížky s barevnými ilustracemi, skládanky, autíčka, panenky, věci k vybarvování, hračky ke skládání na sebe a do sebe zapadající hračky, které rozvíjejí šikovnost a prostorové vidění dítěte. Při rozvíjení koordinace a při vybití přebytečné energie dítěte jsou vhodné hračky, do kterých se dá bouchat, např. dřevěné prkénko s dřevěnými kolíky. Od jednoho a půl roku dáváme dětem různé hračky na navlékání, které dítě učí třídit tvary. Navíjející cívky naučí zároveň manuální zručnost. Pro hru venku dětem dáváme hračky do písku – lopatku, kbelíky, bábovičky.⁵⁵

⁵³ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 56

⁵⁴ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 56-58

⁵⁵ srov. STOPPARDOVÁ, M. *Učte své dítě: Jak objevit a rozvíjet schopnosti dítěte*. Praha: Ikar, 2005, str. 146-150

3. 3. 2 Příklady říkadél, pohybových her, her s říkadly a zpěvem pro batolata

Říkadla:

1. Mraveneček v lese
těžké dřívko nese.
Pomozme mu kamarádi,
máte-li ho trošku rádi,
sic by se vám potrhal,
už by nikdy neběhal.
2. Povídám, povídám pohádku,
že pes přeskočil hromádku,
povídám, povídám druhou,
že voda teče struhou.
Povídám, povídám třetí,
že je plná pec dětí,
a když se vyspaly
po koláčku dostaly.

Pohybové hry:

Honička – hrajeme honičku jednonohou, železnou, dřevěnou – před babou se chráníme stojem na jedné noze, dotekem železného nebo dřevěného předmětu.

Hry s říkadly a se zpěvem:

Utvoříme s dětmi kroužek a otáčíme se v rytmu písničky: Kolo, kolo mlýnské za čtyři rýnské, kolo se nám polámalo, mnoho škody nadělalo, udělalo bác. Na poslední dobu uděláme dřep. Při opakování říkadla se kruh otáčí na opačnou stranu.⁵⁶

3. 3. 3 Hra jako „investice“ lásky

Hra malých dětí neobsahuje účel. Je čistá, nezkažená pošetilostí dospělých. Děti si hrají zaujatě a s plným nasazením bez ohledu na to, co si o nich okolí myslí. Jejich chování a názory nejsou zatíženy společenskými normami. Dokud to děti sami nenaučíme, není jim vlastní honba za prvenstvím. Umí si hrát jen pro radost ze hry samé, aniž by očekávaly nějaké výsledky. „*Spontánní hra malých dětí je světem pro sebe, který*

⁵⁶ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str.58-62

je oddělen vysokou zdí od společenských konvekci dospělých. Výchovným působením ubíráme cihlu po cihle, až nakonec onu primitivní naivitu dítěte spoutáme do roušky stereotypů žádoucího chování.“⁵⁷

Většina dětí tráví nejvíce času v období raného dětství s matkou. Její role představuje velkou zodpovědnost, ale poskytuje jí také velké výchovné možnosti. I když je role matky tak důležitá, není pravidlem, že se každá žena tím, že dá život dítěti stane dobrou matkou. Matka musí být vybavena hlavně duševně. Matka, který není schopna vcítit se do potřeb dítěte dělá mnoho chyb. Např. vnucuje dítěti hru, když se mu chce spát. Hra z donucení však ztrácí charakter hry. Matka by neměla mít žádnou jinou povinnost, než přetvářet svět kolem dítěte v lásku, bezpečí a důvěru. Měla by umět včas reagovat na výzvu ke hře a zároveň mít po ruce stále nové podněty. Hraní s dětmi by nikdy neměli rodiče brát jako „oběť času“. Děti, které v dětství nezažily dostatek hraní s matkou, trpí obvykle citovým strádáním. „Investice lásky“ se matce při hraní s dětmi mnohonásobně vrátí, i kdyby stála sebevíc momentálního odřikání. Mezi matkou a dítětem vznikne trvalý, láskyplný kontakt, který přináší matce silné pocity radosti a spokojenosti.⁵⁸

3. 4 Předškolní věk

Předškolní období trvá od 3 přibližně do 6 let. Konec tohoto období není určen jen fyzickým věkem, ale nástupem do školy. Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivit, při kterých se dítě prosazuje a uplatňuje ve vrstevnické skupině. V tomto věku si dítě osvojuje běžné normy chování a přijatelnou úroveň komunikace. Poznávání se v tomto věku projevuje především v zaměření na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí. Typickým znakem myšlení předškolních dětí je jeho útržkovitost, nekoordinovanost, nepropojenost a chybí mu komplexní přístup. Jejich uvažování je zúžené, zaměřené jen na jednu oblast. V tomto období se zdokonaluje hrubá motorika, rozvoj jemné motoriky umožňuje dětem manipulaci s tužkou, nůžkami a jíst příborem. Předškolní dítě vyjadřuje svůj názor na svět v kresbě, vyprávění nebo ve hře, v nichž se projeví znaky typického dětského myšlení i emočního prožívání. Kresba dítěte zobrazuje realitu tak, jak ji dítě chápe. Podobnost kresby a zobrazovaného předmětu či osoby je závislá na dosažení potřebné úrovně komplexu schopností a dovedností, ale i na dalších faktorech, jako je např. emoční stav

⁵⁷ HANŠPACHOVÁ, J. *Hry pro maminky s dětmi*. Praha: Portál, 1997, str. 13

⁵⁸ srov. HANŠPACHOVÁ, J. *Hry pro maminky s dětmi*. Praha: Portál, 1997, str. 13-21

dítěte. Hra a vyprávění také vyjadřují postoj dítěte ke světu a k sobě samému. Symbolická hra slouží jako prostředek k vyrovnání se skutečností, která je pro dítě určitým způsobem problematická. Symbolicky mu umožňuje splnit přání, které ve skutečnosti splnit nelze, dovoluje mu chovat se podle svých představ.⁵⁹

V předškolním věku dítě stále ještě neumí dobře odhadovat prostorové vztahy, přeceňuje velikost nejbližších objektů, polohu vpravo a vlevo také nerozlišuje, odlišnost polohy nahoře a dole je však již správná. Pojem času se rozvíjí pomalu, má tendenci přeceňovat délku časového intervalu. Čas pro předškoláka není důležitý, stále má větší význam přítomnost než budoucnost. Již na počátku předškolního věku znají děti názvy čísel, ale chybí jim porozumění podstatě číselného pojmu. Verbální schopnosti předškolního dítěte se zdokonalují v obsahu i ve formě. Děti je rozvíjejí především komunikací s dospělými a s vrstevníky. Předškolní dítě dovede přijatelným způsobem vyjádřit své názory i pocity, které chce druhému sdělit, a odlišuje i způsob komunikace, podle toho jaké jsou možnosti komunikačního partnera. Komunikační projev těchto dětí může mít ještě určité formální nedostatky. V tomto období si také již uvědomují rozdíl pohlaví, znají obsahy chlapecké a dívčí role. Přijetí mužské či ženské role se projevuje i v postupné odlišnosti dětské hry. Chlapci se v průměru při hře chovají agresivněji, hruběji, projevují více fyzické aktivity a touží být dominantní. Předškolní dívky jsou většinou bázlivější a mají lepší sebekontrolu. S předškolním věkem také začíná postupné navazování vztahů s vrstevníky a s lidmi mimo rodinu. Výběr kamaráda v předškolním věku ovlivňují kritéria jako je pohlaví, zevnějšek dítěte, chování nebo i vlastnictví zajímavé hračky či zvířete. V dětské skupině se rozvíjí schopnost soupeřit a spolupracovat. Dítě se tak učí prosazovat se mezi ostatními vrstevníky.⁶⁰

3. 4. 1 Hry a hračky dětí předškolního věku

Období předškolního věku je nejlepším věkem hry. Hra je pro dítě hlavní a převládající činností, specifickou formou učení a přípravou na vstup do školy. Hra předškolního dítěte je obsahově bohatší a organizačně složitější, protože dítě si již nehraje jen samo, ale vyhledává hru skupinovou. V tomto období lze používat různé rozmanité hry. Z intelektuálních her se nejvíce uplatňují hry námětové, např. hra na maminku, kde už dítěti nestačí jen panenka, jak tomu bylo v batolecím období, ale chce už mít i vybavičku,

⁵⁹ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 102-110

⁶⁰ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 111-133

aby mohlo o svou panenku správně pečovat. K nejběžnějším hračkám předškolních děvčátek patří panenky, chlapci si hrají raději s hračkami technického směru nebo se zvířecími figurkami.⁶¹

V dnešní době jsou pro děvčata oblíbené různé panenky, které mají zavírací oči, dokážou mluvit, chodit, brečet a různě spokojeně či nespokojeně broukat. Tento mechanismus panenek, podle mě, příliš nepodporuje dětskou tvořivost a fantazii. Téma hry se tak příliš neobohatí, protože po určité době je stále stejné věci, které panenka umí, omrzí. Také příliš mnoho hraček, které rodiče v dnešní době svým dětem kupují je, podle mě, zbytečných. Dítě pak přebíhá od jedné hračky ke druhé, neví s kterou by si dříve hrálo a dochází k tomu, že je rozmrzelé a nespokojené.

Intelektuální činnost dítěte podporují hádanky a didaktické hry. Tyto hry se většinou hrají v mateřských školách, ale mohou se hrát i v rodině. V různých dětských časopisech vycházejí různé náměty her nebo návody na výrobu hraček, které umožňují dětem různorodou činnost. S postupujícím věkem se stávají oblíbené hry konstruktivní. K rozvoji konstruktivních her slouží kromě přírodního materiálu (např. písku) také stavebnice, které jsou u dětí velmi oblíbené. K rozvoji smyslů používáme hry sensorické, do kterých patří různé zvukové hračky. Asi nejvíce oblíbené jsou u dětí hry pohybové, v nichž se uplatňuje chůze, běh, poskoky, tanečky a různé tělocvičné pohyby. Dají se hrát venku i v místnosti, ve velké skupině, nebo jen ve dvojici. Hra je pro předškolní dítě cestou, která ho připravuje na život v kolektivu. Dítě si rádo hraje se svými hračkami, ale lákají ho i hračky ostatních dětí. Někdy trvá velmi dlouho, než se děti naučí o své hračky dělit. Bývá to problém v rodinách, kde mají děti malého věkového odstupů. Ve vztahu dospělého k dětským hrám by rodiče měli dodržovat pravidlo, že dítě nechávají hrát si v klidu, nezasahují mu rušivě do jeho hry, ale sledují ho, a když je zapotřebí, jemně a klidně ho usměrní.⁶²

K předškolnímu věku neodlučitelně patří pohádka. Láska k pohádce a citlivost k jejímu působení v tomto věku vrcholí, i když v mladším školním věku je stále ještě vztah k pohádce intenzivní. Pohádka je dětem blízká svou časovou neurčitostí a tajemností, která z ní vyplývá. Lidé se v ní dělí na dobré a zlé, nechybějí hrdinové, věčná láska a štěstí až do nejdelší smrti. Děti předškolního věku dokáží sledovat dost dlouhý děj a vžívat se do něj. Naslouchání pohádce má pro dítě podobný citový význam jako hra.

⁶¹ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 73

⁶² srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 74-75

Může se při něm hravou formou vyrovnávat se svým strachem, neboť ví, že v bezpečí své postýlky mu nic špatného nehrozí.⁶³

Od čtvrtého roku se také dítě začíná zajímat o stříhání, skládání a lepení papíru. V dětských časopisech vycházejí různé přílohy, kde si děti mohou podle předlohy zhotovit svoji hračku z papíru. Další oblíbené hračky dětí v předškolním věku jsou temperové a vodové barvy, stavebnice všech druhů, maňásci, manipulační hračky, náradí, magnetické tabule, sportovní náčiní, zvětšovací sklo nebo dětský dalekohled.⁶⁴

3. 4. 2 Příklady pohybových her, her s přírodninami a papírem, hádanek a her se zpěvem pro děti předškolního věku

Pohybové hry:

Na závodníka: Nejdříve si vybereme místo závodu – louku, park nebo chodník. Dítě se postaví na startovní čáru a dospělý závod odstartuje. Dítě běží až k cíli. Po krátkém odpočinku se závod opakuje. Závod je zajímavější, má-li dítě pro závodění soupeře.

Hry s přírodninami a papírem:

Kominík: Postavičku kominíka uděláme ze špejlí, na které se nabodávají švestky nebo jiné ovoce či materiál, který děti napadne. Pro hlavu vybereme větší švestku, dva hrášky budou sloužit kominíkovi jako oči, proužek červené látky jako jazyk.

Hádky:

Jde to vodou, nešplouchá to, jde to lesem, nešustí to. (Je to slunce)

Černé zvíře vidím v díře: u hlavy růžky, v rukou má nůžky, hladký má kabátek, a chodí nazpátek. (Je to rak)

Hry se zpěvem:

Ztratila Lucinka bačkorku, když na dvorku si hrála
naboso s děvčaty běhala a zvesela se smála.

Právě tam na dvoře ze horka, ta bačkorka teď pláče
kde asi ta její Lucinka teď zrovínka si skáče.

Na ševce: Ohneme paže v loktech a otáčíme předloktím a rukama jako bychom navíjeli nit. Můžeme také prstem jedné ruky otáčet kolem prstu druhé ruky na způsob mlýnku a

⁶³ srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990, str. 143-144

⁶⁴ srov. STOPPARDOVÁ, M. *Učte své dítě: Jak objevit a rozvíjet schopnosti dítěte*. Praha: Ikar, 2005, str. 151-154

přítom říkáme: Šiji boty do roboty, nemám chleba ani sýra, všechno mi to kočka snědla, šic. Na poslední slabiku roztáhneme ruce do upažení.^{65, 66}

3. 5 Mladší školní věk

Vstupem dítěte do školy začíná pro dítě období mladšího školního věku. Věkem toto období vymezujeme od 6-7 let do 11 let. Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem v životě dítěte. Dítě dostává automaticky novou roli, která je limitována jen dosažením věku a odpovídající vývojové normě. Školní zralost je předpokladem zvládnutí role školáka. Jde především o určitou úroveň zralosti centrální nervové soustavy, projevující se zvýšenou odolností k zátěži a schopnosti udržet pozornost. Zrání ovlivňuje i rozvoj motoriky, zrakové a sluchové vnímání. Pro zvládnutí role školáka je neméně důležitá i školní připravenost. Dítě musí dosáhnout určité socializační úrovně, mělo by umět přijatelným způsobem komunikovat a dodržovat běžné normy chování. V období mladšího školního věku začínají děti uvažovat jinak než dřív, dávají přednost poznávání, kdy se mohou samy přesvědčit o pravdivosti verbálně sdělovaných informací. Dítě v mladším školním věku se orientuje v prostoru, v čase i v množství. Velkým pokrokem ve vývoji školáků je to, že začínají uvažovat logicky. S vývojem myšlení se obohacuje i řeč dítěte. Když se dítě naučí číst, otevře se mu svět knihy a to je velký vývojový skok. Dítě ve škole získává podřízenou roli žáka a je hodnoceno na základě svých výsledků. Má také roli spolužáka ve skupině, kde se snaží získat přijatelné postavení. Rodina je důležitou součástí identity školáka. Pro vývoj dítěte je nejvhodnější kompletní a plně funkční rodina. Velký význam pro psychický vývoj dětí mladšího školního věku jsou vztahy ke zvířatům. Děti obvykle dávají přednost psům nebo kočkám. Zvíře je neustálým zdrojem nových zážitků a zkušeností. Kontakt se zvířetem rozvíjí schopnost neverbální komunikace, a tak se rozvíjí i empatie. Zvíře se může stát náhradním pomocníkem v uspokojení touhy po sociálních kontaktech. Zvíře také poskytuje potřebu citové jistoty a bezpečí, potřebu být někým akceptován.⁶⁷

⁶⁵ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 76-80

⁶⁶ srov. SLÁMOVÁ, S. *Básničky, písničky, říkanky, povídaní, hry, nápady*. Havlíčkův Brod: SRP, 2004, str.22

⁶⁷ srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, str. 134-200

3. 5. 1 Hry a hračky dětí mladšího školního věku – trávení volného času

Škola zabírá dítěti podstatnou část dne. Po splnění všech povinností spojených se školní přípravou vzniká školákovi něco nového a tím je volný čas. „*Volný čas je možno chápat jako opak nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přináší nám pocit uspokojení a uvolnění.*“⁶⁸ Němec definuje volný čas takto: „*Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přináší radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i jeho tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.*“⁶⁹ Rodina by měla mít zájem na tom, jak děti tráví svůj volný čas. Dítě v mladším školním věku ho naplní především hrou, která dříve byla jeho celodenním zaměstnáním. Změna, kterou lze u dítěte mladšího školního věku pozorovat, je hraní si s tím a na to, co má smysl. Jeho hra je plánovitá, promyšlená, propracovaná a místo fantazie se v ní objevuje realita a smysl. Od hry vede cesta ke sportu. Pro vývoj osobnosti jsou nejdůležitější týmové sporty. Školák ve volném čase rád čte nebo chce, aby se mu četlo, protože žádá další a další informace.⁷⁰

U dítěte mladšího školního věku pozorujeme tendenci k tvůrčí hře s pomůckami, které si pro hru samo vytváří. Projevuje se také rozdíl ve výběru her a hraček mezi chlapci a děvčaty. U chlapců převládají pohybové hry, které jsou dobrodružné a bojovné. Dívky mají v oblíbě pohybové rytmické hry, ruční práce a hry s pečovatelskými prvky. Velmi oblíbené jsou u obou pohlaví hry dramatické, kdy děti hrají divadlo, recitují, zpívají a tančí. Školák stále potřebuje hru a vhodné hračky k zdravému vývoji. Děti mají mít takové hračky a pomůcky, které jsou skutečně stimulující. Dítě potřebuje hračky už hotové, ale také různé soupravy, s nimiž své dílo teprve vytvoří. Pro chlapce to jsou různé stavebnice, pro dívky různé doplňky pro panenky. Chlapci dále z hraček dávají přednost dopravním prostředkům, hlavolamům, sportovnímu náčiní, stolním hrám a technickým stavebnicím, děvčata panenkám s vybavením, figurkám zvířátek, maňáskům a soupravám pro šití a vyšívání. Děti v mladším školním věku začínají hrát hry intelektuální (dáma, hlavolamy) a hry stolní (domino, kvarteto atd.) Velmi oblíbené jsou hry kolektivní, jako dobrodružné

⁶⁸ PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 15

⁶⁹ NĚMEC, J. a kolektiv. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002, str.17

⁷⁰ srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990, str. 167-169

hry v přírodě, táboření, různá soutěžení atd. V tomto věku děti rády modelují, vyřezávají, lepí, vyšívají, malují a vyrábí různé věci z rozmanitých materiálů. Hra dítěte mladšího školního věku vyžaduje od rodičů pozornost nad tím, s kým a kde si hraje, s čím a jak si dítě hraje. Dítě při hře projevuje více samostatnosti, ale rodiče mohou pomoci radou, vymezením místa pro hru nebo úpravou vhodné hračky.⁷¹

3. 5. 2 Příklady hádanek, her se slovy, stolních her a příklad výroby textilního maňáska

Hádky:

Běží, běží, nepoleží, nemá vůz ani sáně, přece nikdy neustane. (Je to čas).

Hry se slovy:

Třiatřicet stříbrných křepelíček přeletělo přes třiatřicet stříbrných střech.

Olemujeme-li mu to nebo neolemujeme-li mu to.

Stolní hry: Vedle her hotových jako např. domino nebo Člověče, nezlob se můžeme k stolním hrám použít i předměty jako sirky, karty, knoflíky atd.

Př. most z karet – dvě a dvě karty opřeme o sebe v podobě stříšky. Na ně pak pokládáme karty tak, že každá karta spojuje dvě stříšky. Mosty můžeme stavět křížem přes sebe.

Textilní maňásek: Vyrobíme ho tak, že sešijeme dva díly látky. Obě strany mohou být jednobarevné nebo kombinovaných barev i různých druhů látek. Na doplnění vlasů, vousů nebo jiných detailů použijeme bavlnu, vlnu, vatou nebo různé provázky.⁷²

4. HRA A HRAČKA V ALTERNATIVNÍM ŠKOLSTVÍ – 20. A 21. STOLETÍ

O alternativním školství se začínalo hovořit od 20. století. Šlo o rozsáhlý pokus překonat a změnit tradiční školu. Ve světě vznikly různé typy těchto škol. Fungování každé alternativní školy je založeno na určitém plánu, na určité koncepci činnosti. Jednotlivé koncepce stanovují různá specifika, jimiž se alternativní školství odlišuje od tradičního běžného školství.⁷³

⁷¹ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 94-96

⁷² srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 96-105

⁷³ srov. PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001, str. 51

4. 1 Typy alternativních škol

Alternativní škola může být škola státní i nestátní, která se určitou pedagogickou a didaktickou specifičností odlišuje od běžných škol svého druhu. Ve světě se vyvinulo velké množství typů alternativních škol. Průcha rozdělil 3 hlavní skupiny alternativních škol:

1. klasické reformní školy (př. montessoriovská škola)
2. církevní školy
3. moderní alternativní školy⁷⁴

Pro svoji diplomovou práci jsem si vybrala jednu alternativní soustavu z každé skupiny škol, které definoval Průcha.

4. 2 Hra a výchova u Marie Montessoriové

„Pedagogika Marie Montessoriové je výchovným stylem, který je bezprostředně orientován na dítě a následně zohledňuje jeho potřeby a požadavky.“⁷⁵ Podle tohoto stylu bychom měli dbát na osobnost dítěte, rozvíjet jeho vůli, podporovat jeho samostatné a tvůrčí myšlení a nabídnout dítěti příležitosti, které mu umožní naplnit jeho potřeby. V neposlední řadě bychom měli dítěti pomáhat překonávat překážky, a ne se jim vyhýbat. Rodiče, ale i pedagogové, by měli dítěti připravit takové podněty v jeho okolí, které dítě dokáže zaujmout a probudí u něj touhu po rozvoji, která je každému zdravému dítěti vlastní.⁷⁶

Hlavní myšlenkou pedagogiky M. Montessoriové je fakt, že dítě je od narození tvor schopný vlastní aktivity a spontaneity, který má za úkol zvládnout po jednotlivých krocích budování vlastní osobnosti. Hlavním motivem montessoriovské pedagogiky je prosba dítěte: „Pomoz mi, abych to udělal sám“. Výchova může být tedy jakousi pomocí, aby dítě zvládlo určitou činnost samo. M. Montessoriová rozvíjela především formu volné práce. Tato forma vyučování byla typická tím, že si žák mohl vybrat z jedné diferencované učební nabídky předmět své činnosti, cíle a formu, ale i čas, jaký chce použít na okruh svých zvolených úkolů. Žák při této činnosti smí volně chodit po třídě,

⁷⁴ srov. PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001, str. 37-38

⁷⁵ LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou – praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, str. 46

⁷⁶ srov. LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou – praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, str. 46-50

kontaktovat spolužáky, pomoci jim nebo si nechat pomoci, ale nesmí práci jiných žáků rušit. Dítě se při volné práci učí sebeorganizaci. Nejdůležitější přitom je, že každý žák může ve svém individuálním tempu a učebním rytmu postupovat vpřed. Děti pracují na úkolech, pro které se samy s radostí a velkou výdrží rozhodly. M. Montessoriová vytvořila tzv. didaktický materiál, který je vystavěn na základě malých učebních pokroků dětí.⁷⁷

4. 2. 1 Základy pedagogiky Marie Montessoriové v raném věku dítěte

Dítě chápe jako velice živou a aktivní bytost, která umí budovat svojí osobnost. Snaží se vžít do dětského světa a jeho vlastního rytmu. Měla velkou důvěru ve vnitřní sílu dítěte k vykonání přiměřené práce, zároveň chápala, že dítě potřebuje při svém rozvoji pomoc dospělého a že je nutné mu ji poskytnout, když o ni požádá. Když se dítě narodí, je značně závislé na svém okolí. Postupem doby si dítě začne veškeré dojmy a skutečnosti ze svého okolí osvojovat a nevědomě si je ukládat. Tuto nevědomou formu ducha malého dítěte nazývá M. Montessoriová „absorbujícím duchem“. Během této doby se dítě učí velmi lehce, pokud mu jsou ze strany dospělých poskytnuty vhodné podněty. Každé dítě je individuální, každé má svůj vlastní čas pro zvládnutí určité činnosti. Okolo druhého a třetího roku života si dítě začíná uvědomovat vlastní osobnost. Začíná rozvíjet vědomí existence své osoby a smysl svých činností a současně rozvíjí i vědomí pro ostatní. Teprve toto sebe-uvědomění je vznikem zájmů o kontakty, vztahy a hru s ostatními. Vývoj dítěte probíhá v předem připraveném prostředí, které mu připravuje dospělý a pro dítě je podstatnou pomocí. Prostor má být jednoduché, příjemné a strukturované, aby se v něm mohly děti bez problémů pohybovat a využívat tak všechny nabídky. Všechny věci v místnosti mají mít své pevné místo, aby si je děti mohly bez pomoci dospělého vzít a zase je na stejné místo vrátit. K nabídce připraveného okolí patří pomůcky k procvičování všedních činností, materiály rozvíjející smysly a tvořivost dětí. Děti se učí také akceptovat určité hranice, protože materiál je vždy v místnosti jen jeden a tak se děti učí čekat, domlouvat se s druhými dětmi atd. Na vývojovém procesu dítěte se projevuje i chování dospělého k dítěti. Láska a pozornost k dítěti jsou základními předpoklady pro jeho rozvoj. Dospělý se má chovat jako pomocník a poradce dítěte, krok za krokem k samostatnosti dítěte.⁷⁸

⁷⁷ srov. LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou – praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, str. 17-21

⁷⁸ srov. LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou – praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, str. 27-34

4. 2. 2 Montessori pedagogika v rodině a mateřské škole

Pro většinu dětí je mateřská škola místem, v němž se mimo rodinu učí prvním krokům vstupování do života. Pedagogové, ale i rodiče, by měli umět na dítě přenášet nadšení a výzvu k různým činnostem a připravit jim prostředí, které je na první pohled zaujme. M. Montessoriová vytvořila 12 pokynů pro vychovatele malého dítěte v mateřské škole:

1. *„Vychovatelé musí vytvořit předem připravené prostředí a starat se o něj.*
2. *Vychovatel musí sám ovládat užívání a využití didaktického materiálu a umět dětem zprostředkovat jeho používání.*
3. *Vychovatel je „aktivním“, když zprostředkovává vztah s okolím, je „pasivním“, pokud se tento vztah již uskutečnil.*
4. *Vychovatel musí děti neustále pozorovat a diagnostikovat, aby uměl pomoci v okamžiku, kdy je o pomoc požádán.*
5. *Vychovatel musí a smí podat pomocnou ruku jen tehdy, když je o pomoc požádán.*
6. *Vychovatel musí umět naslouchat a potom se ptát, avšak jen když to dítě očekává.*
7. *Vychovatel musí respektovat dítě, které pracuje, a nevyrušovat ho.*
8. *Vychovatel musí respektovat dítě, které dělá chyby, aniž by ho hned opravoval.*
9. *Vychovatel musí respektovat dítě, které odpočívá a přihlíží práci jiných, aniž by ho rušil a nutil do práce.*
10. *Vychovatel se musí stále pokoušet nadchnout děti pro práci s materiálem j jejich okolí.*
11. *Vychovatel musí nechat děti pocítit, že se na jeho pomoc mohou kdykoliv spolehnout, nesmí ale svoji pomoc nikdy vnucovat.*
12. *Vychovatel nabízí dítěti, které dokončilo svoji práci a vyčerpalo své síly, mlčky svoji duši.“⁷⁹*

M. Montessoriová pozorovala aktivity dětí a přemýšlela o jejich dalším povzbuzování a stimulaci k činnostem. Postupně tak vytvořila tzv. smyslové, jazykové a matematické materiály a všímala si jaký materiál děti upřednostňují, a který naopak odmítají. Tento materiál pak vede děti k samostatnému učení, protože je podněcuje ke spontánní aktivitě. Smyslový materiál se rozlišuje podle rozměrů, barev, tvarů, struktury materiálu, váhy,

⁷⁹ LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou – praxe reformně pedagogické koncepce.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, str.48

zvuků, vůní, chutí a teploty. V každém materiálu je jedna vlastnost obzvlášť zdůrazněná, a je téměř izolovaná. Dítě se tak zaměřuje na jednu vlastnost materiálu díky izolaci jednoho smyslu. Každý materiál vybízí k aktivitě, hlavně k práci rukou a vyzývá k opakování. Materiál pomáhá dítěti rozlišovat předměty v jeho okolí a uspořádat si je podle svého uvážení. Jestliže dítě nepracuje s materiálem správně, nemělo by být káráno, vychovatel mu později ukázkou práce s materiálem zopakuje, ale dítě nesmí být nuceno opakovat předvedenou ukázkou. M. Montessoriová viděla potřeby dítěte a odpovídajícím způsobem reagovala. Vytvořila materiál, který není vyučovacím, cvičným ani názorným materiálem, nýbrž materiálem rozvíjejícím.⁸⁰

4. 2. 3 Hračka u Marie Montessoriové

Přímo o hračky neměly děti v montessoriovské škole příliš velký zájem. M. Montessoriová to popsala takto: „*I když si děti v naší první škole mohly hrát s některými opravdu nádhernými hračkami, žádné z nich o to nejevilo opravdový zájem. To mě překvapilo natolik, že jsem se rozhodla dětem s hračkami trochu pomoci a ukázat jim, jak se zachází s maličkým nádobím, jak se rozdělává oheň v kuchyňce pro panenky a jak se s oněmi krásnými panenkami hraje. Děti se nechaly na chvíli zaujmout, ale pak si šly po svém. Protože si nikdy samy od sebe hračky nevybraly, došla jsem k závěru, že v životě dítěte je hraní něčím nepřiliš důležitým, něčím, k čemu se dítě uchyluje, když nemá možnost dělat něco lepšího.*“⁸¹

Já osobně shledávám myšlenky a postřehy M. Montessoriové za velice záslužné a zajímavé. Je mi blízká svojí náklonností k naší nejmladší populaci a myšlenkami, kterými se snaží dávat dítěti určitý směr, obraz života a motivaci. Obzvlášť souhlasím s její myšlenkou svobodné volby činnosti dítěte. Myslím si, že by dítě mělo mít možnost se samo rozhodnout z různých nabízených možností a dospělý či pedagog by měl pouze toto rozhodnutí uspořádat. Svobodná volba činnosti umožňuje dítěti najít si svůj rytmus a vlastní tempo.

⁸⁰ srov. LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou – praxe reformně pedagogické koncepce*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000, str. 51-67

⁸¹ MONTESSORI, M. *Tajuplné dětství*. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 1998, str. 76

4. 2. 4 Centrum KAŇKA – sdružení volnočasových a terapeutických aktivit – Tábor – postřehy z praxe

Občanské sdružení Kaňka v Táboře působí od roku 2002. Je to centrum pro děti zdravé, ale také pro děti s různým postižením. Toto centrum zajišťuje tvořivé, výchovně vzdělávací a terapeutické programy pro děti od jednoho roku a jejich rodiče. Specializují se na vytvoření kolektivu, kde spolupracují všechny děti bez ohledu na jejich zdravotní stav. Všechny aktivity tohoto sdružení probíhají celoročně od pondělí do pátku. Při práci s dětmi používají výchovně vzdělávací metody M. Montessoriové a její speciální výukové pomůcky.

Měla jsem možnost navštívit denní stacionář v centru Kaňka, který probíhá od pondělí do pátku od 7:30 do 15:00 hodin pro 5 dětí s postižením, kterým se věnují dvě pedagožky a jedna asistentka. Tento stacionář nabízí odlehčovací péči rodinám dětí s postižením. Během celodenní náročné péče o tyto děti je pro rodiče velmi náročné vyřídit si osobní záležitosti, nebo si prostě jen odpočinout a právě v tom pomáhá, mimo jiné, denní stacionář. Děti pracují jednak ve skupině, kde se připravují na povinnou školní docházku, ale i individuálně, formou různých terapií. V centru Kaňka se nejvíce využívá arteterapie, ergoterapie a muzikoterapie.

Při mé návštěvě v tomto sdružení jsem navštívila pouze postižené děti a to děti předškolního věku a mladšího školního věku. Ve skupině dětí předškolního věku využívají hlavně aktivit praktického života a smyslový materiál Marie Montessoriové, který rozvíjí motoriku dítěte. Z aktivit praktického života se děti zabývají např. nabíráním různých předmětů z jedné misky (fazole, hrách, kaštiny, čočka, korálky,...) a jejich následným přemísťováním do misky druhé, přesypáváním mouky do láhve, malováním na podložce s moukou, přemísťováním předmětů velkou dřevěnou pinzetou, přeléváním vody pomocí trychtýře atd. Na těchto dětech jsou podle paní ředitelky vidět velké pokroky, při nástupu do stacionáře neuměly téměř nic a nyní všechny tyto aktivity zvládají velmi dobře. U smyslového materiálu je nejdůležitější pro tyto děti hmat – musí mít možnost vše si vzít do ruky a osahat si daný předmět. Do smyslového materiálu patří různá tělesa s úchyty, kde je důležité rozvíjení právě hrubé motoriky a vnímání velikosti různých těles, jejich přemísťování, třídění, vnímání rozdílů hloubky a šířky atd.

Ve skupině dětí mladšího školního věku mě velmi zaujalo to, že děti vždy jednou v týdnu docházejí na hodinu výtvarné a hudební výchovy do základní školy se zdravými dětmi a tím se snaží o jejich integraci mezi zdravé děti. Děti se na to velmi těší, a i u nich

jsou vidět velké pokroky. I děti mladšího školního věku se zde vzdělávají pomocí prvků a pomůcek M. Montessoriové – využívají aktivity praktického života, smyslový materiál, řečový materiál, matematický materiál a kosmický materiál. Ukázky pomůcek pro matematický, smyslový a jazykový rozvoj uvádím v příloze. (viz. Příloha č. 1) V řečové výchově je rozvíjená řeč mluvená i psaná, soustřeďují se na vývoj jazyka, správnou artikulaci, první slova a věty. V matematické výchově se nejdříve děti učí vnímání a uchopování prostoru, vnímání délky, šířky, výšky a dimenze – vkládání předmětů do láhve, do otvorů. Tyto děti si množství uvědomují podle symbolů. Kosmická výchova je součástí celkového výchovného systému M. Montessoriové. Kosmem je nazýván celistvý obraz okolního světa a člověk je jeho přirozenou součástí. Všechny věci v kosmu, v přírodě i v našem okolí existují ve vzájemných souvislostech, vše podléhá určitým zákonům. Kosmickou výchovou se dítěti předkládá bohatá nabídka předmětů z přírody i společnosti, tvoří základy chápání světa a buduje vlastní vztah ke světu. Vrcholem kosmické výchovy je výchova k přátelství. Platí zde pravidlo, že pomůcky jsou ve třídě vždy v jednom provedení – děti se tak učí umět si na pomůcku či hračku počkat. Také mě velmi zaujalo, že tyto děti jsou slovně hodnocené – ukázkou slovního hodnocení uvádím též v příloze. (viz. Příloha č. 2). U dětí zdravých i postižených platí, že každé dítě i když třeba se stejným postižením je individuální, a proto každé se rozvíjí jinak.

Pro srovnání montessoriovké pedagogiky u postižených dětí a u dětí zdravých jsem navštívila ještě mateřskou školu Sluníčko v Táboře, která též využívá prvky výchovně vzdělávací metody M. Montessoriové.

4. 2. 5 Mateřská škola Sluníčko – Tábor – postřehy z praxe

V mateřské škole Sluníčko je osm tříd, z toho pouze jedna třída je zaměřená na Montessoriovskou výchovu. Tato třída začala působit v roce 2002 a tento rok je ve třídě zapsaných 28 dětí. Věkové složení třídy je od tří do šesti let, ale přijímají zde i děti dvouleté, pokud jsou pro vstup do kolektivu zralé. Při konzultaci s paní učitelkou z Montessoriovské třídy jsem se ptala na důvody, proč rodiče zapisují své děti právě do této třídy, jestli znají metodu M. Montessoriové, nebo je to jen z důvodu „líbivého“ názvu. Paní učitelka mi potvrdila, že převažují rodiče, kteří tuto metodu znají a chtějí, aby jejich dítě bylo vzděláváno pomocí této metody, ale že jsou i rodiče, kteří o této metodě nevědí nic a školku s tímto zaměřením svým dětem zvolí opravdu jen podle „líbivého“ názvu.

Každý den ráno po příchodu do třídy si děti podle vlastního zájmu vyberou hračku, pomůcku nebo jinou činnost. Hrají si, pracují nebo něco vyrábějí v námětových koutcích a to buď individuálně, ve dvojici nebo ve skupině. Mezi osmou a devátou hodinou probíhá svačina. Děti svačí průběžně, podle svých potřeb a podle toho, kdy dokončí své činnosti. Samostatnost při sebeobsluze a úklid po stolování jsou pro děti samozřejmostí. Potom následuje společné posezení paní učitelky s dětmi. Při tomto posezení se všichni vzájemně přivítají, vyprávějí si co zajímavého prožili či viděli, nebo se řeší aktuální problémy. Dopoledne při příznivém počasí zakončuje Montessori třída pravidelným pobytem venku s pohybem na čerstvém vzduchu. V poledne společně obědvají. Po obědě děti postupně odcházejí do umývárny, kde provádějí hygienu. Následuje samostatná příprava na odpočinek. Během hodinového odpočívání děti poslouchají vyprávění i pohádky paní učitelky. Po této odpočinkové hodině si děti potichu ustelou a jdou konat činnosti podle vlastního zájmu, nebo pracovat na určitém tématickém celku. Spící děti odpočívají nerušeně dál, tak dlouho jak potřebují, po probuzení přicházejí za ostatními a podle vlastního zájmu si vyberou co chtějí dělat. Během odpoledne děti průběžně podle potřeby svačí. Celý den program prolínají prvky výchovné a vzdělávací metody Montessori. Zpestřením jsou společné výlety a exkurze, návštěvy divadelních představení, koncertů a společná setkání s rodiči při různých příležitostech (Vánoce, Velikonoce, masopustní setkání, atd.).

Pravidla chování, které jsou v této třídě ustanoveny pro všechny společně (tedy pro děti i dospělé), jsou:

1. respektujeme jeden druhého
2. nasloucháme si
3. vzájemně si pomáháme
4. říkáme vždy pravdu
5. všechno má své místo

Podle paní učitelky se nestává, že by rodičům Montessori systém předškolního zařízení v něčem nevyhovoval. Naopak přijímají i děti, které k nim přicházejí z jiných zařízení, protože v předešlém zařízení měly problémy a musely ho opustit. V této školce kladou důraz na úzkou spolupráci s rodiči. Třída je tedy rodičům otevřená. Ti si mohou kdykoli přijít pohrát se svým dítětem, nechat si dítětem ukázat výsledky jeho práce, pohovořit s učitelkami o dítěti, ad. Pravidelně pořádají pro rodiče schůzky, kde informují o plánech na nejbližší období, o tématických celcích a představují zde pomůcky, se kterými děti pracují.

Všechny výchovné a vzdělávací činnosti jsou vedeny v souladu s dětskou individualitou, maximálně se zohledňují potřeby a požadavky dětí, podporuje se samostatné a tvůrčí myšlení dětí. Vedou zde děti k tomu, aby překonávaly překážky místo toho, aby se jim vyhýbaly. Vědomosti a nové poznatky se děti učí uplatňovat v praktickém životě, hledají souvislosti a důsledky. Je zde kladen důraz i na rozvoj osobnosti v oblasti estetické, citové a sociální. Nejvyšším cílem výchovného působení je přirozený a zdravý vývoj dětí, rozvoj jejich aktivity, samostatnosti a odpovědnosti. Myslím si a potvrdila mi to i paní učitelka z Montessori třídy, že v dnešní době je velmi složité probudit u dětí zájem. Např. dodržet myšlenku M. Montessoriové, ve které zdůrazňuje svobodnou volbu práce, ve které se dítě samo rozhoduje, co bude dělat, s kým bude pracovat a jak dlouho bude pracovat, je velmi těžké, aby si dítě vůbec nějakou činnost vybralo. Některé děti by nejraději jen pasivně sledovaly televizi, či hrály hry na počítači. A tak nejtěžším úkolem pedagoga je, podle mě, připravit dětem optimální lákavé pomůcky a prostředí, které ho na první pohled zaujmou.

Metodika práce v mateřské škole Sluníčko je rozdělena podle systému Marie Montessoriové do těchto oborů:

- Praktický život
- Smyslový materiál
- Řeč
- Matematika
- Kosmická výchova

Všechny tyto obory obsahují základní cvičení, z nichž každé má svůj logický průběh. Plní se předem určeným způsobem, při kterém je třeba dodržovat přesně dané zásady. Tyto metody jsem již popsala u předchozího zařízení, takže se k nim již nebudu vracet. Je samozřejmé, že děti zdravé zvládají více aktivit a cvičení, než děti postižené.

Srovnávání těchto dvou zařízení bylo pro mě velkým přínosem. Více mě asi zaujalo centrum Kaňka, u kterých je Montessori systém velmi dobře zpracovaný. Postižené děti tolik nejeví zájem o hračky jako zdravé děti, ale právě o pomůcky, které jim pomáhají zvládnout to, co je pro zdravé děti jednoduché. Obě zařízení mají téměř všechny originální Montessori pomůcky, ale také si pomůcky sami vyrábějí. Trochu mě překvapila neexistující základní škola Montessori. Mateřská škola Sluníčko je zřízená při základní

škole ve Světlogorské ulici v Táboře a tudíž nabídli rodičům předškolních dětí zřízení třídy na základní škole, zaměřené na Montessori pedagogiku. Bohužel se k zápisu přihlásilo jen osm dětí a základní škola tedy od svého záměru zřídit třídu typu Montessori odstoupila.

4.3 Církevní školy

Církevní školy různého stupně jsou nestátní alternativní školy. Tyto školy mají ve světě dlouhou historickou tradici. V různých zemích se vyskytují v rozdílném počtu. V České republice začaly být církevní školy znovu zřizovány brzy po listopadu 1989, existovaly však již před rokem 1948, pak byly zrušeny. Je zvláštní, že v současných českých publikacích s touto tematikou se o církevních školách nezmiňují – jako by mezi alternativní školy nepatřily. Ale jejich alternativní specifičnost spočívá zejména v oblasti plánovaných obsahů a cílů vzdělávání - církevní školy zavádějí do svých učebních plánů náboženství. Druhou alternativní specifičností je používání ideologických principů výchovné činnosti, jakými jsou principy křesťanství, křesťanského životního postoje, křesťanské etiky a kulturní tradice. Některé církevní školy představují alternativu i v tom, že jsou zaměřeny na přípravu profese v charitativní nebo náboženské činnosti. Církevní školy zařazené do sítě škol uskutečňují formy studia prezenčního, distančního i kombinovaného a mají nárok na státní dotaci. Počet církevních škol v České republice vzrůstá, ale počet žáků v těchto školách je v celkové populaci žáků v České republice velmi nízký.⁸²

4.3.1 Církevní školy ve světě

V Německu jsou církevní školy nejpočetnějším typem nestátních škol. Jsou to katolické a evangelické školy, které navštěvují ¾ počtu všech žáků nestátních škol. V Německu mají, na rozdíl od jiných zemí, nestátní školy nevýznamnou roli. V Evropě je státem s největším podílem církevních škol Nizozemsko. Církevní (nestátní) školy dokonce v Nizozemsku převládají nad státními školami. V Belgii dosahují církevní školy kvalitnějších vzdělávacích výsledků než jiné školy. Proto v Belgii církevní školy tvoří

⁸² srov. PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha: Portál, 2001, str. 45-47

většinu všech škol. Také v USA mají církevní školy významné místo ve školském systému a také dosahují lepších výsledků než školy veřejné.⁸³

4. 3. 2 Hry a hračky v Církevní mateřské škole v Č. Budějovicích – postřehy z praxe

Církevní mateřská škola v Lipenské ulici v Českých Budějovicích je založená Kongregací Sester Nejsvětější Svátosti. Kapacita školky je 75 dětí, které jsou rozděleny do tří oddělení. Při návštěvě této mateřské školy jsem zjistila, že si tématický plán dělají pro děti sami jako v každé jiné školce, pouze se celým výchovným programem nenásilně prolíná náboženská výchova. Tématický plán této Církevní mateřské školy uvádím v příloze. (viz. Příloha č. 3). Protože Sester Nejsvětější Svátosti je málo a k jejich činnosti patří i péče o nemocné a staré občany v domovech důchodců a ústavech sociální péče, pracují v této mateřské škole i „civilní“ paní učitelky. Cílem Církevní mateřské školy je vést děti k čestnosti, pravdomluvnosti, jemnosti v chování a respektování druhých. Dále pěstovat v dětech lásku k bližnímu, toleranci, odpuštění, nesobeckost a vzájemné usmíření. Usilují o všestranný rozvoj dítěte a jeho celkovou připravenost na vstup do ZŠ. Do této Církevní mateřské školy jsou přijímány děti z věřících i nevěřících rodin, též mají integrované dvě postižené děti.

Při exkurzi v této školce jsem si ověřila, že i děti z nevěřících rodin reagují kladně na náboženskou výchovu. Zaujalo mě, že v této školce nemají televizi, jako tomu je v mnoha školkách, které jsem navštívila. Herní činnosti a hračky, které v mateřské škole používají, jsou stejné jako v necírkevních školkách (např. kočárky, panenky, stavebnice, autíčka, kuchyňka). Co mě potěšilo, bylo to, že jsem nenašla ani jednu hračku připomínající násilí (např. pistolky). Paní ředitelka mi potvrdila, že usilují o to, aby si děti nehrály s těmito hračkami. Občas se prý podle paní ředitelky najdou děti, které vyžadují některé tyto hračky, ale je to prý spíše výjimkou. V průběhu celého roku děti rozvíjí pohybové dovednosti tělesnou výchovou, mají možnost rozvíjení hudebních vloh pod odborným dohledem – hru na klavír a flétnu a ze všeho nejraději mají děti výtvarnou výchovu. Církevní mateřská škola spolupracuje s logopedy při nápravě vad výslovnosti. V průběhu roku navštěvují dětská divadelní představení, různé výstavy, výlety a pořádají besídky.

Tato školka začala tento rok používat také metodu M. Montessoriové a též postupně nakupují originál Montessori pomůcky. Zatím s touto metodou nemají velké zkušenosti,

⁸³ srov. PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*. Praha. Portál, 2001, str. 45-46

ale dětmi jsou pomůcky, které zatím v Církevní mateřské škole mají, přijímány velmi pozitivně.

4. 4 Program „Začít spolu“

Alternativní program pod názvem „Začít spolu“ je v České republice realizován od roku 1994. Jeho základní myšlenkou je umožnit dětem zažít výchovu a vzdělávání s demokratickými principy. Tento program, orientovaný na dítě, vychází především z Komenského díla Škola hrou, z teorií Jeana Piageta, Erika Eriksona a L. S. Vygotského. Program „Začít spolu“ stojí na přesvědčení, že děti se nejlépe vyvíjí věnují-li se své činnosti celým srdcem, a tou je pro děti hra. Při hře se také nejefektivněji a nejlépe učí. Pedagogové poskytují dítěti pomůcky, podporu a vedení, aby se dítěti dostalo co nejpodnětnějšího prostředí. Je kladen důraz na to, že děti jsou jedinečné a individuální bytosti s různými vlastnostmi, psychickou výbavou, city, vztahy a dovednostmi. Ve třídě s programem „Začít spolu“ dominuje aktivita dětí, pedagogové jsou spíše v pozadí, děti při hrách a činnostech jen nepřímo vedou a podporují u nich samostatnost a zájem o poznání vlastní aktivitou. Prostedí, v kterém mají děti své pracovní koutky, se nazývají centra aktivit. V těchto centrech mají děti k dispozici materiály a pomůcky. Důraz je kladen také na prožitkové a integrované učení, na činnosti, kdy děti vzájemně spolupracují, na učení se ze života a pro život. Na prožitkovém učení je založeno integrované učení hrou a činnostmi, které je praktikováno v centrech aktivit. Velké plus vidí program „Začít spolu“ v učení se dětí od sebe navzájem. Základní formou hodnocení v programu je sebehodnocení. Každé dítě je vedeno k tomu, aby si samo vyhodnocovalo významnost a rozsah učení, hodnotilo své úspěchy i neúspěchy a navrhovalo cesty ke zlepšení. Program „Začít spolu“ je velmi otevřený systém, který se neustále dotváří, reaguje na nové poznatky a novinky z oblasti výchovy a vzdělávání.⁸⁴

Program „Začít spolu“ podporuje u dětí:

- fyzický vývoj – prostřednictvím chůze, běhu, skoků, lezení, turistikou, míčovými hrami;
- sociálně-emocionální vývoj – prostřednictvím řešení sporů, vzájemné úcty a péče mezi dětmi navzájem a ve vztahu k dospělým;

⁸⁴ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 9-16

- rozvoj inteligence – vede děti k samostatnému myšlení, k tvořivosti, k chápání dění na základě vlastního experimentování;
- rozvíjí jazyk i matematicko-logické představy dětí.

Program dětem poskytuje dostatek času na prozkoumávání prostředí a příležitost učit se mnoha způsoby (např. zpěvem, kreslením, dramatickými hrami, diskusemi, pozorováním). Děti mají příležitost učit se způsobem, který vyhovuje individuálnímu stylu každého dítěte, mohou si vybírat, kterých činností se chtějí účastnit. Program také poskytuje ocenění a pozitivní hodnocení osobní aktivity dítěte. Důraz je také kladen na účast rodiny.⁸⁵

4. 4. 1 Denní rozvrh v mateřské škole s programem „Začít spolu“

Každá škola, ale i třída provozující program „Začít spolu“ si tvoří vlastní rozvrh podle potřeb svých i dětí. Denní program rozděluje každodenní činnosti, práci a hru. Přípravuje se ze zřetelem na potřeby vývoje dětí, je pružný a umožňuje začleňování zvláštních akcí. Pružný denní program umožňuje volný průběh činností a tak nenutí děti zabrané do hry, aby jí musely zanechat a přešly k jiné činnosti. Denní program má vyvážený poměr času aktivity a klidu. Dopřává dětem dostatek času na činnosti, které si vyberou samy, na zkoumání pomůcek a prostředí po celé třídě. Denní program je zaznamenán na nástěnce a všechny informace jsou ve slovním vyjádření a také v obrázcích, aby se uměly v nástěnce orientovat i děti. Např. při informaci o nápisech a obrázcích center aktivit – ateliéru - je vedle symbol palety a štetce. Děti mají také stanovena jasná pravidla, která ve třídě platí. Na jejich dodržování se domluví dospělý s dětmi. Příklady pravidel:

- Když jeden mluví, ostatní naslouchají.
- Naše ruce si pomáhají a neubližují si.
- Vzájemně si pomáháme.
- Po hře si uklidíme centrum.
- Po třídě chodíme krokem.⁸⁶

⁸⁵ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 17-18

⁸⁶ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 19-20

Ráno při vstupu do třídy čeká děti a jejich rodiče tzv. ranní úkol. Cílem tohoto úkolu je získávat rodiče pro spolupráci s mateřskou školou, vést je k tomu, aby své děti nepřiváděly ve spěchu. Na tabuli u vstupu do třídy rodič dítěti přečte datum, jaký je den v týdnu a znění úkolu, při kterém si dítě procvičuje např. grafomotoriku, počítání, barvy, poznává zvířata a rostliny, atd. Úkoly jsou zaměřené na téma, o kterém si budou v daný den povídat. Na ranní úkol mohou děti navázat tím, že si vyberou činnosti nebo hru v některém centru a tak se podrobněji seznamují s tématem na základě osobně získaných informací. Mezi osmou a devátou hodinou mají děti svačinu. Po svačině se děti postupně scházejí v ranním kruhu. Cílem ranního kruhu je vést děti k tomu, aby si při vzájemném sdělování naslouchaly, aby se seznámily s tématem dne a vybraly si z nabídky činností, které budou dělat. Signálem pro začátek ranního kruhu může být písnička, hlas zvonku či trianglu, aby si děti uvědomily, jaká činnost bude následovat. Po ranním kruhu následuje tělovýchovná chvilka, při které se děti uvolní a procvičí. Po protažení se děti s paní učitelkou opět sejdou v kruhu, kde si povídají o tématu dne a vysvětlí si nabídku v jednotlivých centrech aktivit.⁸⁷

Důležitou součástí dne v mateřské škole s programem „Začít spolu“ je pobyt venku. Pobyt venku slouží k tělovýchovným aktivitám, poznávání přírody, dramatickým hrám a pěstitelským činnostem. Pobyt venku umožňuje poznávání okolí mateřské školy. Vycházky bývají spojené s tématem dne. Po pobytu venku jsou děti vedeny k hygieně a poté na přípravu ke stolování. Děti jsou při obědě vedeny k sebeobsluze a samostatnosti. Při jídle je dodržováno pravidlo, že mluvíme jen když nemáme jídlo v ústech. Po obědě následuje odpočinek. Některé děti se ukládají k odpočinku a usnou, jiné jen odpočívají se svojí oblíbenou hračkou či knížkou. Tolerována je po domluvě s rodiči i snížená potřeba spánku a tyto děti pak mohou provozovat tiché činnosti v centrech aktivit tak, aby nerušily ostatní děti. Odpoledne po odpočinku se děti mohou rozhodnout a pracovat na dané téma v centrech aktivit, nebo si vyberou činnosti dle vlastního rozhodnutí.⁸⁸

4. 4. 2 Hry a činnosti v centrech aktivit

Když se děti seznámí s tématem dne, vezmou si svůj symbol, prohlédnou si připravené činnosti v centrech aktivit a svůj symbol připevní ke zvolené činnosti na nástěnkou. Jako

⁸⁷ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 20-25

⁸⁸ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 28-32

symbolu jsou používány většinou fotografie dětí. Samostatnou volbou činností a her u dětí podporujeme:

- samostatnou volbu a zodpovědnost
- aktivitu dětí v ranním kruhu
- samostatné myšlení, tvořivost
- radost dětí ze hry a z učení
- zájem dětí

Nabízené činnosti poskytují prostor pro tvořivost a objevování, při kterém děti zažívají radost z úspěchu. Možnost samostatné volby je také závazkem, že činnost, kterou si vybraly dokončí a pak uloží pomůcky, se kterými pracovaly. Práce probíhá v rytmu, které si dítě určí samo. Po ukončení činností se děti opět sejdou v kruhu, kde hodnotí, jak se jim v centru aktivit pracovalo, jaké činnosti se jim nejvíce líbily, kdo jim v práci poradil nebo pomohl a co nového se v daný den naučily. Individuální hodnocení je pro dítě velmi prospěšné. Dítě tak snadněji chápe, jak ho vidí dospělý, co se od něho očekává a může tak lépe poznat své možnosti. Centrum aktivit v programu „Začít spolu“ je mnoho např. Domácnost, Ateliér, Dílna, Knihy a písma, Dramatika, Pokusy a objevy, Kostky, Manipulační a stolní hry, Hudba, atd.⁸⁹

4. 4. 3 Příklady dvou center aktivit - Centrum aktivit Dílna, Centrum aktivit Pokusy a objevy

Centrum aktivit Dílna - Toto centrum je zaměřené pracovní-technicky. Zde mají děti možnost pracovat s různým materiálem a nástroji, které většinou vidí v dílnách svých rodičů. Dílna je tzv. hlučným centrem a bývá umístěna co nejdál od tzv. tichých center. Základním vybavením tohoto centra je stabilní deska, na které děti pracují. Děti zde mají k dispozici například kladívka, hřebíky, šroubky, šroubováky, kleště, lepenky, krabice, korek, lepidla, přilby, rukavice a různé předměty na opravu. Činnosti, které mohou v tomto centru vykonávat jsou různé, např. zatloukat hřebíky, zhotovovat různé jednoduché předměty, vytvářet domečky z krabic, opravovat poškozené hračky a jiné. Učitelský tým v centru aktivit Dílna především motivuje děti k této práci, aby získaly dobrý vztah k manuálním činnostem. Učitelský tým musí dětem vysvětlit pravidla

⁸⁹ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 26-28

bezpečnosti při práci a také podporovat nápady dětí, i když se mohou zdát náročné. Jejich realizace nemusí být vždy dokonalá, nejdůležitější je, aby uspokojovala dětskou potřebu.⁹⁰

Centrum aktivit Pokusy a objevy – Toto centrum slouží k různým pozorováním, k biologickým a chemickým pokusům, k pěstování rostlin. Je zde také umístěn koutek živé a neživé přírody, děti se zde mohou starat o zvíře (morče, křeček, želva, rybičky). Koutek je vybaven různými přírodními materiály a pomůckami – mušle, kousky kůry a mechu, listy, písek, lupy, mikroskop, nádobky atd. Činnosti, které zde děti mohou vykonávat jsou například: pozorovat lupou rostliny, přírodniny a strukturu různých věcí, dělat různé pokusy, zhotovovat herbář, míchat barvy, pozorovat klíčení luštěnin a zrní, starat se o chovaná zvířátka. Učitelský tým má v tomto centru roli, která spočívá v dobré motivaci k této práci. Při většině pokusů zastává učitelský tým i roli asistenta dítěte. Poté zapisují jednotlivé pokusy do Knihy objevů a pokusů, kterou děti doplňují obrázky.⁹¹

Ze třech alternativních programů, které jsem si do své diplomové práce vybrala, mě nejvíce oslovila metoda Marie Montessoriové. Myslím si, že tato metoda má velmi dobré výsledky, které jsem si ověřila v praxi ve volnočasovém a terapeutickém centru aktivit Kaňka v Táboře.

Na vzdělávacím programu „Začít spolu“ mě nejvíce zaujala centra aktivit, kde děti mohou naplno využít svoji tvořivost a fantazii, protože výběr center je opravdu veliký. Myslím si, že nevýhodou tohoto programu je to, že daná škola musí mít dostatečně velké prostory a prostorové uspořádání, aby se zde taková centra a jiné potřebné koutky daly provozovat.

5. HRA A HRAČKA V PEDAGOGICE VOLNÉHO ČASU

V celé oblasti výchovy mimo vyučování má významné postavení hra jako výchovný prostředek. Patří k nejoblíbenějším činnostem ve volném čase. Je vhodnou příležitostí k poznávání dětí, prostředkem nenásilného ovlivňování a výchovného vedení. Působí na rozvoj všech stránek osobnosti a podle svého charakteru ovlivňuje biologický, psychický

⁹⁰ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 39-40

⁹¹ srov. GARDOŠOVÁ, J. DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2003, str. 46-47

a sociální rozvoj jedince. Znalost rozmanitých druhů her je pro vychovatele nebo pedagoga volného času nezbytností. Umění zaujmout děti hrou je výchovně velmi důležité a ovlivňuje to také vztah dítě - pedagog. Tvořivě pracující pedagog volného času dokáže používat různé hry ze svého dětství, z knižních publikací, dokáže hry i vymýšlet a podle situace je měnit.⁹² „*Pedagoga volného času vystihuje charakteristika takového druhu pracovníka, který je činný v obytném prostředí, oblasti blízké rekreace, stejně jako ve sféře dovolených. Bývá k dispozici členům všech věkových a profesních skupin, náleží i všem sociálním vrstvám a slouží setkání osob různých národností. Úkolem pedagogů volného času je odkrýt volný čas jako svobodný prostor pro nové životní zkušenosti ostatních.*“⁹³

Nejvýznamnější pomůckou hry, a to nejen ve volném čase, je hračka. Hračky jako součást materiálního prostředí odrážejí způsob života společnosti. V současnosti se na hračku soustřeďuje pozornost velkého množství odborníků – výtvarníků, technologů, lékařů, psychologů, pedagogů i ekonomů. Podle současných hledisek musí hračky odpovídat i hygienickým, pedagogickým a estetickým požadavkům. Závažnou vadou hračky je malá trvanlivost, která neumožní běžnou manipulaci a brání tak spontánní hravé činnosti dětí.⁹⁴

Je nezbytné, aby hračky byly voleny přiměřeně k věku dítěte. Vhodná hračka ve správný čas prospívá zdravému tělesnému i duševnímu vývoji. Není nutné, aby hračka znázorňovala do všech podrobností skutečný předmět, ale vždy musí vyjadřovat typické znaky svého vzoru a musí dítě esteticky upoutat. Kupovat dítěti hračky může být někdy dost obtížné. Stává se, že z deseti druhů hraček se dítěti zalíbí jen jedna, často i taková, kterou rodič nepovažuje za příliš vhodnou. Dětská psychika zkrátka vzdoruje vkusu dospělého. Pečlivě projektovaná hračka je mnohdy dítětem odmítnuta a zaujme ho například kousek opracovaného dřeva. Vedle významu hračky je stejně důležité i prostředí pro hru a vhodný prostor. Pro hru se nehodí různé prostory domu, schodiště, půdy, sklepy, ulice, nepřehledná prostranství, skládky, blízkost vodních ploch atd. Tato místa jsou v určitém věku dětí velmi lákavá, ale často bývají zdrojem úrazů dětí.⁹⁵

⁹² srov. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 93-94

⁹³ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print Typia, 2001, str. 92

⁹⁴ srov. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 94-95

⁹⁵ srov. HÖLLGE, J. *Děti a my*. Číslo 1/1996, str. 27-28

5. 1 Terapie hrou aneb hry pomáhají s problémy

Hra je prostředkem, kterým dítě dosahuje poznání světa. Když je postaveno před problém, nebo nějakou pro něj nepochopitelnou situací, pak je přirozenou reakcí dítěte ji zařadit do hry a pravidelným opakováním situaci pochopit. Nezanedbatelným faktorem však je omezené dětské chápání světa a jeho složitosti. U terapie hrou je kladen důraz na použití hry jako prostředku komunikace. Hra tedy může být prostředkem, kterým dojde k určité změně, a lze ji také použít cíleněji. Když dítě překonává nějaký problém, nebo nepříjemnou zkušenost, hra je většinou dostatečně názorná, aby v ní dítě rozpoznalo její téma. Při hře je snadné převést téma nebo pocity na vhodnou hračku.⁹⁶

Existuje mnoho faktorů, které na dítě působí a ovlivňují jeho chování. V dnešní době existuje mnoho dětí, které mají různé problémy. Příčiny problémů mohou být již v genetické výbavě, dále v temperamentu dítěte nebo v osobních okamžicích života dítěte, které měly silný vliv na formování současného způsobu chování. Dalšími faktory, které mohou výskyt problémů ovlivňovat, jsou rodinná atmosféra a vliv skupiny vrstevníků a subkultury na chování dítěte.⁹⁷

Existují různé projevy chování dětí, které společnost považuje za „ne úplně vhodné“. Toto chování přináší dětem v praktickém životě určité problémy. Zjevným problémem jsou pak děti uzavřené, hyperaktivní, vzdorovité, agresivní a další. A právě vhodnou hrou jdou tyto problémy zmírnit, nebo mohou úplně vymizet. Záleží však na duševní a fyzické vyspělosti dítěte, na jeho momentální náladě, na jeho zájmech a na tom, zda-li bude mít chuť určitou hru hrát. Dítě nesmíme nikdy do hry nutit. Při hře je důležitá atmosféra tolerance, vzájemné důvěry a pohody. Pro hru si musíme dítě získat. Her využíváme hlavně preventivně, v začátcích určitého problému.⁹⁸

5. 1. 1 Dítě uzavřené

U uzavřeného dítěte je hlavním problémem stranění se druhých dětí a nezapojování se do her. Rádo si hraje samo, je nejraději doma, nikam nechce chodit a obtížně si zvyká v novém prostředí. Rodiče jsou spokojeni, že se dítě dokáže na celé dny samo zabavit a hraje si. Jenže dítě bez problému uzavřenosti bývá činorodé, aktivní, zvědavé a tvořivé.

⁹⁶ srov. ELLIOTT, J. PLACE, M. *Dítě v nesnázích: Prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada, 2002, str.22-24

⁹⁷ srov. ELLIOTT, J. PLACE, M. *Dítě v nesnázích: Prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada, 2002, str. 11-14

⁹⁸ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 7-8

Možnou příčinou uzavřenosti dítěte je např. pocit méněcennosti kvůli nějaké vadě. Mohou to být např. brýle, pihy, větší váha nebo velmi nízké sebevědomí. Vhodný přístup k takovému dítěti je v každém případě ho respektovat takové, jaké je. Vedeme ho k tomu, aby se mělo rádo a o jeho „vadě“ s ním mluvíme, aby jí bylo schopno přijmout. Povzbuzujeme jeho aktivitu a celkový kladný vztah k životu. Vhodné je zvládnutí nějaké činnosti, s níž by dítě mohlo zaujmout své vrstevníky. Pro uzavřené dítě jsou vhodné hry pro rozvoj komunikačních schopností a sebevyjádření, které posilují sebevědomí a důvěru.⁹⁹

5. 1. 1. 1 Příklad hry na vědomí vlastní identity, komunikace, kontakt

Strom rodokmenu: Nad spodní hranu velkého papíru napíšeme jméno, příjmení a datum narození dítěte. Od tohoto jména vyrůstá kmen vzhůru a rozrůstá se do dvou stran. Na jednu stranu napíšeme celé jméno a datum narození jeho otce a na druhou stranu stejné údaje matky. Od každého z jmen opět povede větev rozdělená do dvou stran a na jejich koncích budou údaje o prarodičích dítěte a tak dál, kam sahá naše paměť. Když nevíme pomůžou nám doklady. Potom si s dítětem povídáme o jeho předcích, o jejich vlastnostech a dědičnosti vlastností. Vybereme si dobré vlohy, které měli jeho předkové, třeba dítě v sobě jednu z nich objeví a rozvine ji.¹⁰⁰

5. 1. 2 Dítě hyperaktivní, neklidné

Dítě hyperaktivní je dítě nadměrně aktivní a činorodé, které dělá mnoho věcí často bez odpovídajícího efektu a se slabší sebekontrolou. Možnými projevy hyperaktivity je běhání dítěte po místnosti, vytahování hraček a jejich následné odkládání, hned si chce zase např. malovat a hned si hrát s míčem, hned zase ztrácí zájem, sebemenší podnět ho vytrhne i z velmi zajímavé činnosti. Zapomíná si doma sešity, knížky, pomůcky, přezůvky, klíče, rozbíjí věci. Neustále se pohybuje, a když už musí být v klidu, tak alespoň hýbá nohou nebo poklepává prsty. Ve větě typu „Kdyby chtěl, dokázal by se chovat hezky“ je přece jen potíží. Dítě toto chtění stojí tolik energie, že se brzy vyčerpává a vše je přinejmenším stejné jako předtím, nebo ještě horší. Navíc se dítě tolik soustředí na to, aby například

⁹⁹ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 9-11

¹⁰⁰ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 12

nehýbalo nohou, že už nic jiného nezvládne. Nejlepší pomocí je dopřát dítěti pohyb, časté střídání činností a dostatečný neorganizovaný pobyt venku. Důležité je také hyperaktivní děti dostatečně zaměstnávat. Dítě, které se nudí, si činnosti vymýšlí, a ne vždycky se mu podaří zabavit se vhodným způsobem. Dítě, se kterým si hraje dospělý, vydrží u hry mnohem déle, a zpravidla si i lépe vyhraje. Hyperaktivní dítě by mělo mít svůj životní řád a režim. Mělo by platit, že co jednou bylo domluveno, to bude platit.¹⁰¹

5. 1. 2. 1 Příklad hry orientované na odreagování, rytmus, mimoslovní komunikaci a spolupráci

Společné bubnování: Tato hra je účinným způsobem jak se navzájem na sebe vnitřně naladit, jak najít společný rytmus. Připravíme si dva bubínky a bubnujeme oba zároveň, ale bez předem daného tempa a rytmu. Nejméně deset minut různou rychlostí a silou. Chvillemi zrychlujeme nebo zpomalujeme, každý podle sebe. Zároveň oba posloucháme nejen svůj bubínek, ale i bubínek toho druhého. Oba se postupně během bubnování pokoušíme sehrát se, aniž by jeden druhého jenom mechanicky napodoboval. Na konci této hry se odmlčíme, a se zavřenýma očima chvilku zhluboka dýcháme, a nasloucháme tichu.¹⁰²

5. 1. 3 Dítě vzdorovité

V poslední době se stále více setkáváme se vzdorem u dětí. Mnohokrát jsem se již setkala s tím, že v supermarketu rodiče nechtěli svému dítěti koupit nějakou hračku či pamlskek a to začalo vyvádět tak, že rodiče mu raději danou věc koupili, aby od něho měli klid a hlavně, aby jim nedělalo ostudu. Rodiče tím chtějí utěšit dítě, aby přestalo žadonit a fňukat, ale tímto ho za toto chování vlastně jen odmění a dítě pak stejné chování začne používat jako prostředek k dosažení cíle.

Možnými projevy takového chování je křičení dítěte, vztekání, všechno odmítá, hází pryč. Rodiče většinou začnou dítě přemlouvát, aby toho nechalo a slibují mu vše možné i nemožné. A tak dítě získává zkušenost, že když příště vydrží a nedá hned pokoj, dosáhne dalšího vítězství. Vhodné formy přístupu k vzdorovitému dítěti:

¹⁰¹ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 25-28

¹⁰² srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 29

- Nedělat nic, nedat na sobě znát, že vám jeho chování vadí. Ke vztekání potřebuje dítě i dospělé publikum a jeho odezvu. Vztekát se sám je pro dítě nudné a tak má tendenci s tím přestat.
- Doporučit dítěti, aby se šlo vztekát do jiné místnosti, kde by neobtěžovalo ostatní. Pokud nechce jít, laskavě, ale rozhodně mu pomůžeme.
- Umožnit dítěti čestný ústup z neřešitelné situace. Navrhnout takové řešení, které zachová tvář rodičům i dítěti.
- Dovolit i malému dítěti, aby mohlo o něčem rozhodnout samo a respektovat jeho vlastní názor.
- Důležitá je obecná úcta a respekt k dítěti. Dítě by mělo odmalička cítit, že není jen předmětem péče rodičů, ale že rodič je jeho dětský partner.¹⁰³

5. 1. 3. 1 Příklad hry rozvíjející empatii, pozitivní sebepojetí, souhru s partnerem

Na smířování: Rodič a dítě položí na stůl levou ruku. Domluví se, která z nich bude předstírat, že je „uražená“, a která se s ní pokusí „usmířit“. Lehkými doteky a postupným přibližováním se pak beze slov odehrává mezi oběma rukama usmířování. Ruce jednájí na základě aktuálních pocitů dítěte a rodiče. Jak to dopadne, není předem dáno. Může se stát, že se uražená ruka urazí ještě více. Jestli dojde ke smíru, záleží na citlivosti a taktu. Potom se role rukou vystřídají.¹⁰⁴

5. 1. 4 Dítě agresivní

V naší společnosti se dává agresivita do souvislosti s negativními způsoby chování, které sahají od drobných nevráživostí až k mnohem vážnějším činům. Projevy agresivity jsou vyhrožování, řvaní, bití, kousání, plivání, škrábání, strkání a kopání vůči jiným osobám. Tyto neřízené výbuchy vzteku u agresivních dětí vyvolávají značný strach především u mladších a slabších dětí. Příčiny agresivního chování jsou různé. Například děti svým agresivním chováním napodobují to, co vnímají při sledování určitých televizních filmů nebo při hraní počítačových her. Zvláště na ně působí, když agresivně jedná jejich oblíbená postava. Kromě sledování mediálního násilí je agrese u dětí

¹⁰³ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 34-37

¹⁰⁴ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. Praha: Portál, 1996, str. 39

ovlivňována tělesnou a duchovní zanedbaností v rodině. Základy nevhodného chování připravují rodiče, kteří nestanoví žádné meze a nedokážou v žádoucích situacích říci jednoznačné „ne“. Ale není příčina jen v rodině. Děti vyrůstající ve městě nemají dostatek dětských hřišť a zelených ploch, které by umožňovaly nerušenou a bezpečnou hru venku, proto tráví stále více času doma. A tak často sedí v pokojích přeplněnými hračkami, nebo pasivně tráví svůj volný čas u počítače. Proto by měla společnost usilovat o to, aby se více budovaly takovéto plochy pro děti a agresivita u dětí by tak neměla tak velkou šanci.¹⁰⁵

Při výchově agresivního dítěte nepoužíváme systematické tělesné tresty. Na nějakou dobu to sice může pomoci, ale také to dítěti bere radost ze života a aktivitu. Navíc hrozí nebezpečí, že by dítě používalo stejný způsob v dospělosti při řešení konfliktů s druhými lidmi. Velmi důležité je učit dítě od malička sociálně přijatelným způsobům reagování. Mít vztek a nereagovat na něj není z hlediska duševního zdraví dobré. Musíme však dítě naučit, že vztek neprojevujeme tím, že protivníka zmlátíme, ale například bouchnutím do stolu. Nutná je také pochvala za jejich kladnou, a třeba jen krátkodobou, změnu v jejich chování. Toto uznání vede k emocionální jistotě a posiluje sebevědomí dítěte.¹⁰⁶

5. 1. 4. 1 Příklad hry rozvíjející schopnost kontaktu, empatie, komunikace, spolupráce a posilující důvěru

Jedinou tužkou: Dítě s rodičem budou na jeden velký papír kreslit obraz, na jehož námětu se předem dohodnou. Čas na malbu je deset minut, ale oba dva mají dohromady jen jednu tužku a kreslit musí oba společně. Během kreslení se soustředí a nemluví. Až po uplynutí stanovené doby si nad kresbou povídají – o tom, kdo kreslil víc, kdo méně, kdo byl schopný přijímat nápady toho druhého, jak dohromady spolupracovali. Nejde přitom o výsledek, ale o to, co se děje mezi dvojicí během hry.¹⁰⁷

5. 2 Dětský svět hry

Dítě je malý človíček, které se odlišuje od dospělého člověka svou podstatou. Jeho vidění, citění, vnímání světa, jeho potřeby, přání, radosti i starosti jsou odlišné. Dítě žije

¹⁰⁵ srov. ERKERT, A. *Hry pro usměrňování agresivity: 100 námětů pro činnost s dětmi ve věku od 3 do 8 let.* Praha: Portál, 2004, str. 7-9

¹⁰⁶ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě.* Praha: Portál, 1996, str. 134-136

¹⁰⁷ srov. ŠIMANOVSKÝ, Z. MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě.* Praha: Portál, 1996, str. 141

ve světě, který by se dal nazvat jako „dětský svět“. Jak může dospělý člověk proniknout do světa dítěte a pochopit jeho chování? *„Je jen jedna cesta – překročit rozumovou úvahu, postupovat dál, otevřít zasunutou bránu dětských prožitků, sžít se plně se světem fantazie, která přetváří všední den v dobrodružství plné barev, vůně a kouzel, překlenout zdánlivě nepřeklenutelné – stát se na chvíli dítětem, dívat se na svět jeho očima, cítit a myslet jako dítě.“*¹⁰⁸

Svět dítěte je světem hry. Dětský svět je stvořený pro jeho radost, fantazii a objevování. Svět, ve kterém se děje tolik velkého a neočekávaného. S těmito potřebami vstupuje dítě do světa dospělých, světa řádu, organizace a spěchu. Pro dítě je to nepřátelský svět, nepochopitelný. Vžijme se do dítěte a zkusme se podívat dětskýma očima na kaluž v dešti. *„Je třpytivá, chladná, zrcadlí se v ní nebe nebo střechy domů. I ptáci se tam někdy koupou. A je možno ji dotekem roztříštit v perlivé kapky. Je stvořena pro objevené, příjemné chvíle. Prudké dupnutí do louže...,těch krásných kapek, co se rozstříklo, ...a náhle křik nebo pohlavek.“*¹⁰⁹ Takových situací je v dětském životě mnoho, jsou to pro dítě nespravedlivé srážky se světem dospělých. Ale dítě si potřebuje hrát. Pro dítě zpočátku nic neznamenají špinavé kalhoty. A tak jsou pro něj příkazy a zákazy rodičů nepochopitelné. Proti krásnému světu bez hranic, který dítěti hra přináší, stojí svět řádu dospělých. Rodiče často nechápou, že dítě si potřebuje hrát. Jejich hravost často považují za neposlušnost.¹¹⁰

*„Dítě hru potřebuje. Hra je pro ně nutná jako světlo pro klíčící rostlinu. Dítě se rodí s tryskajícím puzením ke hře, která je znamením jeho zdraví a naděje, že jeho schopnosti se rozvinou a jednou se přetvoří v plnou, aktivní životní sílu. Dítě se ve hře proměňuje ve stovky nových podob a nemá vědomí času, nutnosti a povinnosti. Hra je rozlet za hranice skutečnosti, pro dítě zcela snadný, protože hranice reality a snu jsou v té době lehce zaměnitelné. V dětské fantazii je snadné dosáhnout na měsíc, proměnit hůlku v koně, panenku, závodní vůz či v létající koberec, lézt po žebříku do nebe a v oblázku poznat tajemný poklad. Teprve ve školním věku začíná být dítě poutáno konkrétní skutečností a reálným vnímáním světa.“*¹¹¹

Rodiče by si měli uvědomit, jak je hra pro jejich potomka důležitá a také si s dítětem hrát. Na hru s dítětem není nikdy škoda času. Zážitky společného hraní s rodiči si dítě ve vzpomínkách uchová celý život a v dospělosti mohou být zdrojem jeho životní energie.

¹⁰⁸ MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998, str. 12

¹⁰⁹ MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998, str. 17

¹¹⁰ srov. MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998, str. 17

¹¹¹ MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998, str. 17

Rodiče by měli vědět, že nemusí dítěti jen přikazovat, že to jde i formou hry. A tak se hra stává prostředníkem, který spojí svět dítěte a dospělého. Např. když rodiče chtějí, aby si dítě uklidilo své hračky, vyhlásí hru „Závod s králem hraček“, který chce získat ty neuklizené pro sebe. A jde to bez příkazů a zákazů. Když se rodiče ponoří do onoho „dětského světa“ jde to rázem snadněji.¹¹²

6. HRA A HRAČKA DÍTĚTE NEMOCNÉHO, HERNÍ SPECIALISTA

Dítě si hraje, když je zdravé, ale také když je nemocné nebo trvale postižené. Hra se stává nezbytností v období rekonvalescence, ať už je to doma, nebo v nemocnici. Doma se snažíme vytvořit pro hru co nejlepší podmínky a hrajeme si s dítětem jak jen to je možné. Hra umožňuje zmírnit dětskou úzkost z bolesti a nemoci. Přispívá k vyrovnanosti duševního stavu a je pro nemocného nezastupitelná.¹¹³

Na význam hry poukazuje i skutečnost, že se ve světě a někde i u nás vytvořila samostatná profese herního specialisty (playworker).¹¹⁴ U nás se začínají objevovat zvláště ve zdravotnictví ve větších nemocnicích jako pracovníci na dětských odděleních. Herní specialista v Británii pracuje v ambulanci s pacienty od kojeneckého věku. Herní specialista má za úkol dítě uklidňovat, rozptýlit, ale také navázat spojení s rodiči. Přípravuje dítě formou hry na některé nepříjemné nebo bolestivé zákroky. K přípravě malých pacientů mu slouží relaxační místnost. Je to speciálně zařízený pokoj se zvukovými a vizuálními efekty, které mají dítě uvolnit a uklidnit. Když dítě musí zůstat v nemocnici, seznamuje ho herní specialista s novým prostředím, které je neznámé a vzbuzuje strach. Herní specialista musí být vnímavý k pocitům a náladám dítěte. Hra může být použita k tomu, aby děti porozuměly léčebným procedurám. Používají k tomu látkovou panenku, na níž dítěti ukazují např. odběr krve, poslech srdce atd. Při své práci využívá kromě herní terapie i muzikoterapii, arteterapii a jiné metody. Tvořivá činnost je důležitá, protože si tak malý pacient může vyzdobit okolí své postýlky a v místnosti plné obrázků se mu tak leží mnohem lépe.¹¹⁵

Myslím si, že profese herního specialisty je pozitivním přínosem pro nemocné děti v nemocnicích. Lékaři a sestry jsou příliš zaměstnání péčí o zdravotní stav a nemají, podle

¹¹² srov. MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998, str. 18

¹¹³ srov. MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN, 1989, str. 131

¹¹⁴ srov. PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999, str. 95

¹¹⁵ srov. VODOVÁ, A. *Děti a my*. Číslo 6/1997, str. 24

mě, dost času dítě pozorovat a naslouchat mu. Herní specialista je v mých očích také od léčení, ale od léčení na duši malého dítěte. Myslím si, že by do budoucna měla být tato profese zavedena ve všech nemocnicích, aby nemocné děti nečekal dlouhý a osamělý pobyt v nemocnici, ale aby se jim někdo během jejich nutného pobytu dostatečně věnoval.

6. 1 Pomůcky herního specialisty

K přípravě dětí a rodičů na vyšetření nebo určitý zákrok používá herní specialista velké množství informačních pomůcek a materiálů. Herní specialista používá písemné a obrazové informační materiály - pro každou věkovou skupinu musí mít připraveny jiné. Malé děti nejvíce ocení sešit ve formě omalovánek. Obrázky musí být velké, jednoduché a dobře srozumitelné. Nahoře může být povídání pro děti, dole pod obrázky vysvětlující povídání pro rodiče. Pro větší děti je vhodný kreslený příběh s jednoduchým přehledným textem o léčbě. Další možností je vytvořit dětem test, který bude obsahovat otázky vztahující se k pobytu v nemocnici. Dalšími materiály používanými při přípravách jsou ukázková alba s obrázky a fotografiemi i s písemným komentářem. Jejich výhodou je velká názornost a konkrétnost. Další pomůckou jsou již zmíněné demonstrační pomůcky – loutky, panenky, originální zdravotnické pomůcky. Vždy je nutné začít přípravu jednoduše s malým počtem pomůcek, aby se dítě nevyděsilo. Herní koutek nebo herna na dětských odděleních by měla děti vyzívat ke hře, měla by v ní být veselá, uvolněná a tvořivá atmosféra. Herní specialista úzce spolupracuje s dětskými sestrami, učitelkami a vychovatelkami ZŠ a MŠ při nemocnici, s psychologem, ergoterapeutem a fyzioterapeutem. Herní specialista může svými zjištěními přispívat do zdravotnické dokumentace.¹¹⁶

6. 2 Hra a hračka dítěte postiženého – děti s poruchami zraku

I u dítěte postiženého je hra a hračka nezbytná. Slouží k volné, spontánní hře, ale jsou i využívány lékařem jako léčebný prostředek k zmírnění defektu. Děti s poruchami zraku potřebují pro svůj rozvoj hračky, které jsou co nejvěrnějším odrazem skutečnosti ve tvaru i v barvě a tak jim umožňují mnohostrannou zkušenost hmatovou. Hra postižených dětí má své specifické rysy, které vyplývají z defektu a ovlivňují psychické funkce dítěte. Mají

¹¹⁶ srov. VALENTA, M. a kolektiv. *Herní specialista v somatopedii*. Olomouc: Nová Grafia Opava, 2003, str.169-171

také vliv na utváření celé osobnosti. Vývoj hry postiženého dítěte je postupný. Dítě k těm činnostem, které ovládá, přidává postupně další. Jednotlivé hry nemají přesné ohraničení, ale vzájemně se prolínají.¹¹⁷

Zrak patří při vývoji k nejdůležitějším smyslům, protože má největší vliv na to, co se učíme a jak toho docílíme. Mezi zrakem a schopností manipulace s předměty a vnímáním světa je těsná souvislost. Dítě se zrakovým postižením má být při hře informováno jednoduchými výrazy o všem, co s ním děláme. Při hraní zrakově postiženého je vhodná hrazička, aby si dítě mohlo na hračky sahat bez nutnosti natahovat se. Děti se zrakovým postižením obvykle mívají zbytky zraku. Je žádoucí, aby je uměly co nejlépe využít, proto by se měly co nejvíc podněcovat k vnímání zrakem. Pro děti s postižením zraku jsou vhodnější větší, hodně barevné hračky (zvláště jasně svítivých barev) a místnost by měla být dobře osvětlená.¹¹⁸

6. 2. 1 Středisko rané péče v Českých Budějovicích – postřehy z praxe

Středisko rané péče je centrum pro podporu a provázení rodin dětí se zrakovým a kombinovaným postižením. Nabízí péči rodinám dětí s postižením zraku od narození do 4 let a rodinám dětí s kombinovaným postižením (zrakové s mentálním, pohybovým a dalším) od narození do 7 let. Služby rané péče jsou poskytovány převážně v rodině dítěte. Pro tyto děti je domov prostředím, kde se cítí nejpřirozeněji, proto tam probíhá většina služeb. Poradci ze Střediska rané péče jezdí na konzultace do rodin po celém Jihočeském regionu a to podle potřeb rodiny 1 za měsíc až za 3 měsíce. Mě osobně frekvence návštěv překvapila, myslela jsem si, že dojíždějí za dětmi tak 1 za týden až 14 dní. Paní ředitelka mi ale vysvětlila, že nepřebírají za rodiče zodpovědnost při výchově, že pouze nabízí pomoc při rozvíjení schopností dítěte, při výběru a úpravách vhodných hraček a celkovou podporu rodiny a na rodičích je, aby s dítětem pracovali a rozvíjeli ho způsobem, který jim poradci poradí. Ujistila mě však, že jsou s rodiči v neustálém kontaktu přes e-mail nebo telefon a podávají rady i takto. Dále pořádají vždy jednou za rok týdenní pobyty pro celé rodiny, půjčují rodinám speciální hračky, pomůcky a literaturu, pomáhají při výběru předškolního zařízení a poskytují základní sociálně právní poradenství a nabízí doprovod klientů na vyšetření a jednání. V Českobudějovickém Středisku rané péče pracují 3

¹¹⁷ srov. PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a využití v praxi*. Brno: 1999, str. 77

¹¹⁸ srov. NEWMAN, S. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením: Rozvoj kognitivních, pohybových, smyslových, emočních a sociálních dovedností*. Praha: Portál, 2004, str. 117-120

poradci rané péče, psychologka a instruktorka zrakové stimulace. Vždy jednou za měsíc se přímo ve středisku koná setkání rodičů a dětí, kde si vyměňují informace, postřehy a mají možnost konzultace s psychologkou nebo poradcem rané péče. Služby ve středisku jsou poskytovány zdarma. Středisko rané péče vydává čtvrtletní zpravodaj pro rodiče s názvem Rolnička, který rodiče hradí, protože je jim zasílán poštou. Při mé návštěvě a konzultaci s pracovníky Střediska rané péče jsem zjistila, že používají zcela klasické hry a hračky, ale kladou velký důraz na jejich výběr. Při jejich výběru se soustředí hlavně na barvy, velikost, možnost úpravy hraček, vybírají hlavně zvukové a světelné hračky, hry s hudebním doprovodem a hry se zvuky. Hodně hraček a pomůcek si vyrábějí sami ve středisku, nebo jen klasické pomůcky upravují, aby byly bezpečné, děti nezranily sebe ani své okolí a nezískaly tak při hře nějakou negativní zkušenost. Osobně jsem se podílela např. na přípravě klasického pexesa, které ale muselo být zastříháváno do obloučku, aby se děti při manipulaci s ním neporanily, nebo na výrobě domečku pro zrakově postižené děti, kde se zavěšovaly různé, hlavně ozvučené, hračky s pestrými barvami. Závěsné hračky se po čase dají obměňovat, aby děti mohly zkoumat nové věci a dotýkat se jich. Tento domeček vynalezla paní Lilli Nielsen a dala mu název Little Room. Podle poradkyň ze Střediska rané péče je to nejlepší pomůcka, která vyhovuje snad úplně každému dítěti. I například těžce postižení, kteří jen leží, se v tomto domečku cítí velmi dobře, tím jsem se v praxi sama přesvědčila. V příloze uvádím možnou podobu a informace o Little Roomu. (viz. Příloha č. 4).

6. 3 Praktická ukázka výroby hraček

Jelikož se o hračky a o hru dětí zajímám již delší dobu, vzpomněla jsem si při psaní své diplomové práce na jednu nádhernou výstavu hraček paní Růženy Máčové z Homolí u Českých Budějovic, kterou jsem shlédla cca před 5 lety ve Staročeském dvoře Petra Uhlíře v Českých Budějovicích. A tak jsem tuto obyčejnou paní (jak o sobě sama tvrdí) s upřímným srdcem kontaktovala a chtěla jsem se dozvědět něco o hračkách, které sama navrhovala a sama je i vyráběla. V současné době musela s výrobou hraček přestat, protože se stará o svoji těžce nemocnou tchyni, ale při pouhém vyprávění o svých hračkách její oči září a je vidět, že pro tuto práci je opravdu nadšená.

Paní Máčová začala hračky vyrábět v roce 1992 a sama pro sebe začala sbírat atesty od jednotlivých materiálů, ze kterých hračky a různé jiné pomůcky vyráběla. Ani netušila, že všechny tyto atesty se jí budou hodit. Od roku 1996 totiž začaly platit atesty na všechny

hračky a k tomu se potřebují i všechny atesty od materiálů. Při výrobě používá materiály pro alergiky a různá protialergická rouna. Hračka musí splňovat normy dané zákonem.

Na hračky platí normy, které mi sdělili ve Zkušebním ústavu lehkého průmyslu v Českých Budějovicích – ČSN EN 71 části 1-9 a ČSN EN 50088, kam mě pro více informací o normách hraček odkázala paní Máčová. Tyto normy upravují např. mechanické a fyzické vlastnosti hraček, požadavky na barvy, grafickou značku pro varovné označení věkové skupiny hračky, atd. Měla jsem možnost prohlédnout si normy na bezpečnost hraček i jednotlivé stroje na zkoušení ve Zkušebním ústavu lehkého průmyslu v Českých Budějovicích. V příloze uvádím nařízení vlády ze dne 3. července 2000, kterým se stanoví grafická podoba hraček – označení CE. (viz. Příloha č. 5). Dále v příloze uvádím nařízení vlády z 9. prosince 2002, kterým se stanoví technické požadavky na hračky. (viz. Příloha č. 6). Hračky, které výrobci do zkušebny donesou, projdou opravdu celou řadou zkoušek a můžeme si být jisti, že se našim dětem nedostane do rukou žádná nebezpečná hračka. Ale podle pracovníků Zkušebního ústavu celá řada výrobců tyto atesty nemá a nedělá si je, i za cenu toho, že jim hrozí pokuty. To se většinou týká hraček z různých tržnic.

Co mě překvapilo při konzultaci s paní Máčovou bylo to, že nejen jednotlivé druhy materiálů se musí atestovat, ale i jednotlivé barvy stejného materiálu musí projít atestací. Z různých materiálů se neatestuje jen bavlna. Všechny hračky se nyní atestují pro děti od kojeneckého věku. Pro možnost nákupu hračky paní Máčové cizincem, musela mít atesty i cizojazyčně. Jestliže daná hračka neprojde atestem (nesplňuje-li kritéria hračky), nejedná se o hračku, ale jde o upomínkový předmět. Hračky paní Máčové také mají svou ochrannou známku – je jím hlavička rozesmátého dítěte. Stejně hračky bez této známky jsou napodobeniny a za ty paní Máčová nenes zodpovědnost.

Velký důraz při výstavách hraček klade paní Máčová na prostředí, které kolem hraček vytvoří. Musí to být prostředí vhodné, např. pro pohádku nebo nějaký příběh. Děti jinak vnímají, když na výstavě poznají svoji oblíbenou pohádku, než když je vedle sebe jen pasivně položeno velké množství stejných hraček. Proto např. při jedné výstavě vytvořila ke svým postavičkám čertů malé hrníčky piva, malinkaté karty, stoleček a židličky a naaranžovala pohádku, kde čerti v pekle hrají karty. Nebo např. při aranžování hračky nazvané Zlatovláska si nechala udělat i malé vázičky s nápisy „živá voda“ a „mrtvá voda“, aby prostředí výstavy bylo opravdu pohádkou. Tyto fotky z výstavy uvádím v příloze. (viz. Příloha č. 7).

Paní Máčová vyráběla hračky pro zdravé děti, ale i pro postižené. Vyráběla také pomůcky přímo na přání rodičů. Dodala hračky do Střediska Arpida a do Střediska rané péče v Českých Budějovicích. Vyráběla hračky a pomůcky zvláště pro zrakově postižené děti. Tyto hračky jsou většinou zvukově ozvučené a např. obličejové hračky jsou ručně vyšívané, aby si je děti mohly „prohlédnout“ svými prsty. Má velký cit a porozumění pro potřeby dětí a to uplatňuje při výrobě hraček. I když je časově velmi vytížená, nabídla mi, že mi ušije některé pomůcky pro zrakově postižené děti. Moc mě to potěšilo a jejich fotky uvádím též v příloze. (viz. Příloha č. 7). Paní Máčová neví, zda-li se bude ke své práci někdy moct vrátit, protože všechny atesty jsou dost finančně náročné, a není jakousi továrnou na hračky (neušije sama požadované množství hraček), musí si všechny výdaje na atesty hradit sama. Byla by moc ráda, kdyby se ke své práci mohla někdy vrátit, protože jak sama říká, tato práce ji opravdu velmi bavila a dělala jí s láskou. A to je při výrobě hraček pro děti to nejdůležitější.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

7. ILUSTRATIVNÍ PRŮZKUM

7.1 Charakteristika průzkumu a výběr respondentů

Pro svou diplomovou práci jsem provedla ilustrativní průzkum, který se týká nejoblíbenějších hraček dítěte v současné době. Průzkum jsem uskutečnila v březnu 2006 na Základní škole Suché Vrbné v Českých Budějovicích. Jednu skupinu respondentů tvořili žáci druhých tříd. Průzkum s nimi probíhal ve školní družině. Druhou skupinu respondentů tvořili rodiče žáků druhé třídy. S dětmi jsem prováděla anketu formou standardizovaného rozhovoru. Děti mi odpovídaly na otázky s velkou chutí, a při poslední „nepovinné otázce“ se téměř všechny nějak vyjádřily. Průzkum s rodiči proběhl formou dotazníku. Vrátily se mi všechny rozdané dotazníky. Počet respondentů u dětí byl 20, z toho 10 chlapců a 10 děvčat. U skupiny dospělých respondentů jsem požádala o vyplnění dotazníku také 20 osob, 17 žen a 3 muže. Ukázkou ankety pro děti uvádím v příloze č. 8 a ukázkou dotazníku pro rodiče uvádím v příloze č. 9.

Otázky jsem tvořila tak, abych mohla srovnat odpovědi obou skupin respondentů. Protože mé otázky jistě nepostihly celou problematiku hraček, přiložila jsem ještě volný list pro postřehy respondentů. Někteří respondenti se vyjádřili na posledním volném listu.

7.2 Cíl průzkumu

Cílem mého průzkumu bylo zjistit, jaká je v současné době nejoblíbenější hračka dětí, jak si děti hrají a jaká jsou přání dětí na další hračky. Prostor byl ponechán i na vlastní vyjádření. U dětí jsem zadávala při rozhovoru poslední otázku, zda-li mi chtějí ještě něco o svém hraní nebo hračkách říci. U dotazníku s rodiči jsem ponechala volný list. Toto vyjádření považuji za důležité, protože každý člověk je individuální a každý má jiné postřehy a názory.

7.3 Metoda průzkumu

Při svém průzkumu jsem používala 2 různé metody. Při průzkumu s dětmi jsem používala metodu ankety formou standardizovaného rozhovoru. Nejdříve jsem se dětem

představila, seznámila jsem je s cílem rozhovoru a poprosila jsem je o pravdivost odpovědí. Po skončení rozhovoru jsem poděkovala za jejich spolupráci. Rodiče jsem požádala o vyplnění dotazníku. Dotazník obsahoval uzavřené otázky, na které respondent vybíral jednu z možností, v jedné otázce byla možnost „jiné“ a ponechán prostor na vyjádření. Dále obsahoval otázky s volnou odpovědí, které zodpovídali vlastními slovy. Na začátku dotazníku jsem zařadila úvodní dopis. Zde oslovuji respondenta, představuji se mu a seznamuji ho s tématem průzkumu. Sdělují mu, že tento dotazník je dobrovolný, zcela anonymní a pomůže mi rozšířit teoretické poznatky mé diplomové práce. Žádám o vyjádření vlastního názoru a dávám respondentovi návod, jak má dotazník vyplňovat. Otázky jsem se snažila formulovat srozumitelně. Na konci dotazníku přikládám volný list pro názory, připomínky a postřehy respondentů. Ukázku vyplněné ankety a dotazníku uvádím v příloze. (viz. Příloha č. 10 a č. 11).

7. 4 Etapy a organizace průzkumu

- studium odborné literatury
- stanovení cíle dotazníku a rozhovoru
- sestavení dotazníku a příprava rozhovoru
- příprava příslušného počtu dotazníků
- rozdání dotazníků respondentům, rozhovory, sběr dat
- zpracování vyplněných dotazníků a dat z rozhovorů
- vyhodnocování získaných dat
- interpretace a analýza empirického materiálu
- shrnutí výsledků, závěr

7. 5 Interpretace a analýza získaných dat

Údaje jsem zpracovala tabulkově a graficky. Výsledné závěry jsem slovně interpretovala a vyvozovala závěry. V grafickém zpracování jsou jednotlivá data dobře viditelná. Volné otázky, na které respondenti odpovídali vlastními slovy, jsem vyhodnotila a odpovědi jsem také zpracovala graficky a tabulkově.

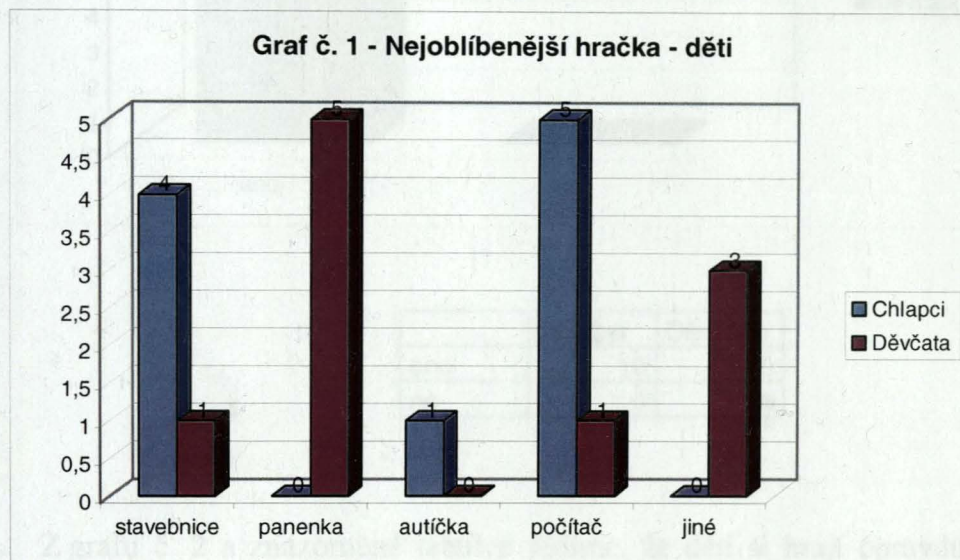
7. 5. 1 Zpracování výsledků grafem a tabulkou z rozhovorů s dětmi

Pohlaví dětí: Deset chlapců a deset děvčat

Věk dětí: průměrně 8 let

Třída: druhá

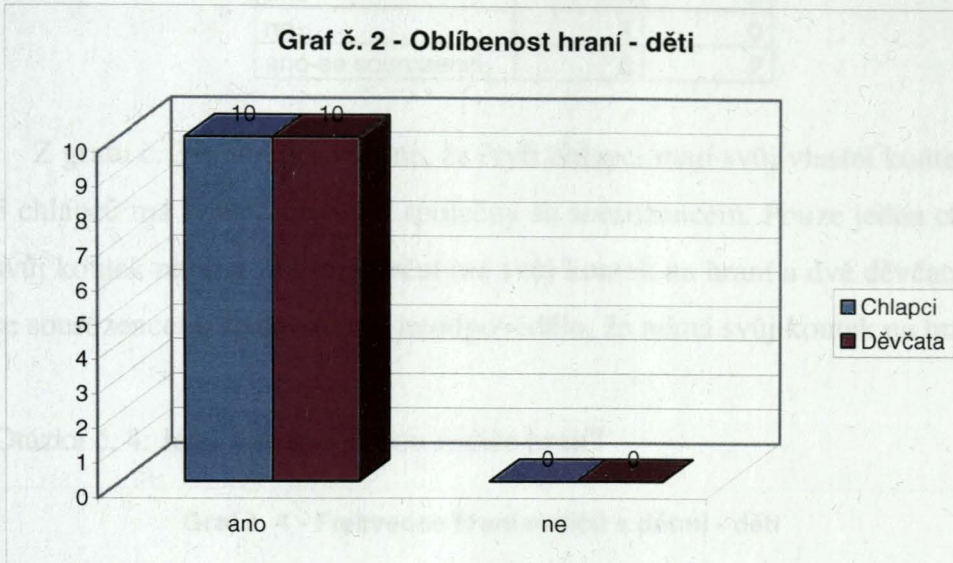
Otázka č. 1: Jaká je Tvoje nejoblíbenější hračka?

	Chlapci	Děvčata
stavebnice	4	1
panenka	0	5
autíčka	1	0
počítač	5	1
jiné	0	3

Z grafu č. 1 a uvedené tabulky je patrné, že nejvíce chlapců uvádí jako svoji nejoblíbenější hračku počítač a to pět chlapců. Možnost počítače jako nejoblíbenější hračky jsem zařadila záměrně, protože v dnešní době děti u počítače tráví opravdu hodně času a považují ho tak za svoji neoblíbenější hračku. Čtyři chlapci mají za nejoblíbenější hračku stavebnici a pouze jeden chlapec má nejoblíbenější autíčka. Jiné možnosti chlapci neuváděli. U děvčat je nejoblíbenější hračkou panenka a to u pěti děvčat, pouze jedno děvče uvádí počítač. Tři děvčata uvádí možnost jiné a v této možnosti uváděly barvy na sklo, keramiku a plyšové zvíře.

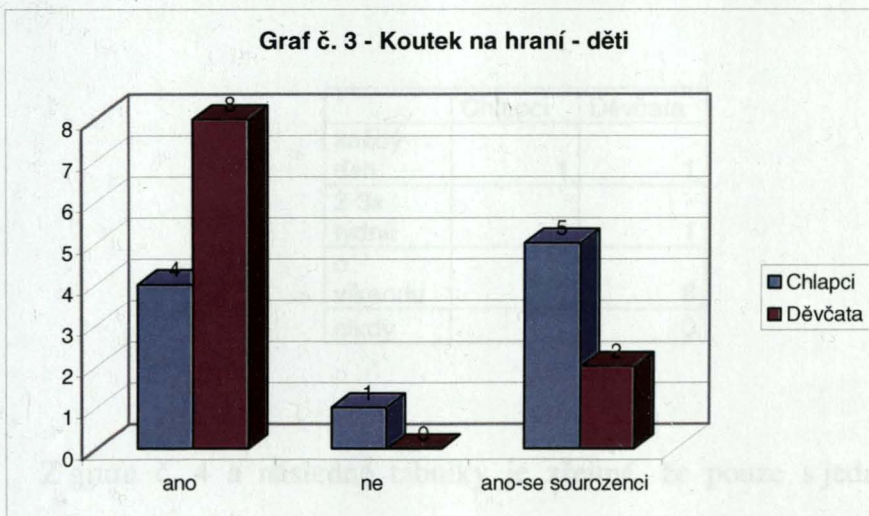
Otázka č. 2: Hraješ si rád(a)?

	Chlapci	Děvčata
ano	10	10
ne	0	0

Z grafu č. 2 a znázorněné tabulce vidíme, že děti si hrají opravdu rády. Oblíbenost hraní je u chlapců i děvčat stejná. Deset chlapců i deset děvčat uvedlo, že si hrají rádi.

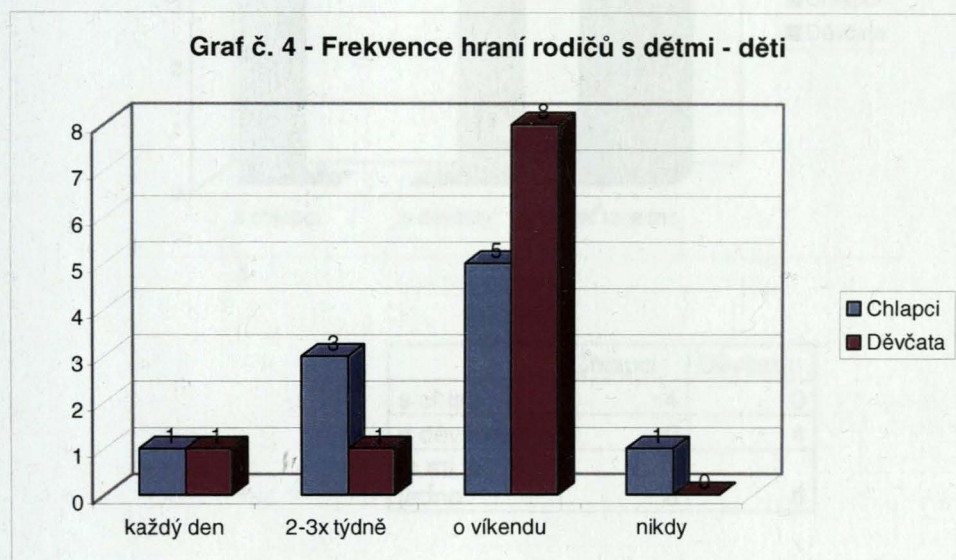
Otázka č. 3: Máš doma svůj koutek na hraní?

	Chlapci	Děvčata
ano	4	8
ne	1	0
ano-se sourozenci	5	2

Z grafu č. 3 a tabulky vidíme, že čtyři chlapci mají svůj vlastní koutek na hraní, dalších 5 chlapců má koutek na hraní společný se sourozencem. Pouze jeden chlapec doma nemá svůj koutek na hraní. Osm děvčat má svůj koutek na hraní a dvě děvčata ho mají společný se sourozencem. Žádné děvče neodpovědělo, že nemá svůj koutek na hraní.

Otázka č. 4: Jak často si s Tebou rodiče hrají?

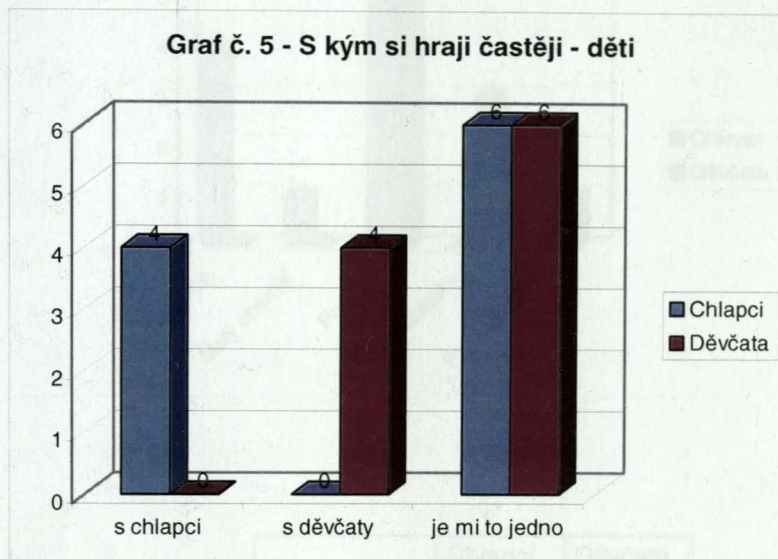

	Chlapci	Děvčata
každý den	1	1
2-3x týdně	3	1
o víkendu	5	8
nikdy	1	0

Z grafu č. 4 a následné tabulky je zřejmé, že pouze s jedním chlapcem a jedním děvčetem si rodiče hrají každý den. Se třemi chlapci si rodiče hrají 2-3x týdně a s pěti chlapci jen o víkendu. Jedno děvče odpovědělo, že si s ní rodiče hrají 2-3x týdně a osm děvčat odpovědělo, že si s nimi rodiče hrají pouze o víkendu. Nečekaně mi při této otázce vznikla ještě jedna varianta odpovědi, protože jeden chlapec mi odpověděl, že si s ním

rodiče opravdu nehrají nikdy. To jsem neočekávala, proto jsem tuto možnost na začátku do možností nezařadila.

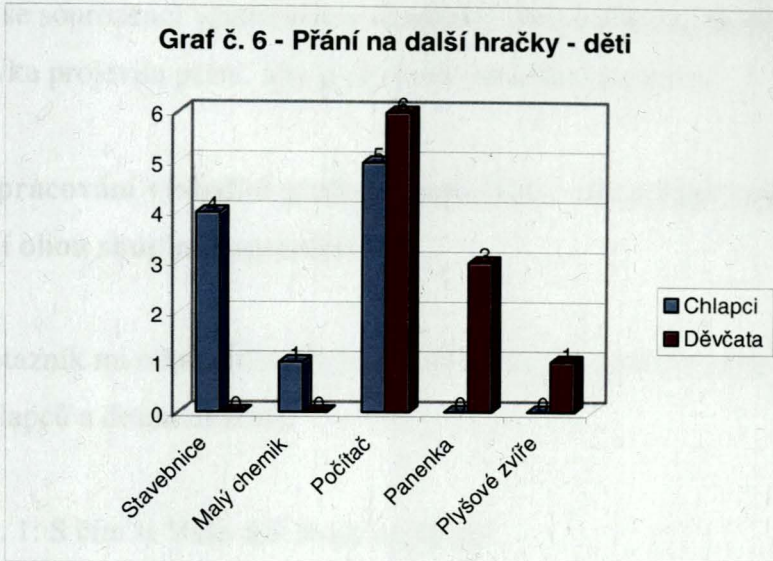
Otázka č. 5: S kým si hraješ nejčastěji?

	Chlapci	Děvčata
s chlapci	4	0
s děvčaty	0	4
je mi to jedno	6	6

Z grafu č. 5 a uvedené tabulky můžeme pozorovat, že čtyři chlapci si nejčastěji hrají s chlapci. Stejně tak čtyři děvčata si nejraději hrají také s děvčaty. Na pohlaví při hře nezáleželo šesti chlapcům a šesti děvčatům. Žádné dítě mi neodpovědělo, že si nejraději hraje s osobou opačného pohlaví.

Otázka č. 6: Jakou hračku (popř. hračky) by sis ještě přál(a) dostat?

	Chlapci	Děvčata
Stavebnice	4	0
Malý chemik	1	0
Počítač	5	6
Panenka	0	3
Plyšové zvíře	0	1

Graf č. 6 a následná tabulka ukazuje, že děti nejvíce touží dostat počítač – a to pět chlapců a šest děvčat. Čtyři chlapci touží dostat novou stavebnici (většinou nové a různé typy stavebnice Lego). Jeden z chlapců mi odpověděl, že touží dostat hru Malého chemika. Jedno děvče mi odpovědělo, že touží dostat velikého plyšového lva. Tři děvčata uváděla jako přání na další hračku panenku (většinou plačící nebo chodící). Z těchto odpovědí mě nejvíce překvapilo, že chlapci v dnešní době již netouží po autíčkách na dálkové ovládání a vláčkách na baterky, jako tomu bylo dříve, a děvčata zase daleko více touží po počítači nebo počítačových hrách, než po klasické dívčí hračce jakou je panenka.

7. 5. 1. 1 Z výpovědí dětí

Otázka – Chtěl(a) bys mi ještě něco o svých hračkách nebo hrách říci?

Při vyslovení této otázky jsem dětem řekla, že na tuto otázku mi nemusí odpovídat. Přesto většina dětí mi chtěla sdělit pocity o svém hraní nebo o hračce.

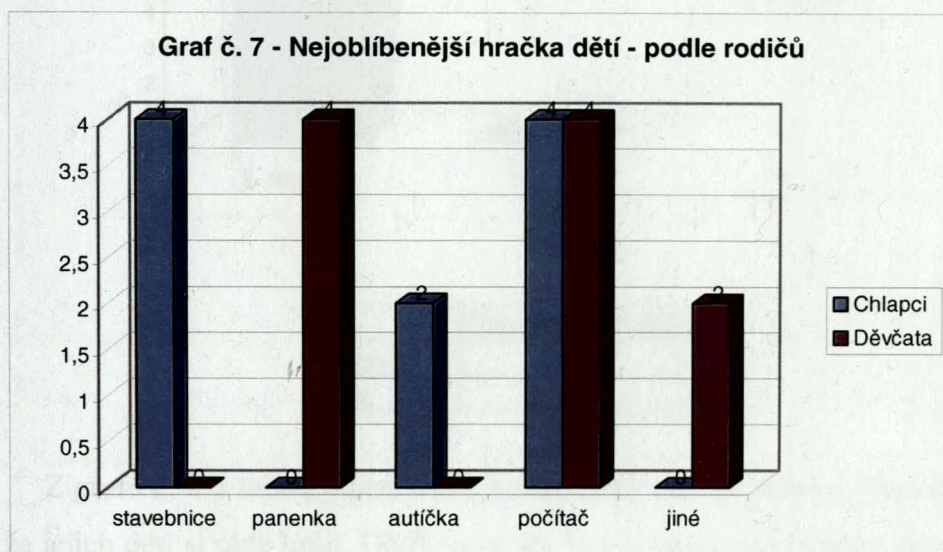
Z odpovědí dětí se shodovala jen jedna jejich odpověď a tou bylo, aby si s nimi rodiče častěji hráli – to mi odpověděly čtyři děti. Ostatní děti mi popisovaly jejich hru s rodiči

nebo se sourozenci. S rodiči hrají různé stolní hry (např. karty, Člověče nezlob se, pexeso), se sourozenci většinou hry námětové (hra na školu, na doktorku, na prodavačku). Jedna dívka projevila přání, aby jí při hraní nerušila její sestra.

7. 5. 2 Zpracování výsledků grafem a tabulkou z dotazníků rodičů a srovnání odpovědí obou skupin respondentů

Na dotazník mi odpovědělo dvacet rodičů dětí, se kterými jsem dělala rozhovor (rodiče deseti chlapců a deseti děvčat).

Otázka č. 1: S čím si Vaše dítě hraje nejraději?

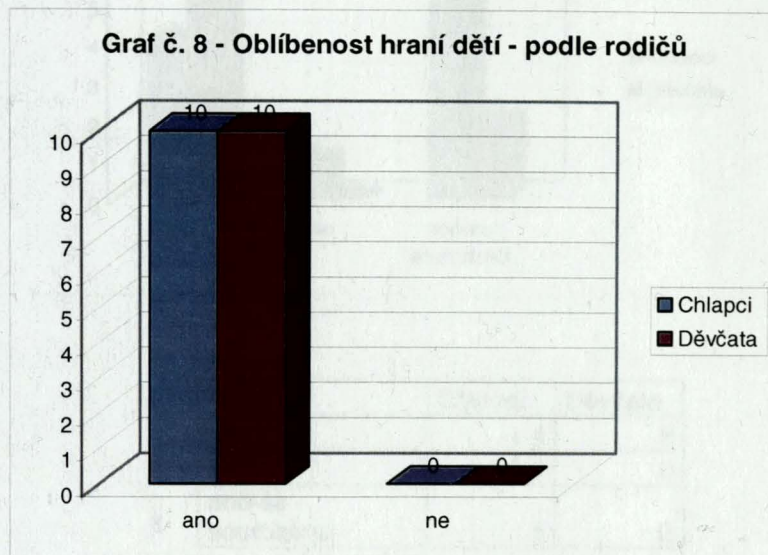

	Chlapci	Děvčata
stavebnice	4	0
panenka	0	4
autíčka	2	0
počítač	4	4
jiné	0	2

Z grafu č. 7 a uvedené tabulky vidíme, že rodiče uváděli jako nejoblíbenější hračku čtyř chlapců stavebnici a počítač uváděli taktéž čtyři rodiče chlapců. Pouze dva rodiče chlapců označili za nejoblíbenější hračku jejich dítěte autíčko. Jiné hračky u chlapců neuváděli. U děvčat se největší oblibě, podle rodičů, těší panenka a to u čtyřech děvčat, stejně tak jako počítač. Dvě děvčata mají ráda jinou hračku a tou jsou plyšová zvířátka. Při porovnání s odpověďmi dětí (viz. graf č. 1) se o více než jednu možnost signifikantně

lišila pouze odpověď rodičů, že nejoblíbenější hračkou jejich dcer je počítač. Rodiče uvedli, že u čtyřech děvčat je nejoblíbenější hračkou počítač, naproti tomu při rozhovoru počítač uvedlo pouze jedno děvče.

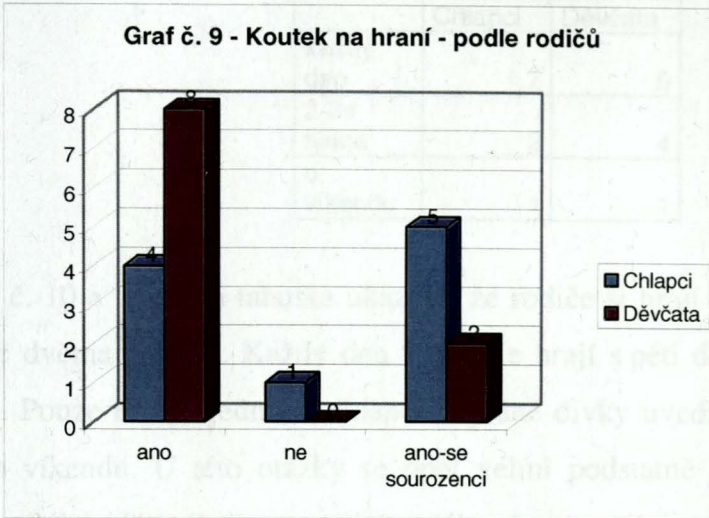
Otázka č. 2: Hraje si Vaše dítě rádo?

	Chlapci	Děvčata
ano	10	10
ne	0	0

Z grafu č. 8 a tabulky pod tímto grafem můžeme pozorovat, že rodiče dětí odpovídali, že jejich děti si rády hrají. Oblíbenost hry je stejná u obou pohlaví. Rodiče uvedli, že si 10 chlapců i deset dívek hraje rádo. V této otázce se zcela jednoznačně shodli se svými dětmi (viz. graf č. 2)

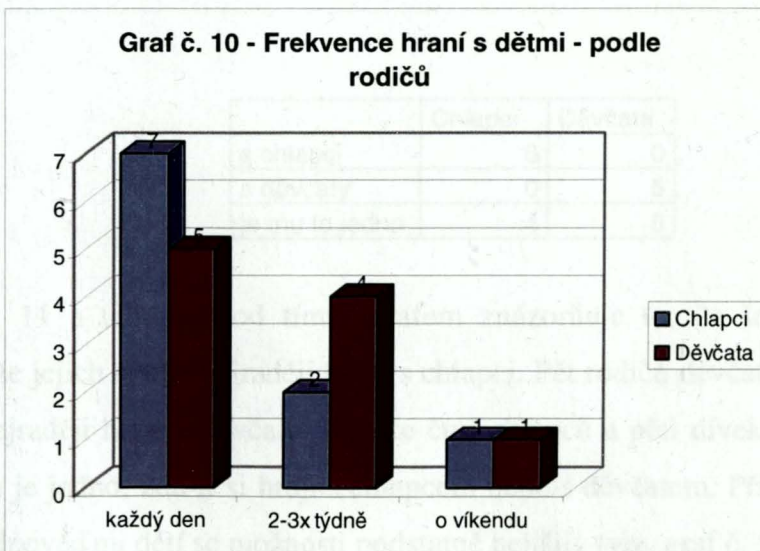
Otázka č. 3: Má Vaše dítě svůj koutek na hraní?

	Chlapci	Děvčata
ano	4	8
ne	1	0
ano-se sourozenci	5	2

Z grafu č. 9 a následné tabulky je patrné, že čtyři chlapci mají svůj vlastní koutek na hraní sami pro sebe. Pět chlapců má koutek na hraní společný se sourozenci a jeden chlapec nemá v současné době svůj koutek na hraní. Maminka tohoto chlapce však k tomuto bodu uvedla, že se tento rok budou stěhovat a svůj koutek na hraní mít bude. Svůj vlastní koutek na hraní má osm děvčat a dvě ho mají společný se sourozenci. V této otázce se také rodiče jednoznačně shodli se svými dětmi (viz. graf č. 3).

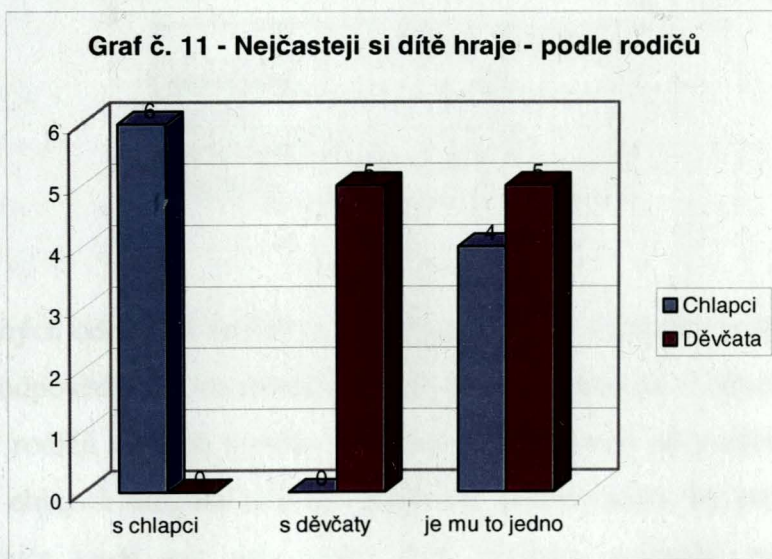
Otázka č. 4: Jak často si hrajete se svým dítětem?

	Chlapci	Děvčata
každý den	7	5
2-3x týdně	2	4
o víkendu	1	1

Graf č. 10 a uvedená tabulka ukazuje, že rodiče si hrají každý den se 7 chlapci, 2-3x týdně se dvěma chlapci. Každý den si rodiče hrají s pěti děvčaty, 2-3x týdně se čtyřmi děvčaty. Pouze rodiče jednoho chlapce a jedné dívky uvedli, že si se svými dětmi hrají pouze o víkendu. U této otázky se opět velmi podstatně signifikantně lišily odpovědi rodičů a jejich dětí. Zatímco děti uváděly, že si s nimi rodiče hrají převážně pouze o víkendu, téměř totožný počet rodičů uváděl, že si s dětmi hrají každý den (viz. graf č. 4).

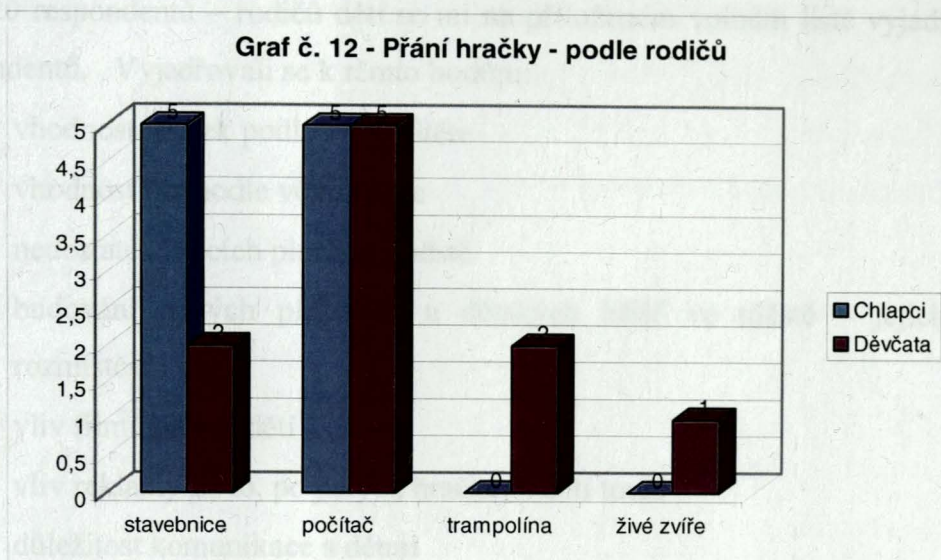
Otázka č. 5: S kým si nejčastěji hraje Vaše dítě?

	Chlapci	Děvčata
s chlapci	6	0
s děvčaty	0	5
je mu to jedno	4	5

Graf č. 11 a tabulka pod tímto grafem znázorňuje to, že šest rodičů chlapců se domnívá, že jejich syn si nejraději hraje s chlapci. Pět rodičů děvčat se domnívá, že jejich dcera si nejraději hraje s děvčaty. Rodiče čtyř chlapců a pěti dívek odpověděli, že jejich potomkům je jedno, zda-li si hrají s chlapcem nebo s děvčetem. Při srovnávání odpovědí rodičů s odpověďmi dětí se možnosti podstatně nelišily (viz. graf č. 5).

Otázka č. 6: Jakou hračku (hračky) Vaše dítě ještě touží dostat?

	Chlapci	Děvčata
stavebnice	5	2
počítač	5	5
trampolína	0	2
živé zvíře	0	1

Z volných odpovědí rodičů se mi do grafu č. 12 a tabulky podařilo udělat pouze čtyři skupiny odpovědí. Do možnosti počítač jsem zařazovala i odpovědi „nové počítačové hry“. Pět rodičů chlapců uvedlo, že jejich synové touží po počítači, stejný počet rodičů uvedlo u chlapců stavebnice Lego. Z děvčat, podle rodičů, by počítač chtělo pět děvčat. Jedno děvče touží mít své vlastní živé zvířátko, nejraději pejska. Maminka v této odpovědi dodává, že nechce žádné jiné hračky. Dva rodiče děvčat uvádí, že by si jejich dcery přály trampolínu a rovněž dvě děvčata by si podle rodičů přálo stavebnici.

Při srovnávání přání dětí na hračky, se rodiče téměř shodli pouze v tom, že jejich děti touží dostat počítač a u chlapců se shodli na stavebnici. Jinak žádný rodič netuší, že tři děvčata touží dostat panenku, jedno děvče plyšové zvíře a jeden chlapec hru „Malý chemik“. Naopak rodiče uvedli, že jejich dcery místo po plyšovém zvířátku a panenkách touží po živém zvířátku a trampolíně.

7.5. 2. 1 Z výpovědí rodičů

Z 20 respondentů – rodičů dětí se mi na přiloženém volném listě vyjádřilo pouze pět respondentů. Vyjadřovali se k těmto bodům:

- vhodnost hraček podle věku dítěte
- vhodnost her podle věku dítěte
- nedostatek hracích ploch ve městě
- budování nových pískovišť a dětských hřišť ve městě – jejich vybavení a rozmístění
- vliv filmů na hru dětí
- vliv reklamy na to, po jakých hračkách děti touží
- důležitost komunikace s dětmi

7. 6 Shrnutí výsledků průzkumu a vyvození závěrů pro praxi

Průzkum, který jsem dělala byl pro mě velkým přínosem, protože jsem ho dělala poprvé a byla to tak pro mě zcela nová zkušenost. Z průzkumu, je patrné, že každé dítě si hraje opravdu rádo. Co mě na mém průzkumu překvapilo, bylo to, že u otázky č. 4 se odpovědi obou skupin respondentů lišily velmi podstatně. Nevím, komu v odpovědi věřit – zda dětem či rodičům. Když se tak zamyslím nad dnešními zaneprázdněnými rodiči, kteří věčně nemají na své děti čas a stále pracují, asi bych se přikláněla na stranu dětí, které odpovídaly, že si s nimi rodiče hrají spíše jen o víkendu. Myslím si, že by se rodiče měli zamyslet nad tím, aby svým dětem věnovali více času, a to nejen při společném hraní. Děti, které jsou odkázány na vlastní „zabavení se“, se mnohem snadněji stávají obětí sociálně patologických jevů. Velký vliv na hru dětí mají také různé akční filmy, na které rodiče nechají své děti dívat. Někdy jsou takto „akční“ i některé pořady pro děti, proto by rodiče měli pečlivě vybírat, na který pořad nechají své dítě dívat.

Další zjištění, které mě v mém průzkumu překvapilo, bylo to, že s jedním chlapcem si rodiče vůbec nehrají. Ale jak sám říkal, nevádí mu to, prý si rád hraje sám. Potěšilo mě, že téměř všechny děti mají svůj koutek na hraní. Myslím si, že pokojíček dětí v dnešní době, na rozdíl od minulosti, berou jako samozřejmost. Alespoň se tak při rozhovoru vyjadřovaly.

Výsledky, které se týkaly velké oblíbenosti počítačů a počítačových her u dětí jsem očekávala, protože jsem si nechala do přílohy své diplomové práce nakreslit od dětí z mateřské školy jejich nejoblíbenější hračku (viz. Příloha č. 12) – a když z 15 dětí předškolního věku mi 5 dětí nakreslilo počítač, očekávala jsem podobné výsledky i u dětí mladšího školního věku. Myslím si, že je trochu škoda, že dnešní děti už tolik nevyhledávají klasické hračky, kterými jsou u děvčat například panenka a kočárek, u chlapců autodráhy a autíčka.

Dále si myslím, že trávit čas u počítače, místo hry, by se nemělo stát pravidlem. Na to by měli dohlédnout především rodiče dětí a nenechat své děti celé hodiny hrát na počítači jen proto, aby měli „svůj klid“.

ZÁVĚR

Období, v němž jsem pracovala na diplomové práci, bylo pro mě velkým přínosem. Studium odborné literatury a realizace ilustračního průzkumu pro tuto práci mi umožnilo hlouběji proniknout do problematiky her a hraček a seznámit se s lidmi, kteří se věnují hře s dětmi nebo vyrábí hračky pro děti. Myslím si, že každý z nás by se měl více seznámit s problematikou her a hraček, alespoň před tím, než se sám stane rodičem.

Při sledování dětských her poznáváme, že hrou se dítě učí přizpůsobovat svému okolí a ovládat samo sebe. Hra je pro dítě vážnou činností, v níž se uplatňuje jeho osobnost. Herní činnosti dítěti přinášejí prožitek štěstí, radosti a spokojenosti. Hra je náplní dětství, její účastníci v ní žijí intenzivním životem, vkládají do ní všechny své schopnosti, rozum i cit. A proto, že hry jsou projevem dětské osobnosti, jsou tak rozmanité a pestré. Dětská hra je do jisté míry závislá na hračce. Současný trh je různými a hlavně drahými hračkami zcela přesycen. Dnešní děti téměř neznají to, že by jim někdo z jejich okolí hračku sám vyrobil. Myslím si, že je škoda, že o toto jsou děti ochuzeny. Rodiče dětí v dnešní době přehlížejí něco tak samozřejmého a z jejich pohledu málo významného, jako je hra. Dítěti raději koupí počítač, aby se zabavilo hraním her na obrazovce. Skutečnost, že děti tráví hodně času u počítače, a dokonce počítač považují za svoji nejoblíbenější hračku, se mi potvrdila i v mém ilustračním průzkumu.

Přála bych si, aby má diplomová práce přispěla k zamyšlení čtenářů nad tím, aby hře s dětmi věnovali více času i pozornosti, protože pro rozvoj dítěte je to skutečně důležité.

Také bych si přála, aby čtenáři této práce více přemýšleli o výběru hraček pro své děti či vnoučata, protože jen správně zvolená hračka je pro dítě tou podnětnou.

Hra by se měla plně uplatnit a měla by mít pevné místo v rodinné výchově. Na rodičích hodně záleží do jaké míry bude naplněn smysl hry v dětském životě. Myslím, že by se hra měla i více uplatňovat ve školách, jako tomu již je v oblasti volného času. Děti si formou hry, podle mě, lépe osvojí učební látku a škola tak pro ně bude příjemnou povinností. Po celé dětství se tvůrčí činnosti dětí uplatňují právě ve hře. Hrou si dítě osvojuje svět věcí, lidí a mezilidských vztahů v prostředí, v němž žije.

„Přeji ti, aby sis uměl hrát, neboť hravý člověk umí se svou energií lépe hospodařit a děle si uchová svěžest. Otvírá se přítomnému okamžiku, vytěsňuje všechny starosti a dovolí prosté radosti, aby jej prostoupila jako kdysi v dětství, aby jej léčila od napětí a stresů. Přeji ti, abys odemkl skrývanou komůrku dětských vjemů. Dopřej si čas od času pohlížet na svět dětskýma očima a zkus se podívat na věci, jako by to bylo poprvé. Pocítíš znovu obdiv ke kráse a účelnosti stvoření a chuť účastnit se objevitelského putování, jemuž říkáme život. Přeji ti, aby ses obnovoval a posiloval živou vodou zvidavého dětství.“¹¹⁹

¹¹⁹ HEJNÁ, M. *Přeji ti hodně síly*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2002, str. 29

ABSTRAKT

JAKEŠOVÁ, O. *Vybrané kapitoly o hře a hračce v životě dítěte aneb hra jako pomocník nejen při výchově*. České Budějovice 2006. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Bezecná.

Klíčové pojmy: hra – hračka – historie her – alternativní školství – pedagogika volného času – herní specialista

Práce se zabývá tím, co je to vlastně hra a její charakteristikou, historií her a hraček, hrou a hračkou ve vývoji dítěte. Dále poukazuje na hru a hračku v alternativním školství a popisuje vybrané typy těchto škol – koncepci pedagogiky Marie Montessoriové, církevní školství a program „Začít spolu“. Pojetí práce dále zahrnuje hru a hračku v pedagogice volného času, včetně her pomáhajících s problémy u dětí uzavřených, hyperaktivních, vzdorovitých a agresivních. Současně uvádí hru a hračku dítěte nemocného, zrakově postiženého a profesi herního specialisty. Práce je doplněna o praktickou ukázkou výroby hraček a o postřehy z praxe z Centra Kaňka v Táboře, Mateřské školy Sluníčko v Táboře, Církevní mateřské školy v Českých Budějovicích a Střediska rané péče v Českých Budějovicích.

Empirická část obsahuje ilustrativní průzkum, který jsem provedla na Základní škole Suché Vrbné v Českých Budějovicích s cílem zjistit nejoblíbenější hračku dnešních dětí.

ABSTRACT

Chosen chapters about the game and the toy in the child's life or the game like the helper not only during the education.

Feature concepts: game – toy – history of the games – alternative education – pedagogy of the leisure time – game specialist

The thesis is engaged what the game really is, its characteristics, history of the games and the toys, the game and the toy in the child's progress. It also shows the game and the toy in the alternative education, describe the chosen types of those schools - the conception of the pedagogy of Marie Montessori, the clerical education and the educational scheme „Begin together“. The thesis idea also includes the game and the toy in the pedagogy of the leisure time, including the games helping with the problems of the self-contained children, hyperactive, rebellious or agresive ones. It displays also the game and the toy of the ill child, the visual disabled ones and the profession of the game specialist. The thesis is completed with the practice exhibition of the toys' production and with the remarks of the work experiance of the Centre Kaňka in Tábor, the nurcery school Sluníčko in Tábor, the clerical nurcery school in České Budějovice and the department of the infants care in České Budějovice.

The empiric part contents the illustrative research, which was held at the basic school in Suché Vrbné in České Budějovice aiming to find out the most favourite toy of the childern at present.

Seznam literatury

PRIMÁRNÍ LITERATURA

BOSMANS, P. *Nezapomeň na radost*. 1. vydání. Zlín: AVE – Nakladatelství olomouckého arcibiskupství, 1992. ISBN neuvedeno.

ELLIOTT, J., PLACE, M. *Dítě v nesnázích: Prevence, příčiny, terapie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0182-0.

ERKERT, A. *Hry pro usměrňování agresivit: 100 Námětů pro činnost s dětmi ve věku od 3 do 8 let*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-938-0.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.

FRITZ, J. *Spiele als Spiegel ihrer Zeit*. Mainz: Matthias-Grünewald-Verlag, 1992. ISBN 3-7867-1597-1.

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. a kolektiv. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.

HANŠPACHOVÁ, J. *Hry pro maminky s dětmi*. 1. vydání. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-166-5.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HEJNÁ, M. *Přeji ti hodně síly*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-612-3.

HORA, P. a kolektiv. *Prázdniny se šlehačkou*. Praha: Illustratians, 1984. ISBN 23-073-84.

HUIZINGA, J. *Homo ludens o původu kultury ve hře*. Praha: Mladá fronta, 1971, ISBN neuvedeno.

KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.

KURIC, J. a kolektiv. *Ontogenetická psychologie*. 1. vydání. Praha: SPN, 1986. ISBN 14-409-86.

LUDWIG, H. a kolektiv. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. 1. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. ISBN 80-7194-266-9.

MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-229-7.

- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5.
- MIŠURCOVÁ, V. a kolektiv. *Hra a hračka v životě dítěte*. 2. vydání. Praha: SPN, 1989. ISBN 14-112-89.
- MONTESORI, M. *Tajuplné dětství*. 1. české vydání. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 1998. ISBN 80-86-189-00-7.
- NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- NĚMEC, J. a kolektiv. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- NĚMEC, J. *Od prožívání k požitkářství: Výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-006-9.
- NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí: Poznámky k rozvoji tvořivosti žáků*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-014-X.
- NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-218-1.
- NEUMAN, J. *Turistika a sporty v přírodě*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-391-9.
- NEWMAN, S. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-872-4.
- PÁVKOVÁ, J. a kolektiv. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 2. vydání. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-569-5.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-584-9.
- PŘINOSILOVÁ, D. *Vybrané okruhy speciálně pedagogické diagnostiky a využití v praxi*. 2. dotisk 1. vydání, Brno: Masarykova Univerzita, 1999. ISBN 80-210-1595-0.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1990. ISBN 11-059-90.
- SLÁMOVÁ, S. *Básničky, písničky, říkanky, povídaní, hry, nápady*. 1. vydání. Havlíčkův Brod: SRP, 2004. ISBN neuvedeno.
- SPOUSTA, V. a kolektiv. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1274-9.
- STOPPARDOVÁ, M. *Učte své dítě: Jak objevit a rozvíjet schopnosti dítěte*. 2. vydání. Praha: Ikar, 2005. ISBN 80-249-0510-8.

ŠIMANOVSKÝ, Z., MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy: Hry a hrátky pro rodiče a dítě*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-93-3.

ŠIMÍČKOVÁ, ČÍŽKOVÁ, J. a kolektiv. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-0629-2.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VALENTA, M. a kolektiv. *Herní specialista v somatopedii*. 2. přepracované vydání. Olomouc: Nová Grafia Opava, 2003. ISBN 80-244-0763-9.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vydání. Brno: Print Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

ZAPLETAL, M. *Hry v klubovně*. Praha: Olympia, 1986. ISBN neuvedeno.

ČASOPISECKÉ STATĚ

HÖLLGE, J. *Děti a my*. 1/1996. Praha

VODOVÁ, A. *Děti a my*. 6/1997. Praha

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9.

BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-537-7.

BENETTOVÁ, R., BENETT, S. *365 zábavných činností bez televize: Náměty pro děti a jejich rodiče*. 2. vydání. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-480-X.

BERNE, E. *Jak si lidé hrají*. Liberec: Dialog, 1992. ISBN 80-85194-52-X.

BLAŽEK, B., OLMROVÁ, J. *Světy postižených*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1988. ISBN 08-083-88.

BRIERLEY, J. *7 prvních let života rozhoduje*. 1. vydání. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-484-2.

CAIATIOVÁ, M. a kolektiv. *Volná hra: Zkušenosti a náměty*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-011-1.

FINK, E. *Hra jako symbol světa*. Praha: Orientace, 1993. ISBN 80-202-0410-5.

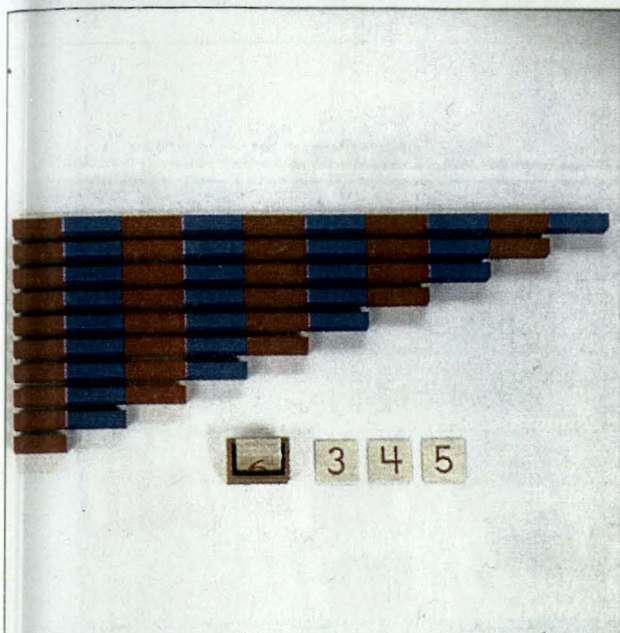
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- CHOUR, J. *Receptář her*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-388-9.
- JEŘÁBKOVÁ, B. *Mateřská škola jako životní prostor*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-08030-X.
- JIRÁSEK, J. a kolektiv. *Hrajeme si doopravdy*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1983, ISBN 08-009-84.
- KOPŘIVA, P. *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví*. Kroměříž: Spirála, 1996. ISBN 80-901873-2-3.
- MANDELOVÁ, M. *Logické hádanky a jak je řešit*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-502-4.
- MELGOSA, J., POSSE, R. *Umění výchovy dítěte*. 1. vydání. Praha: Advent-Orion, 2003. ISBN 80-7172-613-3.
- MILLAROVÁ, S. *Psychologie hry*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1978. ISBN 11-039-78.
- MONATOVÁ, L. *Kapitoly z předškolní pedagogiky*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1980. ISBN 55-008-80.
- MONTESORI, M. *Objevování dítěte*. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 2001. ISBN 80-86-189-0-5.
- NELEŠOVSKÁ, A. *Jak se děti učí hrou*. 1. vydání. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0815-9.
- OPRAVILOVÁ, E., GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole: Kurikulum předškolní výchovy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3.
- SVOBODOVÁ, J., JŮVA, V. *Alternativní školy*. 2. doplněné vydání. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-19-2.
- ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-689-6.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., ŠIMANOVSKÁ B. *Hry pro posílení zdravé osobnosti*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-024-0.

SEZNAM PŘÍLOH

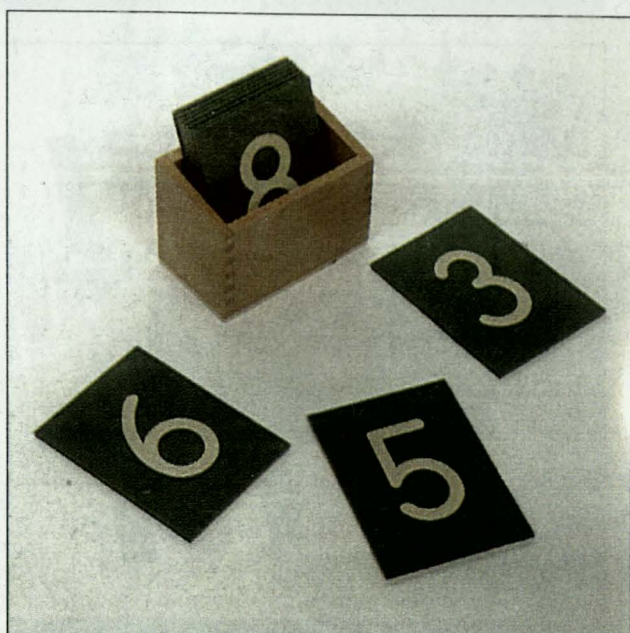
- Příloha č. 1 - Ukázky Montessori pomůcek pro matematický, smyslový a jazykový rozvoj
- Příloha č. 2 - Ukázka slovního hodnocení 3 dětí z Centra Kaňka v Táboře
- Příloha č. 3 - Ukázka tématických plánů Církevní mateřské školy v Č. Budějovicích
- Příloha č. 4 - Informace o Little Roomu a jeho možná podoba
- Příloha č. 5 - Nařízení vlády, kterým se stanoví grafická podoba označení hračky – CE
- Příloha č. 6 - Nařízení vlády, kterým se stanoví technické požadavky na hračky
- Příloha č. 7 - Fotky z výstavy paní Máčové + speciální pomůcky pro zrakově postižené
- Příloha č. 8 - Ukázka ankety (otázek rozhovoru) s dětmi
- Příloha č. 9 - Ukázka dotazníku pro rodiče
- Příloha č. 10 - Ukázka vyplněné ankety
- Příloha č. 11 - Ukázka vyplněného dotazníku
- Příloha č. 12 - Obrázky z MŠ na téma nejoblíbenější hračka

**Příloha č. 1 – Ukázky Montessori pomůcek pro matematický, smyslový a jazykový
rozvoj**

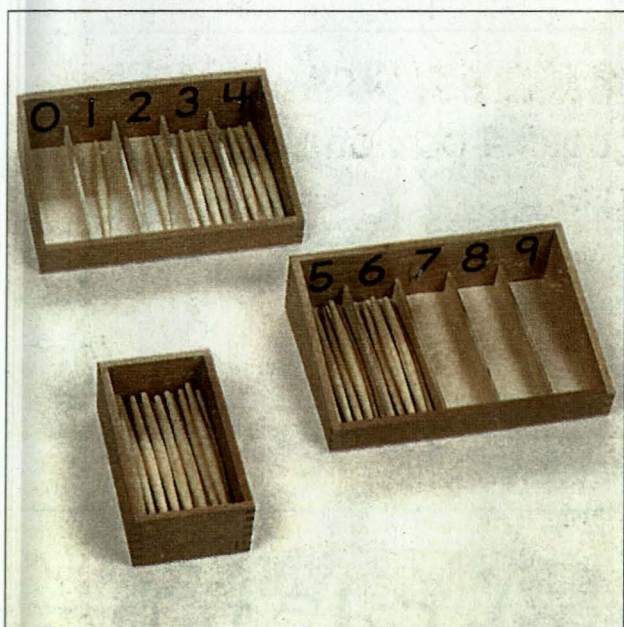
UKÁZKY POMŮCEK PRO MATEMATICKÝ ROZVOJ

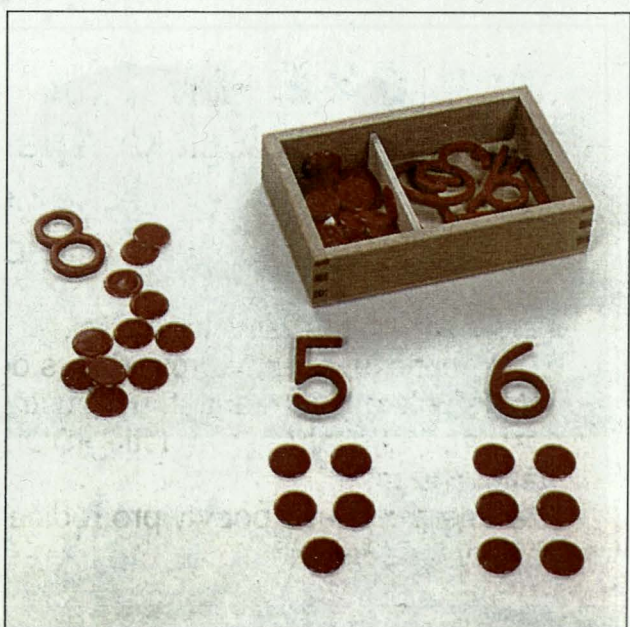
1/

2/

3/

4/

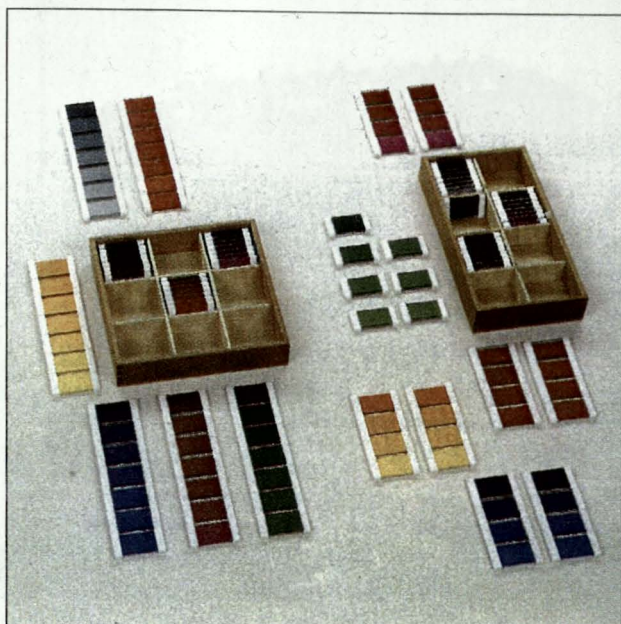
1/ Číselné tyče pro počítání od 1 do 10 a jejich symboly - číslovky 2/ Číslovky na písčovaném papíru pro pozdější nácvik jejich psaní 3/ Sada tyčinek a symbolů od 0 do 9 pro nácvik sčítání a odčítání: sada je dělena do dvou krabiček (0 až 4 a 5 až 9) - třetí krabička obsa-

huje náhradní tyčinky 4/ Sada červených plastových žetonů (55 kusů) a červených, ze dřeva vyrobených číslovek 1 až 10: dítě si pomocí pomůcky upevňuje své matematické dovednosti a představy; počtu žetonů přiřadí číslovku

UKÁZKY POMŮCEK PRO SMYSLOVÝ ROZVOJ

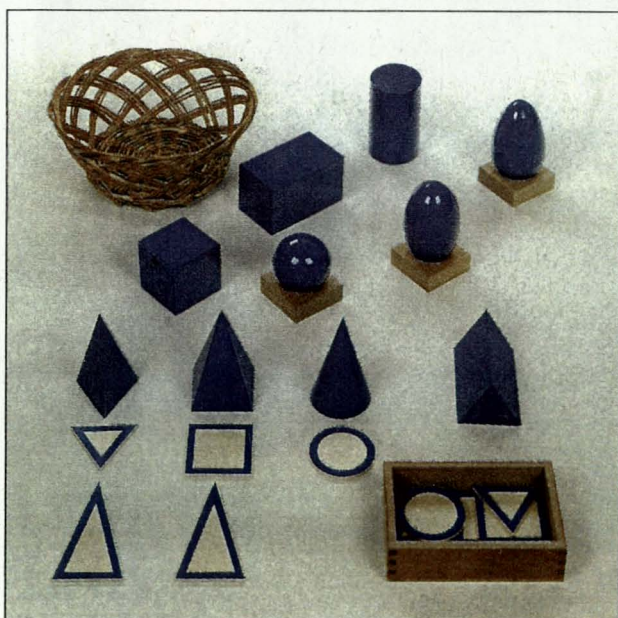
1/

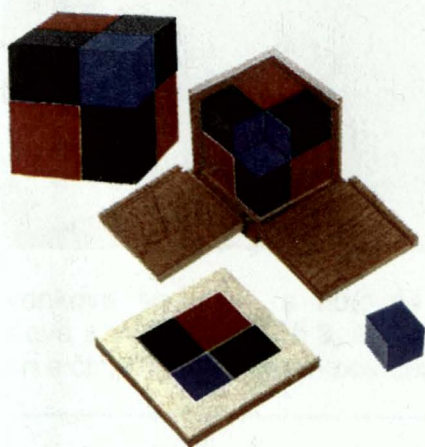
2/

3/

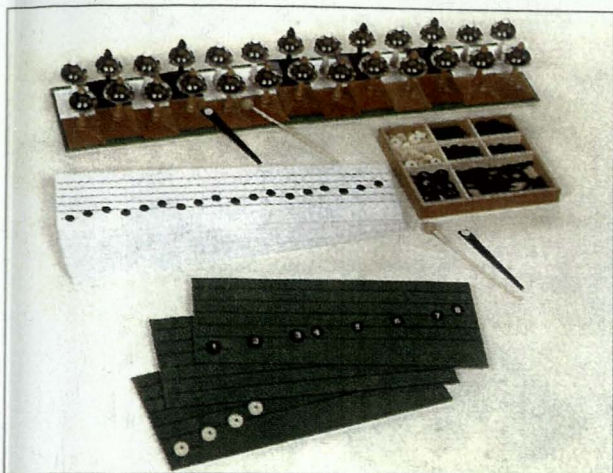
4/

5/

1/ Základní sada barevných destiček (červené, žluté, modré - vždy v páru) 2/ Rozšířená sada 22 barevných destiček ke kultivování barevného vnímání 3/ Sada trojúhelníků, kruhů a čtverců - základní geometrické tvary (barvy): dítě experimentuje s tvary i barvami 4/ Geometrická tělesa a jejich průměty (košík zvláštní těleso) 5/ Binomická kostka

UKÁZKY POMŮCEK PRO SMYSLOVÝ ROZVOJ

1/

2/

UKÁZKY POMŮCEK PRO JAZYKOVÝ ROZVOJ

3/

4/

5/ 6/

1/ Zvonná souprava s notovou osnovou
2/ Tónová a zvonná skříň
3, 4/ Nácvik psaní písmen a číslovek na drsném povrchu destiček

- uvolnění ruky, koordinace zraku, ruky
5/ Nácvik psaní do písku (v rámu)
6/ Skládačka z písmen

Příloha č. 2 – Ukázka slovního hodnocení třech dětí z Centra Kaňka v Táboře

Veronika, 8 let

Veronika je citlivá na jakoukoli změnu, mívá strach z neznámého. Umí vyjádřit svá přání a potřeby. Její výsledky práce jsou závislé na momentální náladě.

Čtení - úspěšně čte velká tiskací písmena – samohlásky a M L V T S J P B H K.

U výrazného čtení si uvědomuje a pojmenuje první hlásku ve slově, je schopna k písmenu přiřadit věc od stejného písmene. Dle svých možností zvládá čtení slabik, vzhledem k jejímu postižení je čtení obtížné a někdy hůře srozumitelné. Analýze a syntéze slov nerozumí, nechápe smysl. Píše písmena na PC. Ke čtení používáme maximum smyslových pomůcek a obrázků.

Psaní – probíhá vzhledem k handicapu na počítači s velkotlačítkovou klávesnicí. Návčik je zaměřen na koordinaci pohybů a orientaci na klávesnici. Daří se jí i práce s velkou myší.

Počty – umí číselnou řadu vzestupnou do 5ti, při čtení čísel si často plete 4 a 5, sčítá v oboru do 3 – pouze s pomocí pedagoga. Porovnává množství, umí používat kvantitativní pojmy – všechno x nic, hodně x málo, velký x malý... Poznává základní geometrické tvary plošné – umí je najít na obrázku. Chápe jednoduchou slovní úlohu. V prostoru umí manipulovat s předměty podle pokynů, rozeznává pojmy před, za, pod, nad... Rozlišuje správně barvy.

Věcné učení – zná souvislosti ze svého okolí, s pomocí vypráví podle obrázku, pozná předměty a činnosti, se kterými se setkává, zná jména ze své rodiny, pozná příbuzenské vztahy. Umí pojmenovat základní druhy zvířat a jejich mláďat. Chybí představivost a práce s abstrakty.

Smyslová výchova – dle dívčinych možností je kladen důraz na všechny psychické funkce a rozvoj smyslového vnímání je zařazován do všech předmětů. Ráda hraje nové hry a po získání důvěry ve známém prostředí je velmi snaživá i při nových činnostech.

Pracovní a výtvarná výchova – ráda pracuje s barvou, tiská houbičkou nebo korkem, snaží se hníst plastelínu, přebírá různé předměty. Ráda lepí a asistuje při střihání. Všechny tyto činnosti jí velmi baví a uspokojují.

Hudební výchova – ráda zpívá, je schopná návčiku jednoduchých písní a říkadel, velice si oblíbila hudební nástroje, se kterými může manipulovat. Oblíbila si rytmická cvičení a hru na tělo. Ráda se zúčastňuje pravidelné muzikoterapie, která jí přináší uspokojení.

Řečová výchova – u Veroniky je kladen největší důraz na dechová cvičení, artikulační cvičení a rozvoj motoriky mluvidel. Logopedická péče je zaměřena na rozvoj komunikačních schopností a dovedností s důrazem na gramaticky správně tvořené věty.

PATRIK, 9 let

Patrikovo pracovní tempo je velmi pomalé, musí být často připomínkami veden ke své práci. Výsledky jsou odvislé od jeho momentální nálady, od jeho zdravotního stavu a uspokojení všech jeho potřeb. Pokud ovšem sám chce, jeho výsledky jsou velmi dobré. Vzhledem k jeho deficitu v řeči, bývá stydlivý vůči cizím osobám. Některé jeho projevy jsou výrazně agresivní, hlavně vůči objektu jeho nespokojenosti, např. při zákazu nějaké činnosti. Pokud cítí sebemenší nedůslednost, dokáže jí využít ve svůj prospěch. Při získání jeho důvěry, bývá sdílný a otevřený. Často používá imaginární svět, který si stvořil, pro komunikaci s blízkými dospělými a nutí je, aby přistoupili na jeho hru.

Český jazyk – zná všechna písmena abecedy, umí číst velká i malá, píše hůlkovým písmem. Občas si plete b-d, j-l, r-d, někdy si není jistý písmeny s diakritikou. Čte dobře dvojslabičná slova s otevřenou slabikou a jednoslabičná slova se slabikou zavřenou, čtení je sice pomalé, ale baví ho. Grafický projev je u něho výrazně ovlivněn tvrdým úchopem tužky. S pomocí zvládá analýzu a syntézu jednoduchých slov, dopomoc pedagoga je nutná.

Matematika – umí vyjmenovat čísla za sebou do 100, zvládne správně číslo umístit na číselné řadě. Počítá dobře zatím do 20ti, sčítání je většinou bezchybné, při odčítání občas váhá. Umí dobře čísla rozkládat, pokud cítí, že mu bude číslo dělat problém, použije pomůcku. Poznává jednoduché geometrické tvary plošné i prostorové, plošné umí sám graficky znázornit. Orientuje se na ploše i v prostoru, zvládá kvantitativní pojmy i vztahy. Práce se stavebnicí je konstruktivní a tvořivá.

Prvouka – orientuje se v místě svého bydliště i okolí školy, zná základní druhy z oblasti flory i fauny, má slušné znalosti z přírody, je zvědavý. Dokáže odhadnout přímé souvislosti, používá logické myšlení.

Hudební výchova – dokáže si zapamatovat text písní, ale nerad je reprodukuje, oblíbil si jednoduché hudební nástroje, umí se rytmicky zapojit do zpěvu, k rytmice rád používá své tělo.

Rád se účastní muzikoterapie, která mu přináší uspokojení.

Výtvarná výchova a Pracovní činnosti – rád pracuje s různým materiálem, baví ho konstruktivní činnosti, plně využívá svoji fantazii, nelíbí se mu pracovat podle předem jasně zadaného úkolu. Velice precizně vystřihuje, dodržuje linii. Kresba je zmatečná, postavy mívají detailně vykreslené „nedůležité“ prvky, např. košile, ale

detaily důležité pro postavu, jako prsty, krk, bývají opomenuty. Líbí se mu práce s barvou, hlinou, při těchto činnostech bývá velice ochotný.

Tělesná výchova – jeho hrubá motorika je mírně narušena, pohyb není plynulý a uvolněný. Baví ho hry, rád zkouší cokoli nového. Velice si oblíbil plavání, na lyžařském kurzu úspěšně zvládl základy lyžování.

Petr, 9 let

Petrova práce a výsledky jsou závislé na momentální náladě a míře jeho soustředění. Pokud jsou uspokojeny jeho potřeby – jistota, bezpečí, klid a silná motivace, podává až nadprůměrné výsledky. V okamžiku ztráty pozornosti se nesoustředí, nevnímá zadání a úkoly plní chybně. Téměř všechny úkoly plní se stálou asistencí, ale za určitých podmínek (velká motivace, obava z nedokončených úkolů) je schopný chvíli pracovat sám (5 – 8 min.).

Český jazyk – zná všechna tiskací písmena abecedy, malá i velká, občas si plete b–d, h–n, občas si není jistý při psaní i čtení hlásek s diakritikou. Čte bezchybně dvojslabičná slova s otevřenou slabikou a jednoslabičná slova se slabikou zavřenou. Při analýze a syntéze slov potřebuje oporu pedagoga. Opis slov a diktát slabik je většinou bezchybný, při diktátu slov občas chybuje. Nácvik psacích písmen je zatím v počátcích.

Matematika – ovládá číselnou řadu do 10ti. Sčítá, odčítá a rozkládá čísla v oboru do 8, nejraději pracuje s nějakou pomůckou – korálky, kamínky. Daří se mu porovnávání čísel, používá správných pojmů. Poznává a umí graficky vyjádřit jednoduché geometrické tvary plošné, chápe kvantitativní vztahy i pojmy, ovládá orientaci na ploše i v prostoru. Řeší jednoduché slovní úlohy. Pokud nemá k matematickým operacím nad číslo 7 nějakou pomůcku, většinou počítá chybně.

Prvouka – jednotlivé tematické okruhy zvládá přiměřeně. Má znalosti ze živé přírody, orientuje se v čase, umí pojmenovat základní druhy z oblasti fauny a flory, orientuje se v místě svého bydliště i školy, je zvědavý.

Tělesná výchova – cvičení zvládá dle svých možností, jeho hrubá motorika není uvolněná a plynulá. Rád zkouší různé polohy těla. Má velký strach z vody, který pomalu odbourává.

Hudební výchova – zapojuje se do rytmických cvičení, je schopný si zapamatovat texty písní, úspěšně zvládá výuku hry na flétnu. S velkým nadšením se zapojuje do muzikoterapie, která mu přináší uspokojení.

Výtvarná výchova a Pracovní činnosti – rád pracuje s různým materiálem, baví ho lepit a pracovat s barvou. Stříhání je nepřesné, jeho grafický projev je poznamenaný silným tlakem na tužku. Rád a pěkně pracuje s plastelínou nebo podobným materiálem.

**Příloha č. 3 – Ukázka tématických plánů Církevní mateřské školy v Českých
Budějovicích**

Roční plán pro mladší děti

	TÉMATY PRO VÝCHOVNOU PRÁCI	NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA	MRAVNÍ VÝCHOVA
Září	Zážitky z prázdnin Naše školka a denní řád. Sklizeň ovoce a zeleniny. Co jíme a pijeme. Stěhovaví ptáci.	Učíme se správně formulovat prosbu a vyjádřit vděčnost. Jsem vděčný rodičům, prarodičům, sourozencům. Hledám si nové kamarády.	- projevy přátelství navzájem - učit se děkovat, chválit - pozdravit, rozloučit se - vážit si práce druhých
Říjen Listopad	Les. Život v lese. Lesní zvířata. Podzim v přírodě. Počasí na podzim.	Jsem vděčný Bohu. Za co mu mohu děkovat? Příprava na advent. Sv. Mikuláš.	- úcta ke všem lidem - každý má nějakou pěknou vlastnost - pomáháme si navzájem (půjčujeme si hračky, pomáháme si s oblékáním, společně prostíráme stůl, pomáháme s úklidem)
Prosinec Leden	Příprava na vánoce. Vánoční besídka. Zima v přírodě.	Očekáváme narození Božího Syna. Tři mudrci.	- výroba dárek pro rodiče - děláme druhým radost
Únor	Na celém světě není zima. Výlet do jiných krajů (zvířata, která žijí v ZOO, v Africe). Příprava na karneval.	Boží Syn žije mezi námi.	- sebeovládání - učit se ustoupit, respektovat pravidla, rozdělit se, půjčit hračku druhému
Březen Duben	Začínající jaro v přírodě. Rozdělení času. Příprava na velikonoce. Velikonoce. Jaro - domácí zvířata a jejich mláďata.	Učíme se rozlišovat, co je dobré a co je špatné. Boží Syn umírá za naše hříchy. Zmrtvýchvstání.	- sebezápor - poslušnost - výchova svědomí - učit se říkat "ne" vůči tomu, co je špatné
Květen	Naše rodina. Maminka - Svátek matek Náš dům. Tělo - zdraví - nemoc. Co si oblékáme..	Učíme se správnému vztahu k Panně Marii.	- vztah k mamince - výroba dárku pro maminku
Červen	Dopravní prostředky. Těšíme se na prázdniny	Bůh je s námi všude.	- chráníme si své zdraví i zdraví druhých - pečujeme o životní prostředí
Průběžně zařazovat příběhy ze "Sedmikraska".			

NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA		MRAVNÍ VÝCHOVA A PRAKTICKÉ ČINNOSTI	TÉMATY PRO VÝCHOVNOU PRÁCI
<p>Nejsme sami. Patříme k sobě.</p> <p>Bůh nás má rád, i my chceme mít rádi</p>	<p>Seznamujeme se Moje rodina Kdo mě má rád Bůh poslal na svět svého syna Ježíše Kříž - ZNAMENÍ Boží rodina Pán Ježíš je s námi v osobě kněze Boží děti napodobují Boží dobrotu</p> <p>Slavnost všech svatých Pán Ježíš nás ujistil, že mrtví vstanou</p>	<ul style="list-style-type: none"> - projevy přátelství navzájem - hledat co je krásné kolem nás, vážit si toho jako daru - učit se děkovat, chválit - vést k úctě k rodičům - pozdravit, rozloučit se - vážit si práce druhých - myslíme na druhé - úcta ke všem lidem - každý má nějakou pěknou vlastnost - sběr starého papíru a PET lahví - z výtěžku - pohlednice pro děti v Africe 	<ul style="list-style-type: none"> - lidé na zemi - lidská povolání - kde lidé žijí - moje rodina - moje mateřská škola - květiny, zvířata - podzim - ovoce, zelenina - barvy - dopravní značky - chování na ulici - ekologická výchova - jak můžeme pomoci ochránit přírodu
<p>Důvěřujeme Bohu</p> <p>Přijímáme - dáváme</p>	<p>Pán Ježíš přijde soudit všechny lidi Bůh slíbil Vykupitele Bůh si vyvolil Pannu Marii Maria Oslava svátku sv. Mikuláše Naším Vykupitelem je Pán Ježíš</p>	<ul style="list-style-type: none"> - příprava besídky pro rodiče - výroba dárek pro rodiče a osamělé lidi - trpělivost - očekávání - dělat druhým radost - návštěva starých a osamělých lidí - besídka pro rodiče 	<ul style="list-style-type: none"> - geometrické tvary - lidské vlastnosti, (starostlivost, pracovitost, laskavost, upravenost, píle, lenost, nepořádnost, ...) - maminka - zima - vánoce
<p>Pán Ježíš - opravdový člověk a Bůh. Kráľ světa</p> <p>Na čem Bohu záleží</p> <p>Snaha o dobro se nám vyplatí</p>	<p>Zjevení Páně Pán Ježíš ukazuje svou moc Utišení bouře Uzdravení slepého Ježíš hovoří se svým Otcem Modlíme se Postní doba Popeleční středa Velikonoce</p>	<ul style="list-style-type: none"> - sebezápor - učit se ovládat sebe - nemusím mít všechno - obět - poslušnost - odpuštění - sebeovládání - učit se ustoupit, respektovat pravidla, chování ve vůdčí roli, ... - rozlišování kladných a záporných lidských vlastností 	<ul style="list-style-type: none"> - rozvíjení početních dovedností určování - více, méně, stejně, přiřazování, třídění - Naše vlast - prezident, česká vlajka, ... - město - vesnice - vlastnosti hrdinů pohádek, aplikace na nás, dramatizace - orientace v prostoru, hledání cesty, labyrinty - jaro
<p>Dobro je silnější než zlo</p> <p>Ježíš na nás stále pamatuje a stará se o nás</p> <p>S Pánem Ježíšem se nikdy neztrátíme</p>	<p>Neděle Boží děti se mají navzájem rády Milosrdný Samaritán Ježíš odchází k svému Otcovi Letnice Maria Ježíš je s námi v Nejsvětější Svátosti Boží děti se stále radují</p>	<ul style="list-style-type: none"> - výchova svědomí (dělte se, půčujte, pečujte o věci druhých) - milosrdenství, pomoc, obětavost - Svátek matek - vztah k mamince, její význam - výroba dárek pro maminku - učit se říkat 'ne' vůči tomu, co je špatné 	<ul style="list-style-type: none"> - doprava, dopravní prostředky - Rozlišování pravé a levé strany - Souvislé vyjadřování - rozlišování hlásky na počátku a na konci slova - znovu - maminka (Svátek matek) - lidská postava - části lidského těla - zdraví - léto - prázdniny

Příloha č. 4 – Informace o Little Roomu a jeho možná podoba

Little Room.

Vynalezla paní Lilli Nielsen (1980)

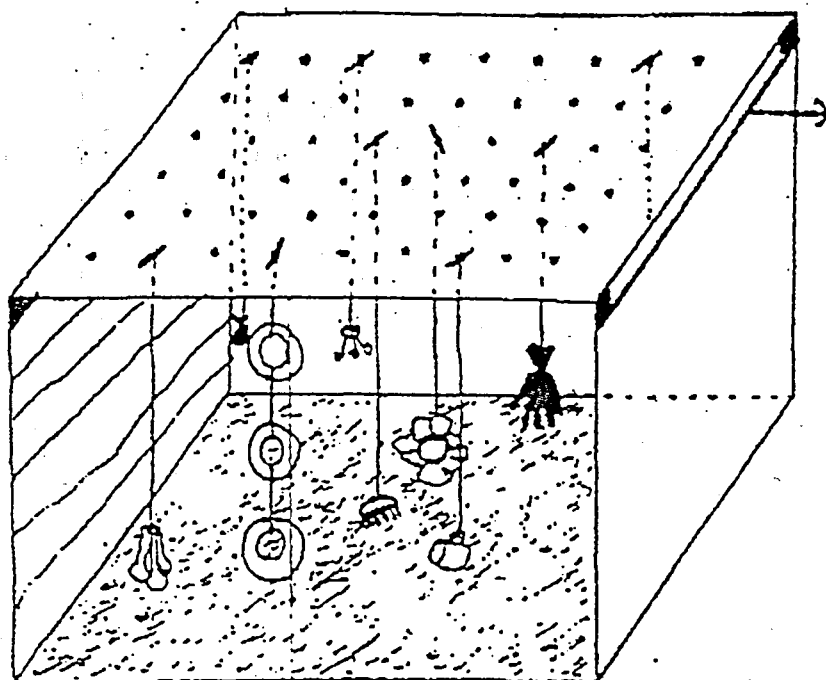
Hlavní nasazení k vybudování prostorové představivosti popřípadě prostorové zkušenosti.

Provedení jako model použitelný v leže anebo vsedě.

Rozměry:

Do věku 2 let: ca 60x60x40 cm

Od věku 2 let: přiměřeně větší = ca 15-20cm více (na rozpažení paží.)

větrání
kol dokola
1 cm

Vybavení prostoru a výběr předmětů následuje podle zájmů dítěte.

Tento Little Room-malá místnost se postaví přes ležící popř. sedící dítě.

Příklad:

Pravá stěna: černo-bíle pruhovaná (jednobarevný koberec s bílými lištami podélně nebo příčně-připevněnými suchým zipem).

Levá stěna: Zrcadlo - nebo hliníková folie.

Poklop: Plexisklo s navrtanými dírami, do nichž mohou být zavěšeny různé předměty.

Mohou to být předměty denní potřeby, ale také hračky. Výběr se řídí podle zájmů dítěte. Mělo

by se však použít materiálů odlišně působících na hmatové a sluchové receptory (Kůži, plastik, dřevo, kov a.t.d.)

A také zdroje zvuků rozličných frekvencí.

Přednosti:

Působení ozvěny (akustické poměry v místnosti)

Dítě provokujeme, aby aktivně tvořilo zvuky. Tyto zvuky mají zesílený výbivací charakter, protože je dítě silněji prožívá.

Vymezení zvuků zvenčí.

Seslabíme rušivé všední zvuky, jež dítě v určitých situacích činí nejistým. Dítě se tak lépe naučí rozeznávat které zvuky samo produkuje a není těm neočekávaným zvukům, které v okolí vznikají vydáno na pospas.

Změnění / zamezení interferencí (překřížení):

Překrývání se zvuků jež dítě samo tvoří, se zvuky s okolí budou decimovány. Doprovázející osoby nemají v Little Room v Boxu vytvářet žádné zvuky. Dítě nemá v Boxu býti oslovováno či jinak vyrušováno.

Neměnnost pravidel.

Vybavení předměty má být přiměřené požadavkům dítěte; což obsahuje že předměty nabídneme dítěti tak, aby na ně mohlo dosáhnout (tam kde se pohybují ruce dítěte). Toto pravidlo by nemělo v žádném případě doznat změny

Možné předměty:

- dva umělohmotné talíře, které vydávají zvuky, když na sebe narážejí
- kartáč
- gumová rukavice naplněná vodou nebo škrobovou moučkou
- svazek klíčů
- umělohmotný kelímek na pití
- malá umělohmotná lžička
- vyšivací rám s pergamenovým papírem
- svazek zvonků
- dřevěné chrastítko
- pytlík s vatou
- umělohmotné pískací zvířátko
- kousek kožešiny
- a t.d.

Všechny předměty visí na silné gumě.

LITTLE ROOM dle Lilli Nielsen

Příloha č. 5 – Náhled stádu, kterým se stanoví grafická podoba označení hračky –

CE

**Příloha č. 5 – Nařízení vlády, kterým se stanoví grafická podoba označení hračky –
CE.**

291

NAŘÍZENÍ VLÁDY

ze dne 3. července 2000,

kterým se stanoví grafická podoba označení CE

Vláda nařizuje podle § 22 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 71/2000 Sb., k provedení § 13 odst. 6 zákona:

(3) Jednotlivé části označení CE musí mít zásadně stejnou výšku, která nesmí být menší než 5 mm, pokud jiné nařízení vlády nestanoví jinak.

§ 1

(1) Grafická podoba označení CE je uvedena v příloze k tomuto nařízení.

(2) Pokud je označení CE zmenšeno nebo zvětšeno, musí být zachovány proporce dané mřížkou na obrázku.

§ 2

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení Protokolu k Evropské dohodě o posuzování shody a akceptaci průmyslových výrobků ve Sbírce mezinárodních smluv.

Předseda vlády:

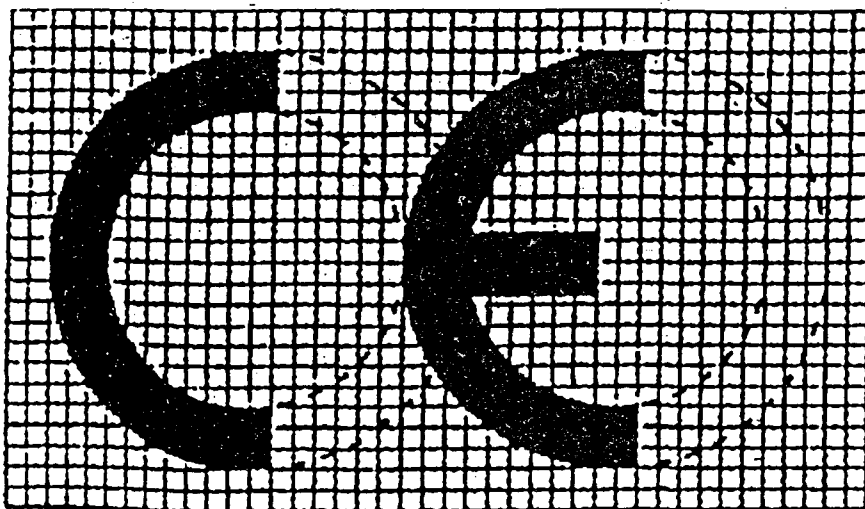
v z. JUDr. Rychetský v. r.

Ministr průmyslu a obchodu:

doc. Ing. Grégr v. r.

Příloha k nařízení vlády č. 291/2000 Sb.

Vzor grafické podoby označení CE

Poznámka: Vzor je vyobrazen na pomocné mřížce, která není součástí označení a slouží pro potřeby proporcionálního zvětšení nebo zmenšení.

Příloha č. 6 – Nařízení vlády, kterým se stanoví technické požadavky na hračky

19/2003

NAŘÍZENÍ VLÁDY
ze dne 9. prosince 2002,
kterým se stanoví technické požadavky na hračky

Vláda nařizuje podle § 22 zákona č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění zákona č. 71/2000 Sb. a zákona č. 205/2002 Sb., (dále jen "zákon") k provedení § 11 odst. 2, § 11a odst. 2 písm. c), § 12 odst. 1 a 3 a § 13 odst. 2 zákona:

§ 1

Základní ustanovení

(1) Tímto nařízením se v souladu s právem Evropských společenství /1/ stanoví technické požadavky na hračky.

(2) Pro účely tohoto nařízení se za hračku považuje jakýkoliv výrobek navržený nebo zjevně určený ke hraní dětem mladším 14 let. Za hračky se nepovažují výrobky uvedené v příloze č. 1 k tomuto nařízení.

(3) Stanovenými výrobky podle tohoto nařízení jsou ve smyslu § 12 odst. 1 písm. a) zákona hračky.

§ 2

Podmínky uvedení hraček na trh

(1) Hračky mohou být uvedeny na trh pouze tehdy, jestliže neohrožují bezpečnost nebo zdraví uživatelů nebo třetích osob při používání určeným způsobem nebo způsobem předvídatelným s ohledem na obvyklé chování dětí. Na trh nesmějí být uvedeny hračky, které nesplňují technické požadavky uvedené v příloze č. 2 k tomuto nařízení (dále jen "základní požadavky").

(2) Hračky musí vyhovovat bezpečnostním a zdravotním podmínkám podle tohoto nařízení ve stavu, v němž se uvádí na trh, a to s přihlédnutím k době předvídatelného a obvyklého používání.

(3) Základní požadavky se považují za splněné, pokud jsou hračky ve shodě s harmonizovanými českými technickými normami, popřípadě zahraničními technickými normami přejímajícími v členských státech Evropské unie harmonizované evropské normy (§ 4a zákona).

§ 3

Postupy posuzování shody

(1) U hračky, při jejíž výrobě výrobce použil technické normy podle § 2 odst. 3, výrobce nebo zplnomocněný zástupce potvrdí shodu hračky s těmito technickými normami tím, že před uvedením na trh opatří každou hračku označením CE podle § 5.

(2) U hračky, při jejíž výrobě výrobce nepoužil nebo použil jen částečně technické normy podle § 2 odst. 3, nebo pro kterou takové normy neexistují, výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce zajistí před uvedením na trh posouzení shody hračky postupem ES přezkoušení typu podle § 4 a opatří každou hračku označením CE podle § 5.

§ 4

ES přezkoušení typu

(1) ES přezkoušení typu je postup, kterým notifikovaná osoba /2/ zjišťuje a potvrzuje, že vzorek hračky splňuje základní požadavky.

(2) Žádost o ES přezkoušení typu podává notifikované osobě výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce a připojí k ní vzorek hračky. Žádost musí obsahovat

- popis hračky,
- identifikační údaje o výrobcí nebo zplnomocněném zástupci (u fyzické osoby jméno a příjmení a trvalý pobyt nebo místo podnikání, u právnické osoby název nebo obchodní firmu a její sídlo) a místo výroby hračky a
- údaje o výrobě a konstrukci hračky, která má být vyráběna.

(3) Notifikovaná osoba provede ES přezkoušení typu tím, že:

- přezkoumá a posoudí dokumenty dodané žadatelem,
- zkontroluje v souladu s § 2, zda hračka neohrozí bezpečnost nebo zdraví, a
- provede příslušná posouzení a zkoušky na vzorku hračky, s použitím technických norem podle § 2 odst. 3 v největším možném rozsahu, aby zjistila, zda typ hračky splňuje základní požadavky; pro tyto účely si může vyžádat další vzorky hračky.

(4) Pokud vzorek hračky splňuje základní požadavky, vydá notifikovaná osoba žadateli certifikát ES přezkoušení typu, který musí obsahovat závěry přezkoušení, všechny související okolnosti a musí být k němu přiloženy popisy a výkresy certifikované hračky.

(5) Notifikovaná osoba, která odmítne vydat certifikát ES přezkoušení typu, musí o této skutečnosti a o důvodech odmítnutí informovat Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví (dále jen "Úřad") a Komisi Evropských společenství (dále jen "Komise").

(6) Komise, příslušné notifikované osoby a orgány členských států Evropské unie mohou na požádání obdržet kopii certifikátu ES přezkoušení typu a na základě odůvodněné žádosti kopii technické dokumentace a protokolů o provedených posouzeních a zkouškách.

§ 5

Označení CE a jiné označování

(1) Označení CE, jehož grafická podoba je stanovena zvláštním právním předpisem, /3/ a dále identifikační údaje o výrobcí nebo zplnomocněném zástupci nebo dovozci do Evropského společenství musí být uvedeny viditelným, snadno čitelným a nesmazatelným způsobem buď na hračce, nebo na jejím obalu. U malých hraček a u hraček skládajících se z malých částí mohou být tyto údaje uvedeny stejným způsobem na obalu, na štítku nebo na prospektu. Údaje mohou být uvedeny ve zkratkách za předpokladu, že tyto zkratky umožní identifikaci výrobce, jeho zplnomocněného zástupce nebo dovozce do Evropského společenství. Jestliže těmito údaji není opatřena přímo hračka, musí být spotřebitel upozorněn na to, že je vhodné, aby je uchovával. Hračka nesmí být opatřena označením, které by mohlo kohokoliv uvádět v omyl, pokud jde o označení CE.

(2) Hračky, jejich obal nebo štítek může být opatřen jakýmkoli dalším označením, pokud tím nebude snížena viditelnost a čitelnost označení CE.

(3) Na hračkách, jejich obalu nebo návodu k použití se dále uvádějí upozornění na nebezpečí a bezpečnostní pravidla podle přílohy č. 3 k tomuto nařízení. Při uvádění hraček na trh se tato upozornění a informace podle odstavce 1 uvádějí v jazyce některého členského státu Evropské unie. Uvedení těchto údajů v dalších jazycích může být vyžadováno právními předpisy jednotlivých členských států Evropské unie. /4/

(4) Označení CE na hračce vyjadřuje, že výrobek splňuje technické požadavky stanovené ve všech právních předpisech, které se na něj vztahují a které toto označení stanovují nebo umožňují, a že byl při posouzení jeho shody dodržen stanovený postup. Jestliže však jeden nebo několik právních předpisů po přechodnou dobu připouští, aby výrobce zvolil, kterými ustanoveními se bude řídit, pak označení CE vyjadřuje shodu pouze s těmi právními předpisy nebo jejich ustanoveními, které výrobce použil. V tomto případě musí být v

dokumentaci, upozorněních nebo návodech, požadovaných dotyčnými právními předpisy a přiložených k příslušným výrobkům, nebo, není-li to možné, na jejich obalech, uvedeny údaje o odpovídajících právních předpisech Evropských společenství nebo jejich ustanoveních, které výrobce použil.

§ 6

Doklady o posouzení shody

(1) V případě postupu podle § 3 odst. 1 musí mít výrobce nebo zplnomocněný zástupce pro potřeby dozoru k dispozici tyto informace:

- a) popis způsobů, jimiž výrobce zajišťuje shodu výrobků s technickými normami podle § 2 odst. 3 (například využití zkušebního protokolu o zkoušce nebo souboru technické dokumentace), a v případě, že k potvrzení shody byl na žádost výrobce nebo zplnomocněného zástupce vydán ES certifikát typu notifikovanou osobou, rovněž tento certifikát, kopie dokumentů předložených notifikované osobě a popis způsobů, jimiž výrobce zajišťuje shodu s odzkoušeným vzorem,
- b) adresy místa výroby a skladování a
- c) podrobné informace týkající se konstrukce a výroby.

(2) V případě postupu podle § 3 odst. 2 musí mít výrobce nebo zplnomocněný zástupce pro potřeby dozoru k dispozici tyto informace:

- a) podrobný popis výroby,
- b) popis způsobů, jimiž výrobce zajišťuje shodu s certifikovaným typem (například využití zkušebního protokolu o zkoušce nebo souboru technické dokumentace),
- c) adresy míst výroby a skladování,
- d) kopie dokumentů, které výrobce předložil notifikované osobě podle § 4 odst. 2, a
- e) ES certifikát přezkoušení typu nebo jeho ověřenou kopii.

(3) V případě, že výrobce není usazen v některém členském státu Evropské unie ani neexistuje zplnomocněný zástupce, je za poskytnutí dokladů o posouzení shody podle odstavců 1 a 2 na vyžádání orgánu dozoru odpovědný ten, kdo uvádí výrobek na trh.

(4) V případě, že výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce nepředloží dokumenty podle odstavců 1 a 2, může orgán dozoru podle zvláštního právního předpisu /5/ požadovat, aby výrobce nebo jeho zplnomocněný zástupce ve stanovené lhůtě nechal provést zkoušku notifikovanou osobou k ověření shody hračky s technickými normami podle § 2 odst. 3 a základními požadavky.

§ 7

Oznámení o uložení ochranného opatření

V případě, že bylo pro hračku uloženo ochranné opatření podle zvláštního právního předpisu, /6/ uvede se v oznámení rozhodnutí o uložení ochranného opatření podle § 7 odst. 8 zákona, zda neshoda byla způsobena

- a) nesplněním základních požadavků, jestliže hračka nevyhovuje technickým normám podle § 2 odst. 3,
- b) nesprávným použitím technických norem podle § 2 odst. 3, nebo
- c) nedostatky technických norem podle § 2 odst. 3.

§ 8

Podmínky autorizace

(1) Při autorizaci právnických osob podle § 11 odst. 2 zákona se uplatňují podmínky uvedené v příloze č. 4 k tomuto nařízení.

(2) Autorizovaná osoba se postupem podle § 11 odst. 7 zákona stává notifikovanou osobou.

Ustanovení přechodná a závěrečná

§ 9

Osoby pověřené k činnostem při posuzování shody podle nařízení vlády č. 171/1997 Sb., ve znění nařízení vlády č. 292/2000 Sb. a nařízení vlády č. 121/2001 Sb., se považují za osoby pověřené k činnostem podle tohoto nařízení.

§ 10

Zrušuje se:

1. Nařízení vlády č. 171/1997 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na hračky.
2. Nařízení vlády č. 292/2000 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 171/1997 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na hračky.
3. Nařízení vlády č. 121/2001 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 171/1997 Sb., kterým se stanoví technické požadavky na hračky, ve znění nařízení vlády č. 292/2000 Sb.

§ 11
Účinnost

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vstupu smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii v platnost.

Předseda vlády:
PhDr. Špidla v. r.

Ministr průmyslu a obchodu:
Ing. Rusnok v. r.

***** Příloha č. 1 k nařízení vlády č. 19/2003 Sb. *****

VÝROBKY, KTERÉ SE PRO ÚČELY TOHOTO NAŘÍZENÍ NEPOVAŽUJÍ ZA
HRAČKY

1. Vánoční ozdoby.
2. Modely originálních výrobků, vyrobené ve zmenšeném měřítku a určené pro dospělé sběratele.
3. Náčiní určené k hromadnému používání na hřištích.
4. Sportovní potřeby.
5. Vybavení pro vodní sporty pro použití v hluboké vodě.
6. Folklorní a dekorativní panenky a ostatní podobné výrobky pro dospělé sběratele.
7. "Profesionální" hračky instalované na veřejně přístupných místech (nákupní střediska, nádraží a podobně).
8. Skládačky (puzzle) sestávající z více než 500 částí nebo bez obrázku, určené pro specialisty.
9. Vzduchové pušky a vzduchové pistole.
10. Ohňostrojné výrobky včetně kapslí /7/.
11. Praky a katapulty.
12. Soupravy šipek s kovovými hroty.
13. Elektrické trouby, žehličky a ostatní funkční výrobky pracující se jmenovitým napětím vyšším než 24 V.
14. Výrobky s topnými články určené k didaktickým účelům pod dohledem dospělých.
15. Vozidla se spalovacími motory.
16. Hračky na principu parního stroje.
17. Jízdní kola určená pro sport nebo cestování na veřejných komunikacích.
18. Videohry se jmenovitým napětím vyšším než 24 V, určené k připojení k

- televizním přijímačům.
- 19. Dětská šidítka.
- 20. Věrné napodobeniny skutečných střelných zbraní.
- 21. Módní dětská bižuterie.

7) S výjimkou kapslí speciálně určených k použití u hraček, aniž jsou dotčeny přísnější předpisy, které již existují v některých státech Evropské unie.

***** Příloha č. 2 k nařízení vlády č. 19/2003 Sb. *****

ZÁKLADNÍ POŽADAVKY NA BEZPEČNOST HRAČEK

I. VŠEOBECNÉ ZÁSADY

1. V souladu s požadavky § 2 musí být zajištěna ochrana uživatelů hraček a třetích osob před ohrožením zdraví a před nebezpečím úrazu za předpokladu, že hračky jsou používány určeným způsobem nebo způsobem předvídatelným s ohledem na obvyklé chování dětí. Jedná se o rizika, která
 - a) souvisí s návrhem, konstrukcí nebo chemickým složením hračky,
 - b) vyplývají z použití hračky a nemohou být zcela vyloučena úpravou její konstrukce a chemického složení, aniž by se tím změnila její funkce nebo odstranily její základní vlastnosti.
2. Stupeň nebezpečí při používání hračky musí být přiměřený schopnostem uživatele a případného dohledu. To platí zejména pro hračky, které jsou svou funkcí, rozměry a charakteristikami určené pro děti mladší 36 měsíců. K zachování této zásady musí být určen minimální věk uživatelů hračky nebo musí být v případě potřeby uvedeno, že hračka smí být používána pouze pod dohledem dospělých.
3. Štítky na hračkách nebo na jejich obalech a návody k použití k nim připojené musí plně a účinně upozorňovat uživatele nebo jejich dohled na nebezpečí, která z jejich použití vyplývají, a na způsoby, jak se těchto nebezpečí vyvarovat.
Návody k použití musí být uvedeny v jazyce některého členského státu Evropské unie.

II. ZVLÁŠTNÍ NEBEZPEČÍ

- I. Fyzikální a mechanické vlastnosti
 - a) Hračky a jejich součásti a u přípevnitelných hraček jejich ukotvení musí mít požadovanou mechanickou pevnost, popřípadě požadovanou odolnost, aby při použití odolaly namáhání a po případném zlomení nebo zdeformování nemohly přivodit poranění nebo úraz.
 - b) Přístupné rohy, hrany, šňůry, kabely a upevňovací prvky hračky musí mít takový tvar a musí být vyrobeny takovým způsobem, aby při styku s nimi bylo nebezpečí úrazu co možno nejmenší.
 - c) Hračky musí být konstruovány a vyrobeny tak, aby nebezpečí úrazu vlivem pohybu jejich částí bylo co možno nejmenší.
 - d) Hračky a jejich části a všechny oddělitelné součásti hraček jednoznačně určených pro děti mladší 36 měsíců musí mít takové rozměry, aby nemohly být spolknuty nebo vdechnuty.
 - e) Hračky, jejich součásti a obal, ve kterém jsou hračky a jejich součásti zabaleny pro maloobchod, musí být upraveny tak, aby bylo vyloučeno jakékoliv nebezpečí uškrcení nebo udušení.
 - f) Hračky, které jsou určeny k použití v mělké vodě a jsou vhodné k tomu, aby dítě nesly na vodě nebo udržely nad vodou, musí být konstruovány a vyrobeny tak, aby riziko ztráty této schopnosti plout a poskytnout dítěti oporu bylo při doporučeném způsobu použití co možno nejmenší.
 - g) Hračky, do kterých je možno vstoupit, a kde tak vzniká pro vstupujícího vnitřní uzavřený prostor, musí mít východ, který je možno i zevnitř snadno otevřít.

- h) Hračky, které uživatelům dodávají pohyblivost, musí být podle možnosti opatřeny brzdným zařízením přizpůsobeným typu hračky a přiměřeným její pohybové energii. Toto zařízení musí být takové, aby je mohl uživatel ovládat lehce a bez nebezpečí pádu nebo jiných úrazů uživatele nebo třetí osoby.
- i) Tvar, konstrukce projektilů a kinetická energie, kterou tyto projektily mohou vyvinout při výstřelu z hračky, musí být takové, aby s ohledem na druh hračky nevzniklo neúnosně vysoké nebezpečí úrazu uživatele nebo třetí osoby.
- j) Hračky, které obsahují topné články, musí být vyrobeny tak, aby
- nejvyšší teplota, které dosahují všechny přístupné vnější plochy, nezpůsobila při dotyku popálení,
 - kapaliny, páry a plyny v hračce dosahovaly pouze tak vysokých teplot nebo tlaků, které by při úniku, pokud je tento únik pro řádné fungování hračky nevyhnutelný, nemohly vést k popálení, opaření nebo vyvolat nebezpečí jiného úrazu.

2. Hořlavost

- a) Hračky se nesmějí stát v okolí dítěte nebezpečným hořlavým prvkem. Musí být vyrobeny z materiálů, které
- při přímém působení plamene nebo jiskry nebo jiného zdroje zapálení nesmějí hořet, nebo
 - jsou těžko zapalitelné (přerušení hoření po oddálení plamene), nebo
 - po zapálení hoří pomalu a umožňují pouze pomalé šíření plamene, nebo
 - bez ohledu na chemické složení hračky zpomalují proces hoření.
- Tyto hořlavé látky nesmějí vyvolávat nebezpečí zapálení pro jiné látky použité v hračce.
- b) Hračky, které vzhledem k vlastnostem nepostradatelným pro její použití obsahují nebezpečné látky nebo přípravky ve smyslu zvláštního právního předpisu /8/, /9/ zejména materiály a vybavení pro chemické pokusy, modelářství, modelování z plastu nebo keramiky, smaltování, fotografické práce nebo podobné činnosti, nesmějí obsahovat žádné látky nebo přípravky, které by se mohly stát hořlavými po úniku těkavých nebo hořlavých složek.
- c) Hračky nesmějí při použití podle § 2 odst. 1 vytvářet nebezpečí výbuchu nebo obsahovat výbušné prvky nebo látky. Toto ustanovení se nevztahuje na kapsle (roznětky) pro hračky, uvedené v příloze č. 1. k tomuto nařízení, bod 10 a v odpovídající poznámce pod čarou.
- d) Hračky, zejména chemické hry a hračky, nesmějí obsahovat látky nebo přípravky:
- které mohou po smíchání explodovat v důsledku:
 - chemických reakcí nebo zahřátí,
 - smíchání s oxidačními látkami,
 - které obsahují těkavé a ve vzduchu vznětlivé sloučeniny, které by mohly vytvořit hořlavou nebo výbušnou směs par se vzduchem.

3. Chemické vlastnosti

- a) Hračky musí být konstruovány a vyrobeny tak, aby při použití podle § 2 odst. 1 nepředstavovaly nebezpečí pro zdraví, popř. nemohly vytvářet nebezpečí úrazu vlivem požití, při spolknutí, vdechnutí nebo při styku s pokožkou, se sliznicemi nebo při vniknutí do očí.
- Hračky musí být v každém případě v souladu s příslušnými právními předpisy pro určité skupiny výrobků, nebo předpisy týkajícími se zákazu, omezeného použití nebo označování určitých nebezpečných látek a přípravků.
- b) Zejména z důvodu ochrany zdraví dětí při hraní s hračkou nesmí celková biologická dostupnost dále uvedených látek za den přesáhnout následující hodnoty:
- nebo jiné hodnoty, pokud je na základě vědeckých poznatků pro tyto nebo jiné látky stanoví právní předpis Evropských společenství.
- Biologickou dostupnost těchto látek vyjadřuje jejich rozpustný extrakt, který má toxikologickou významnost.
- c) Hračky nesmějí obsahovat nebezpečné látky nebo přípravky ve smyslu zvláštního právního předpisu /8/, /9/ v množství, které by mohlo poškodit zdraví hrajících si dětí. V každém případě je přísně zakázáno přidávat k

hračce nebezpečné látky nebo přípravky, jestliže by měly být používány jako takové při hře s hračkou.

Pokud je však určitý omezený počet látek nebo přípravků nezbytný pro funkci některých hraček, jako je tomu zejména u materiálů a vybavení pro chemické pokusy, modelářství, modelování z plastu nebo z keramiky, smaltování, fotografování a podobných činností, je toto množství přípustné jen tehdy, pokud nepřekročí maximální hodnotu koncentrace definovanou pro každou nebezpečnou látku nebo přípravek v technických normách podle § 2 odst. 3 za předpokladu, že tyto látky a přípravky odpovídají klasifikačním pravidlům podle zvláštního právního předpisu /8/, pokud jde o označování, aniž je dotčen bod 4 přílohy č. 3 k tomuto nařízení.

4. Elektrické vlastnosti

- a) Elektrické hračky nesmějí být napájeny elektrickým proudem o jmenovitém napětí vyšším než 24 V a žádná část hračky nesmí tuto hodnotu přesáhnout.
- b) Části hraček, které jsou nebo mohou být v kontaktu se zdrojem elektrického proudu, který může způsobit úraz, např. elektrické šňůry a ostatní vodiče, jimiž se do těchto součástí proud přivádí, musí být dobře izolované a mechanicky chráněné, aby se předešlo tomuto nebezpečí.
- c) Elektrické hračky musí být navrženy a konstruovány tak, aby při dosažení maximální teploty každého přístupného povrchu nemohla tato teplota při dotyku způsobit popáleniny.

5. Hygiena

Hračky musí být konstruovány a vyrobeny tak, aby splňovaly požadavky na hygienu a čistotu v zájmu zabránění nebezpečí infekce, onemocnění a znečištění.

6. Radioaktivita

Hračky nesmějí obsahovat radioaktivní prvky nebo radioaktivní látky v dávkách, které by mohly škodit dětskému zdraví. Není dovoleno záměrné přidávání radioaktivních látek při výrobě hraček.

- 8) Zákon č. 157/1998 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 9) Nařízení vlády České republiky č. 25/1999 Sb., kterým se stanoví postup hodnocení nebezpečnosti chemických látek a chemických přípravků, způsob jejich klasifikace a označování a vydává Seznam dosud klasifikovaných nebezpečných chemických látek, ve znění nařízení vlády č. 258/2001 Sb.

***** Příloha č. 3 k nařízení vlády č. 19/2003 Sb. *****

UPOZORNĚNÍ A BEZPEČNOSTNÍ PRAVIDLA PŘI POUŽÍVÁNÍ HRAČEK

Hračky musí být opatřeny dobře čitelným upozorněním, aby se snížila rizika spojená s jejich používáním tak, jak je uvedeno v základních požadavcích, a to konkrétně:

1. Hračky, které nejsou určeny pro děti mladší 36 měsíců

Hračky, které by mohly být nebezpečné pro děti mladší 36 měsíců, musí být opatřeny upozorněním, například: "Nevhodné pro děti mladší 36 měsíců" nebo "Nevhodné pro děti mladší tří let", spolu se stručnou informací o druhu nebezpečí, které toto omezení vyžaduje. Tato informace může být rovněž uvedena v návodu k použití.

Toto ustanovení se nevztahuje na hračky, které jsou pro svou funkci, rozměry, charakteristiky, vlastnosti nebo z jiných závažných důvodů zjevně nevhodné pro děti mladší 36 měsíců.

2. Skluzavky, zavěšené houpačky a kruhy, hrazdy, lana a podobné hračky upevněné na příčné nosníky

K těmto hračkám musí být připojen návod k použití se zdůrazněním potřeby pravidelné kontroly a údržby hlavních dílů (závěsy, upevňovací prvky,

ukotvení a podobně) a s upozorněním, že se hračka může zřítit nebo převrátit, pokud se tyto kontroly neprovádějí.

Návod musí rovněž obsahovat pokyny ke správnému sestavení hračky s upozorněním na díly, jejichž nesprávné sestavení může způsobit ohrožení.

3. Funkční hračky

Funkční hračky nebo jejich obaly musí být opatřeny označením "Upozornění: Používat pouze pod dohledem dospělých".

Kromě toho musí být k těmto hračkám připojen návod obsahující pokyny k použití a bezpečnostní pravidla, která má uživatel dodržovat, s upozorněním, že nedodržení těchto pravidel může uživatele vystavit konkrétně uvedenému nebezpečí, které je obvykle spojeno s používáním přístroje nebo výrobku, jehož je hračka zmenšeným modelem nebo napodobeninou. Uvede se rovněž, že hračka má být uložena mimo dosah velmi malých dětí.

"Funkčními hračkami" se rozumějí hračky, které se používají stejným způsobem jako přístroje nebo zařízení určené pro dospělé a jsou často jejich zmenšeným modelem.

4. Hračky, které obsahují nebezpečné látky nebo přípravky. Chemické hračky

a) Aniž je dotčeno použití ustanovení zvláštních právních předpisů týkajících se třídění, balení a označování nebezpečných látek nebo přípravků, musí být v návodech k použití hraček obsahujících nebezpečné látky nebo přípravky stručně a ve formě přizpůsobené typu hračky uvedena upozornění na jejich nebezpečný charakter a bezpečnostní pravidla, která musí uživatel dodržovat, aby byla vyloučena nebezpečí s nimi spojená. Musí být rovněž doporučena první pomoc, kterou je třeba poskytnout v případě vážného úrazu, k němuž může při použití hračky dojít. Musí být také uvedeno, že hračky musí být uloženy mimo dosah velmi malých dětí.

b) Kromě pokynů podle písmene a) musí být obal chemické hračky opatřen následujícím označením:

"Upozornění: Pouze pro děti starší xx let (o věku rozhoduje výrobce). K použití pouze pod dohledem dospělých".

Za chemické hračky se považují zejména: chemické soupravy, plastové zalévací soupravy, miniaturní keramické dílny, smaltovací nebo fotografické a podobné hračky.

5. Brusle a skateboardy pro děti

Jestliže jsou tyto výrobky nabízeny k prodeji jako hračky, musí být opatřeny tímto označením:

"Upozornění: Je třeba používat ochranné prostředky".

Kromě toho musí návody k použití obsahovat upozornění, že hračka vyžaduje velkou zručnost, a proto se musí používat opatrně, aby se tak předešlo pádům nebo nárazům způsobujícím zranění uživatele a třetích osob. Musí být rovněž uvedeny údaje o doporučených ochranných prostředcích (přilby, rukavice, chrániče kolen, chrániče loktů a podobně).

6. Hračky určené k používání ve vodě

Hračky určené k používání ve vodě, definované v příloze č. 2 k tomuto nařízení, oddílu II, bodu 1 písm. f) musí být opatřeny upozorněním ve smyslu následujícího textu:

"Upozornění: Používat pouze ve vodě takové hloubky, kde dítě stačí, a pouze pod dohledem".

***** Příloha č. 4 k nařízení vlády č. 19/2003 Sb. *****

PODMÍNKY AUTORIZACE

Podmínkami autorizace podle § 11 odst. 2 zákona jsou

1. Potřebné personální zajištění a nezbytné prostředky a vybavení.
2. Odborná způsobilost a profesionální bezúhonnost zaměstnanců.
3. Nezávislost zaměstnanců a technických pracovníků, kteří provádějí zkoušky,

připravují zprávy, vydávají certifikáty a provádějí ověřování podle tohoto nařízení, vůči všem organizacím, skupinám nebo osobám přímo nebo nepřímo zainteresovaným na dotyčném výrobku.

4. Zachovám mlčenlivosti zaměstnanců (§ 20a zákona).

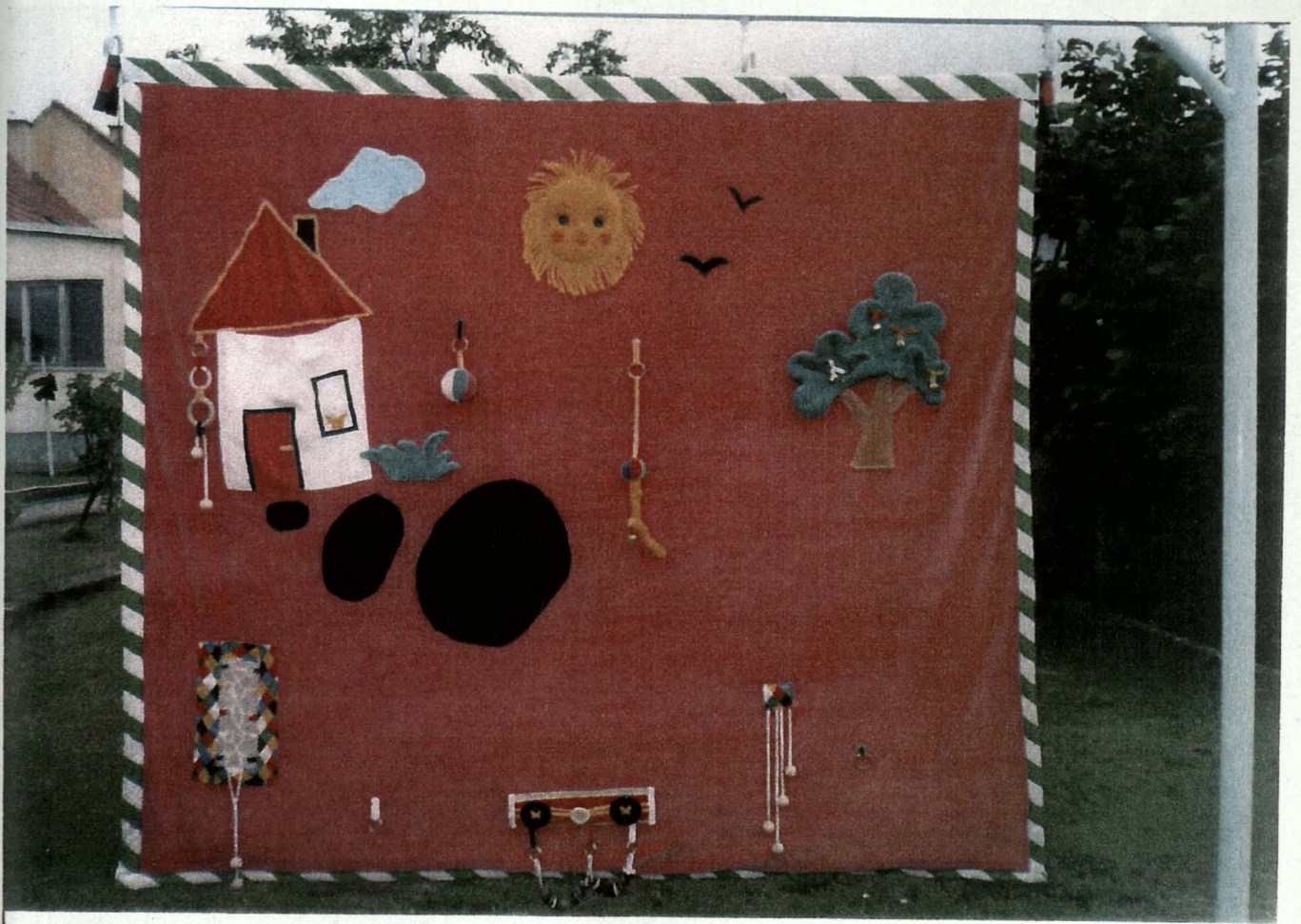
5. Pojištění odpovědnosti za škodu (§ 11 odst. 3 zákona).

Dodržení podmínek uvedených v bodech 1 a 2 pravidelně kontroluje Úřad (§ 11 odst. 4 zákona).

**Příloha č. 7 – Fotky z výstavy paní Máčové + speciální pomůcky pro zrakově
postížené**

Příloha č. 8 – Ukázka ankety (otázek rozhovoru) s dětmi

Pohlaví:

Věk:

Třída:

1. Jaká je Tvoje nejoblíbenější hračka?

a) stavebnice

b) panenka

c) autíčka

d) počítač

e) jiné:.....

2. Hraješ si rád(a)?

a) ano

b) ne

3. Máš doma svůj koutek na hraní?

a) ano

b) ne

c) ano, společný se sourozencem

4. Jak často si s Tebou rodiče hrají?

a) každý den

b) 2-3x týdně

c) o víkendu

5. S kým si hraješ častěji?

a) s chlapci

b) s děvčaty

c) je mi to jedno

6. Jakou hračku (popř. hračky) by sis ještě přál(a) dostat?

.....
.....
.....
.....

Chtěl(a) bys mi ještě něco o svých hračkách nebo hrách říci?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Vážená dotazovaná, vážený dotazovaný,

jmenuji se Olga Jakešová a jsem studentkou Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, oboru Pedagog volného času. Ve své diplomové práci se zabývám herními činnostmi a hračkami dětí, ráda bych proto zjistila jak a s čím si Vaše dítě hraje. Tento dotazník je zcela anonymní a pomůže mi rozšířit teoretické poznatky mé diplomové práce. Prosím Vás tímto o vyplnění níže uvedených otázek. U otázek nabízejících více možností, zatrhněte 1 možnost.

Za ochotnou spolupráci Vám tímto děkuji.

Olga Jakešová

Pohlaví Vašeho dítěte:

1. S čím si Vaše dítě hraje nejraději?

- a) stavebnice
- b) panenka
- c) autíčka
- d) počítač
- e) jiné (prosím vypište):.....

2. Hraje si Vaše dítě rádo?

- a) ano
- b) ne

3. Má Vaše dítě svůj koutek na hraní?

- a) ano
- b) ne
- c) ano, společný se sourozenci

4. Jak často si hrajete se svým dítětem?

- a) každý den
- b) 2-3x týdně
- c) o víkendu

5. S kým si nejčastěji hraje Vaše dítě?

- a) s chlapci
- b) s děvčaty
- c) je mu to jedno

6. Jakou hračku (hračky) Vaše dítě ještě touží dostat?

.....

.....

.....

Příloha č. 10 – Ukázka vyplněné ankety

1. Jméno:

2. Adresa:

3. Telefon:

4. E-mail:

5. Povolání:

6. Město:

7. Státní občanství:

8. Věk:

9. Pracovní zařazení:

10. Rodinný stav:

11. Vzdělání:

12. Jak dlouho žijete v ČR:

13. Jak dlouho žijete v městě:

14. Jak dlouho žijete v ulici:

15. Jak dlouho žijete v domě:

16. Jak dlouho žijete v bytě:

17. Jak dlouho žijete v ulici:

18. Jak dlouho žijete v domě:

19. Jak dlouho žijete v bytě:

20. Jak dlouho žijete v ulici:

21. Jak dlouho žijete v domě:

22. Jak dlouho žijete v bytě:

23. Jak dlouho žijete v ulici:

24. Jak dlouho žijete v domě:

25. Jak dlouho žijete v bytě:

26. Jak dlouho žijete v ulici:

27. Jak dlouho žijete v domě:

28. Jak dlouho žijete v bytě:

29. Jak dlouho žijete v ulici:

Pohlaví: **DEVČE**

Věk: **8**

Třída: **2. B.**

1. Jaká je Tvoje nejoblíbenější hračka?

a) stavebnice

b) panenka

c) autíčka

počítač

e) jiné:.....

2. Hraješ si rád(a)?

ano

b) ne

3. Máš doma svůj koutek na hraní?

ano

b) ne

c) ano, společný se sourozencem

4. Jak často si s Tebou rodiče hrají?

a) každý den

b) 2-3x týdně

o víkendu

5. S kým si hraješ častěji?

a) s chlapci

b) s děvčaty

je mi to jedno

6. Jakou hračku (popř. hračky) by sis ještě přál(a) dostat?

lamenku

Chtěl(a) bys mi ještě něco o svých hračkách nebo hrách říci?

chtěla bych, aby si se mnou rodiče víc hráli

Příloha č. 11 – Ukázka vyplněného dotazníku

1. Jméno a příjmení: J. Novák
2. Adresa: Praha, Na Příkopě 123
3. Telefon: 222 222 222
4. E-mail: j.novak@seznam.cz
5. Datum narození: 15. 03. 1980
6. Povolání: Učitel
7. Délka praxe: 10 let
8. Měsíční výdělěk: 25 000 Kč
9. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
10. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
11. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
12. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
13. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
14. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
15. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
16. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
17. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
18. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
19. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
20. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
21. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
22. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
23. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
24. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
25. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
26. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
27. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
28. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
29. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
30. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
31. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
32. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
33. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
34. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
35. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
36. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
37. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
38. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
39. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
40. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
41. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
42. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
43. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
44. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
45. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
46. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
47. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
48. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
49. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
50. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
51. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
52. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
53. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
54. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
55. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
56. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
57. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
58. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
59. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
60. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
61. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
62. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
63. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
64. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
65. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
66. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
67. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
68. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
69. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
70. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
71. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
72. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
73. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
74. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
75. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
76. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
77. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
78. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
79. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
80. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
81. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
82. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
83. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
84. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
85. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
86. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
87. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
88. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
89. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
90. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
91. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
92. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
93. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
94. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
95. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
96. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
97. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
98. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
99. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000
100. Měsíční výdělěk v Kč: 25 000

Vážená dotazovaná, vážený dotazovaný,

jmenuji se Olga Jakešová a jsem studentkou Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, oboru Pedagog volného času. Ve své diplomové práci se zabývám herními činnostmi a hračkami dětí, ráda bych proto zjistila jak a s čím si Vaše dítě hraje. Tento dotazník je zcela anonymní a pomůže mi rozšířit teoretické poznatky mé diplomové práce. Prosím Vás tímto o vyplnění níže uvedených otázek. U otázek nabízejících více možností, zatrhněte 1 možnost.

Za ochotnou spolupráci Vám tímto děkuji.

Olga Jakešová

Pohlaví Vašeho dítěte: *Chlapec*

1. S čím si Vaše dítě hraje nejraději?

a) stavebnice

b) panenka

c) autíčka

d) počítač

e) jiné (prosím vypište):.....

2. Hraje si Vaše dítě rádo?

a) ano

b) ne

3. Má Vaše dítě svůj koutek na hraní?

a) ano

b) ne

c) ano, společný se sourozenci

Tyto otázky samozřejmě nepostihují celou problematiku herních činností a hraček v životě Vašich dětí. Proto přikládám tento volný list pro Vaše názory, postřehy, připomínky, které byste mi rádi sdělili.

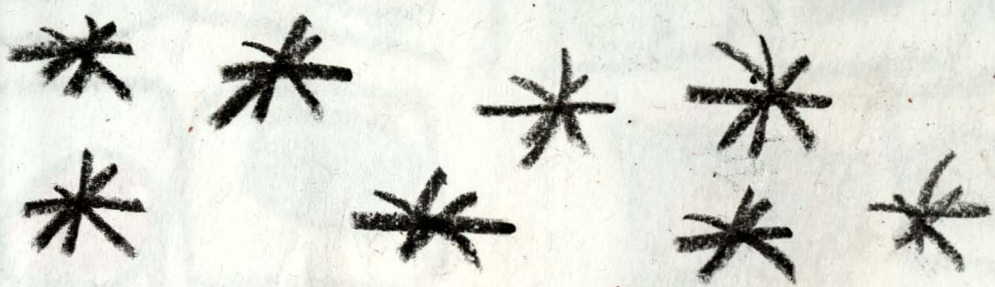
Velmi mi pomohou mi při vyhodnocování dotazníku a budu ráda za každý Váš byť i nepatrný postřeh. Ještě jednou děkuji spolupráci a ochotu.

Olga Jakešová

Dítě by si mělo hrát s hračkami odpovídajícími jeho věku. Ne má každou hračku na kterou si může mu mami bezpochybně koupit. Protože důležitostí jsou také, že poté co dítě dostane novou hračku, ta se musí se jím uchová a měla pokojně zůstat být spíše sdílným. Děťátko tedy, který dítě je komu si bude s ním, hrát si a kvetlou, různé problémy a řešení.

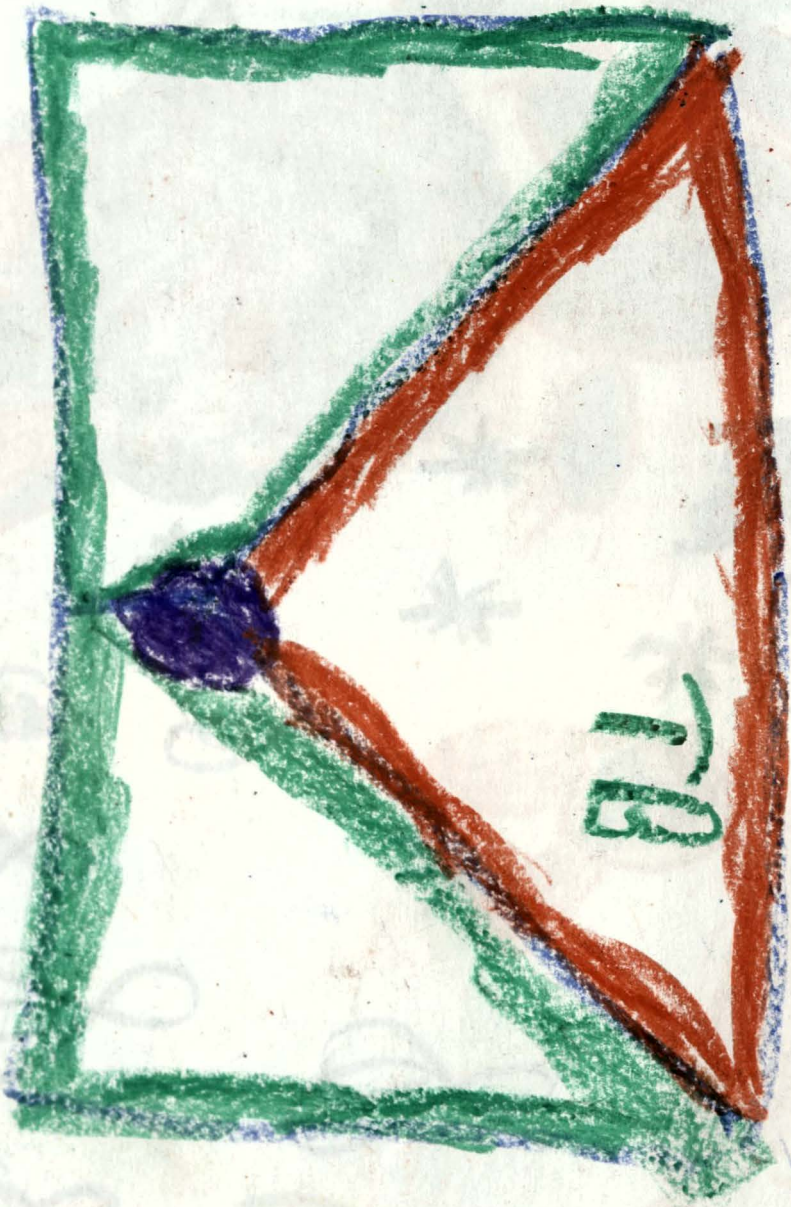
Příloha č. 12 – Obrázky z MŠ na téma nejoblíbenější hračka

TERRELL
A

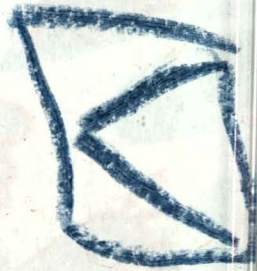

B

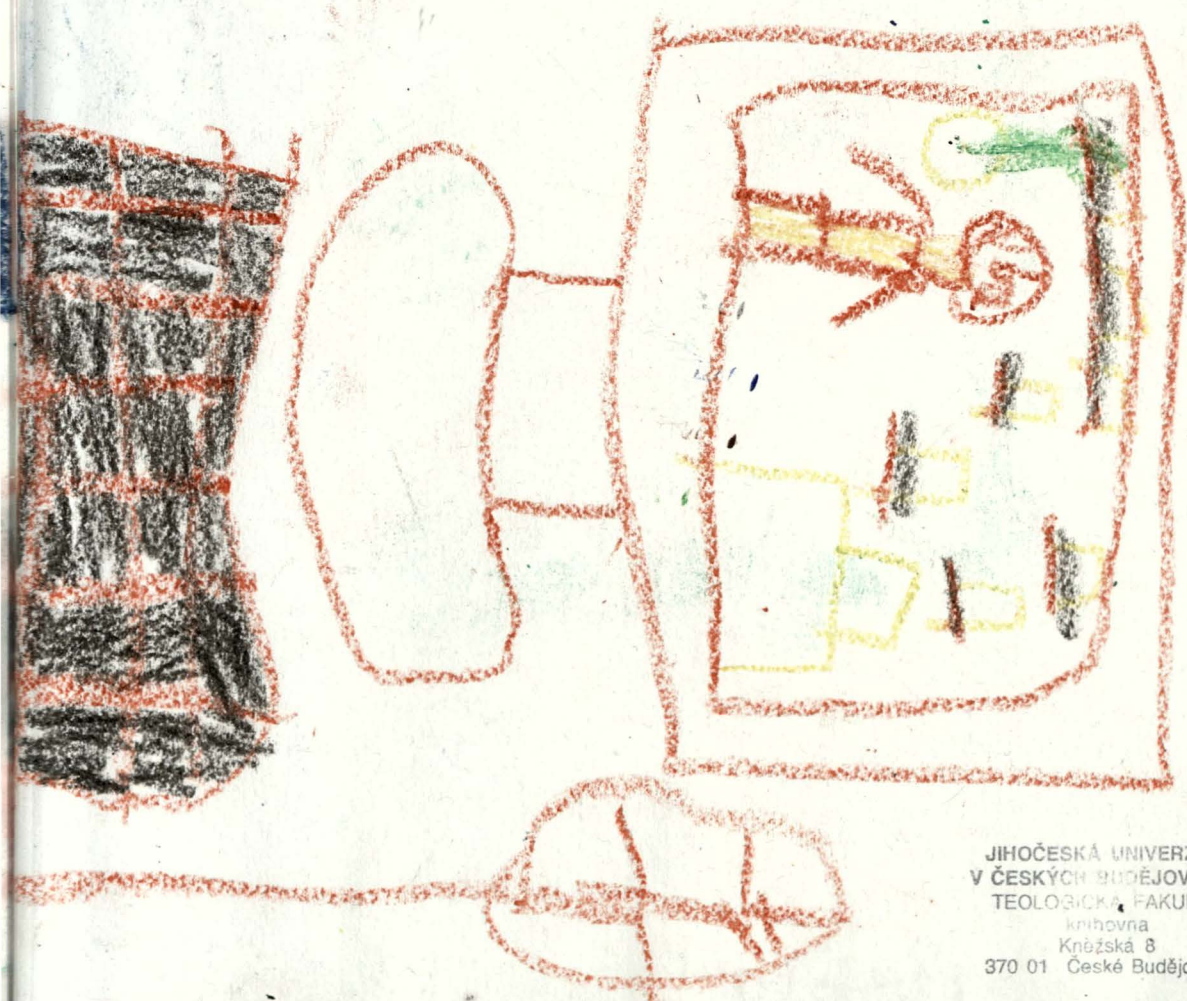
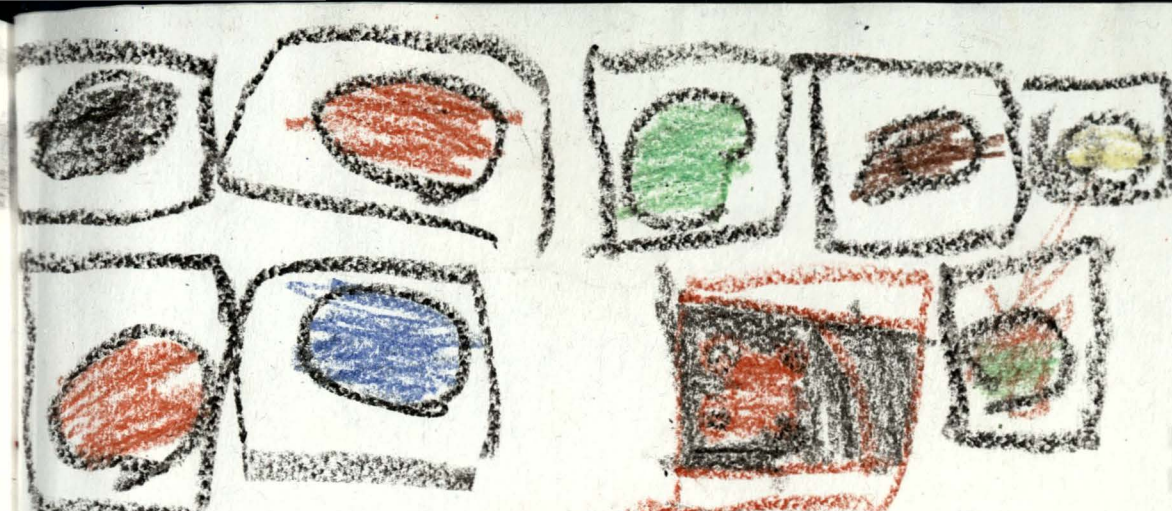

TB

LEBETK

A

VAGLIKOTERREVA